

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

7

Julehilsen

fra Vestbirk Højskole

til dens gamle Elever

♦ 1916 ♦

Trykt i Konrad Jørgensens Bogtrykkeri i Kolding

Statens pædagogiske Undersøgelse
København

Julehilsen

fra Vestbirk Højskole

til dens gamle Elever

• 1916 •

Forstander H. Rosendal med
ønsker om en vellykket
julefest!

Fra
Grimwald Riesen

Trykt i Konrad Jørgensens Bogtrykkeri i Kolding

Thomas Carlyle.

Udkast til to Foredrag ved Højskolelærernes
Universitetskursus 1915.

Af Grønvald Nielsen.

Da jeg blev bedt om at tale her ved dette Kursus, sagde jeg af forskellige Grunde først nej; men da Opfordringen gentoges, kom jeg til at tænke paa, hvor ofte i den sidste Menneskealder Carlyles og Ruskins Værker har været mig til Hjælp i min Skolegerning, og at Tilhørerne jo tillige er mine Medarbejdere.

Maaske jeg alligevel skulde forsøge at tænde et lille Lys, hvor store Aandsskatte ligger jordet, som det lønner sig gennem Selvarbejde at drage frem.

For nogle og tredive Aar siden kom jeg et halvt Aars Tid næsten daglig i Huset hos en Redaktørfamilie i Nord-england. Manden, der arbejdede paa Bladets Kontor hver Nat til henad Morgenstunden, sov hele Formiddagen. Naar han, Kl. 2 om Eftermiddagen, havde nydt sit Morgenmaaltid, gik vi en lang Tur sammen ud gennem Parken. Paa disse Fodvandringar lagde jeg snart Mærke til, at der var en Forfatter, hvis Værker han atter og atter kom tilbage til, og som han stadig citerede.

Denne Forfatter var Thomas Carlyle. Hjemme i Stuen stod Carlyles samlede Værker, og da jeg begyndte at

læse i disse, saa jeg nok, at der var mange Understregninger og Randbemærkninger — et Vidnesbyrd om, at disse Bøger blev brugt. Den Dag i Dag er jeg min Vært taknemmelig for, at han førte mig sammen med Carlyle. I svundne Aar er jeg ofte vendt tilbage til den mærkelige Forfatter, og jeg mener nu at være bleven saa fortrolig med denne haarde, kantede, egensindige, uharmoniske Mand, kender hans store, varme Hjerte, hans ægte og oprindelige Følelsesliv, hans lidenskabelige Kampe med sig selv og sit Stof, at jeg tør driste mig til at sige lidt om ham, og jeg gør da dette saa meget hellere, som det forekommer mig, at vi — det 20. Aarhundredes Mennesker — trænger saa haardt til at høre de varslende, vækkende og rensende Ildord, hvormed han som en israelitisk Profet kan sætte Menneskers Sind i Bevægelse.

Det gør ogsaa en grundtvigsk Højskolemand godt at høre Carlyle sige, at den nordiske Mytologi og de germansk-gotiske Stammers Historie og Digtning er en rigere og sundere Næring end den, som andre Kulturer kan byde os. Han troede ogsaa, at hans Slægt med de blaa Øjne og kraftige Legemsbygninger var af særligt rent dansk eller skandinavisk Blod.

Carlyle fødtes 1795, det Aar, da der i England var national Nødstilstand som Følge af en yderst daarlig Høst, i en Landsby i det sydvestlige Skotland, hvor der hvert Aar holdtes stort Marked, hvor Postvognen rullede ned ad Gaden, Bækken rislede midt igennem Landsbyen, og under et stort Lindetræ samledes om Aftenen de disputerlystne, opvakte og livlige Annandalere, der allerede dengang ejede et Vandrebibliothek.

Det var en historisk minderig Egn, fra gammel Tid Tumleplads for Kelter og Romere, Pictor, skotske Irer,

Skandinaver, Sakser og Normanner. Befolkningen red ikke længer paa Røvertog, men Virkningerne fra dette Liv havde ikke fortaget sig. De ejede en næsten vild, dyrisk Naturkraft. Landets Beliggenhed og dets Historie havde fremelsket hos dem en Tilbøjelighed til at lade haant om alle jordiske Autoriteter, til i Guds Lov og i deres egen Samvittighed at søge deres eneste Ledestjerne og at betragte andres Meninger og Standpunkter med en vis stejl Mistænksomhed og Ringeagt. Nogle faa af dem havde dannet en Menighed og bygget et lyngtækket Forsamlingshus. „Min Barndoms fattige Tempel“ — skrev Carlyle paa sine gamle Dage — „mere helligt for mig i dette Øjeblik end maaske den største Domkirke dengang kunde have været; raa, klodset, nøgen — ingen Kirke i Verden kunde være det mere end den — men der var hellige Luer, Tunger af den himmelske Ild, der tændte, hvad der var bedst i et Menneske; tændte, hvad der endnu ikke var gaaet ud. Forunderlig levende staar disse gamle Ansigter for mig, saadan som jeg saa dem hver Søndag, de tungt bebyrdede, de taalmodige, altid opmærksomme Ansigter; den sparsommelige, renlige Fattigdom hos disse gode Folk, deres pænt vedligeholdte Klæder med gammel-dags Veste, alt dette ser jeg endnu. O, evigt underfulde Tid! O, Død! O, Liv!“ —

Det er med saadanne levende, stærke Minder fra den lille lyngtækkede Kirke, at Carlyle i Bogen „Den franske Revolution“ kan udbryde: „Midt i de fjerneste Bjerge løfter den lille Kirke sig. Rundt omkring den sover de døde under deres hvide Mindestene i Haab om en salig Opstandelse. Sløv maa du være, o Læser, hvis Kirken aldrig i nogen Time — f. Eks. i den sukkende Midnats-time, naar den tegnede sig spøgelseagtig mod Himlen, og

alt var ligesom opslugt af Mørket — sagde dig uudsigelige Ord, som trængte sig ind i din Sjæls Inderste. Stærk var den, som havde en Kirke; ved den holdt han sig oprejst, skønt midt i Uendelighederne, og stod som en Mand over for Gud og Mennesker. Det uendelige Verdensalt, der ikke har nogen Strandbred, var for ham blevet noget fast — en Bolig han kendte.“ — —

Paa Carlylerne passer Bjørnsons Ord, at en Familie, som holder sammen, er uovervindelig. Der var et fast og inderligt Familiesammenhold. Deres egne var som en lille Verden for sig, forgudet af nogle faa Venner, som de gav Adgang til deres Kreds; frygtede og ikke alt for vel lidte, om end agtede af fremmede.

Forældrene var fattige — hørende til de gamle Bondeslægter, hvorfra det store Flertal af Skotlands berømte Mænd og Kvinder stammer. Faderen sad inde med ualmindelig gode Evner og gik omkring med mange dybsindige Tanker. Han talte ikke ret meget, men naar noget greb ham, saa mærkede man en glimrende ubevidst Veltalenhed. Han var udmærket til at fortælle Historier, samlede tit mange om sig ved Aftenstid, og han kunde bruge Ord om Ting og Mennesker, som aldrig var hørt før der paa Egnen, ejede et stort Forraad af gamle skandinaviske Ord og en Forkærlighed for Øgenavne, der — ligesom hele den mærkelige, originale og voldsomme Maade, hvorpaa han udtrykte sig — gaar i Arv til Sønnen.

Ingen i Verden kan skælde ud som denne Fader og Søn. Altid at være en fri, uafhængig Mand, det var gamle Carlyles Lidenskab. Da han som Murerlærling arbejdede paa en stor Bro, vilde Mesteren som en særlig Paaskønnelse give ham en ekstra Skilling, men han viste den stolt og uvilligt tilbage. Arbejdet var blevet ham en

Gudsdyrkelse, der ikke bestemtes af Hensyn til menneskelig Løn.

Da han 50 Aar senere som gammel Mand saa Broen igen, faldt han paa sine Knæ og takkede Gud, der havde bevaret sin Troskab imod sin Tjener og holdt sin Haand over ham under Vandrigen gennem Jordens Skyggedale. Sine udvalgte vil Gud aldrig i Længden unddrage sin beskyttende Haand. Det er denne Tro paa, at Retten er eller maa blive en Magt, som Sønnen blev en saa vel-talende Forkynder af.

En anden Gang, han stod som Murer oppe paa et Stille-lads, saa lod han, for at vise sin Foragt for en forbi-gaaende Modejunker, en stor Masse Kalk falde ned i Hovedet paa denne. Driverten irriterede ham.

Til daglig var gamle Carlyle barsk og ordknap — en Vulkan omgivet af Is. Ofte, naar han sad og læste højt i Bibelen for Familien, kunde hans Læber skælve af tilbage-trængt Graad. Da Hustruen i 1817 blev farlig syg og laa i Feberfantasier, brast han en Dag ud i en Strøm af Taarer, kastede sig ned paa Gulvet, jamrende og bedende. „Det var“ — siger Sønnen — „som en Granit-blok, der er ved at smelte.“

Hans Hjerter omfattede uforskyldt Nød og Fattigdom med den største Varme, men han havde slet ingen Taal-modighed, dersom der var Dovenskab eller Dumhed med i Spillet. Han var ydmyg overfor Gud, stolt overfor Mennesker.

Helt igennem var han en Handlingens Mand. At Mennesket er skabt til Arbejde, ikke til at spekulere, føle eller drømme, det var hans Evangelium, som det blev Sønnens. Han var praktisk, ejede en utrolig Energi. Ordet: umuligt — var ham ganske fremmed. Alt Skinvæsen hadede

han, var ærlig i Liv og Færd til det yderste. Han vilde saaledes ikke have sit Hus malet, fordi Maling syntes ham at være Skin og Bedrag: den skjulte Fejl og Mangler og indgav Folk Tanker om Huset, som slet ikke passede.

Thomas Carlyles ridderlige Opmærksomhed overfor Kvinder har han fra først af lært ved at lægge Mærke til Faderens Opførsel. Det var iøvrigt en streng gammel Herre, der ikke godt taalte Modsigelse. Næsten som en militær Befalingsmand førte denne Bondepatriark hver Helligdag sin Familie hen til Kirken.

Denne før nævnte Kirke havde ingen Rullegardiner, og mange af Menigheden følte sig paa varme Sommerdage besværet af den brændende Sols Straaler, hvorfor man lod en Mand gaa rundt og samle Penge til Gardiner. Da Carlyle ogsaa blev opfordret til at give et Bidrag, raabte han: „Hvad for noget — vil I have Sølv for at kunne lukke Guds velsignede Lys ude fra hans eget Hus. Nej, til det Brug faar I ikke Penge hos mig. Hvis I vilde have haft noget mere Lys ind — ja, det var en anden Sag, saa skulde I have faaet Bidrag!“

Sønnen var altid stolt af denne Fader og regnede ham for en sand Adelsmand, hvis jordiske Liv var gennemskinneth af Lyset fra det evige Fædreland. Religionen var hans Polarstjerne; uden den vilde han have været intet. „Min Fader“ — sagde Thomas — „vandrer med Gud, ligesom Enok i den gamle Pagts Dage.“

Meget af det bedste baade i Carlyles Natur og i hans Bøger skyldte han dog sin Moder. Hun var sin Mands anden Hustru, en mild og vennesæl Kvinde, i Sønnens Øjne saa nær en virkelig Helgen, som noget Menneske, han senere mødte i Livet eller Bøgerne. Han satte hende over alle Kvinder. Hun var i hans Øjne skøn i alt, hvad

der udmærker en Kvinde; hun havde — syntes han — kun én Fejl, nemlig den, at hun var for fredsommelig for den syndefulde Jord, hvorpaa hun levede. Hun kunde læse, men som de fleste Bønderkoner i de Tider, ikke skrive, hvilket Sønnen dog lærte hende, før han rejste til London.

Skønt hun hver Dag havde en stor Familie at drage Omsorg for, saa lærte hun Skrivekunsten alene af den Grund, at hun saa gerne vilde brevveksle med sin ældste Søn.

Den lille, slanke, meget smukke Kvinde udførte alt husligt Arbejde og var samtidig i Ordets bedste Betydning en Lady. Hun forenede en Martas Travlhed med en Marias Dybsind.

Hendes stærke, fribaarne, uafhængige Sindelag kendes bedst gennem den mærkelige Kendsgerning, at hun var den første, som ledte Sønnen hen til den nye Opfattelse af Cromwells Karakter, som han saa forkyndte den store Læseverden. Hun følte sig nemlig overbevist om, at den herskende Opfattelse af Protektoren var fejlagtig.

Hun ejede baade et varmt Hjerte og et lyst Hoved, og der er ingen Tvivl om, at Carlyles fine Indsigt i menneskeligt Sjæleliv og poetiske Følsomhed er en Arv fra Moderen. Hans Kærlighed til hende kunde til Tider næsten stige til Tilbedelse.

I Modsætning til sin Mand havde hun Hjertet paa Læben i sit Gudsforhold og overfor sine nærmeste, og hun var ikke uden Sans for Vid, Munterhed og Spøg. Med levende Interesser søgte hun at forstaa de Bestræbelser for at forbedre Underklassernes Kaar og skabe retfærdige sociale Tilstande, som var oppe i Tiden. Man forstaa derfor den Iver, hvormed hun fulgte Sønnens

Arbejde for at bringe de Spirer, der i Barndomshjemmet var nedlagt i hans Sjæl, til fuld Udvikling. Menneskets Gudsforhold var for hende det eneste sande og virkelige. Denne Verden var kun en Drøm, der paa Dommens Dag skulde svinde som en Taage paa den almægtiges Bud. Alverdens Herlighed var kun fristende Glimmer, og hun kunde aldrig blive træt af at advare sin Søn imod Ærgerighedens Djævel, lige saa lidt som han trættes af at forsikre hende, at han alle Dage kun vilde arbejde i Guds og Sandhedens Tjeneste.

Mere ved sit Eksempel end ved sit Ord paavirkede hun sin Dreng saaledes, at han følte Guds Øje stadig hvilende paa sig. Hende skyldes det, at Livet kom til at staa for ham som en Vandring fremad gennem en hellig Allé mod det evige Tempels Tinder ved Endemaalet, og at han kunde lægge hele sin Barnesjæl ind i sine smaa Bønner til Gud.

Sønnens Tanker om det religiøse kunde nok forurolige og bedrøve hende; men naar hun saa bekræftedes i den Erfaring, at hendes egen Dreng var baade alvorlig og trofast, saa faldt hun til Ro. Hun læste alle hans Bøger, efterhaanden som de udkom. — „Den franske Revolution“ endog flere Gange, og hun skrev til ham, hvad hun syntes om dem. Livet igennem var hun hans bedste og inderligste Ven.

Ofte rev han sig løs fra Bøgerne, Studierne og Englands Storaander for at rejse hjem til sin Moder nogle Uger eller Maaneder. Saa rejste de to sammen i Ferierne, tilfods eller med Vogn op i Fjældegnene og hen over Markerne, samtalende om alt muligt — begge to rygende paa deres smaa Piber.

Naar han skulde rejse til London igen, samledes gerne

nogle faa Venner paa den lille Jernbanestation for at tage Afsked med ham. Ved Billetsalget opdagede han en Dag en lille, tyk Pakke i Overfrakkelommen, som han ikke havde lagt Mærke til før; han tog den gaadefulde lille Pakke op og aabnede den. Den indeholdt nogle nydelige, hjemmebagte Tvebakker, som hans Moder — ligesom da han var en lille Skoledreng — havde udstyret ham med til Rejsen. Dette var ham for meget. Minderne kaldte Barndomstiden frem for hans Blik, og da Vennerne kom for at sige Farvel, skælvede hans Stemme, og Øjnene var fyldt med Taarer.

Denne højst mærkelige Kvinde døde Juledag 1853 efter at have overlevet sin Mand i 21 Aar.

I Bogen „Sartor Resartus“ finder vi bag det tyndest mulige Slør, vævet af en rig og lunefuld Fantasi, Portrættet af Forældrene i „Fader Andreas og Gretchen“; og Carlyle er utrættelig i sin Lovprisning af dem begge.

Et Menneskes Forældre og tidlige Omgivelser — sagde Carlyle — faar altid en afgørende Betydning for hele Fremtiden.

Hjemmet var tarveligt, og Nøjsomhed boede til Huse der; Thomas maatte arbejde strengt. „Det var just ikke morsomt, men sundt“, sagde han; „Viljesstyrken og og Virkelighedssansen opøvedes derved“.

Alt fra Barndommen af var han en ivrig Læser, et tankefuldt og flittigt Barn; men han kom meget lidt sammen med Landsbyens andre Børn, ikke heller med sine egne Søskende. Derimod strejfede han omkring paa Markerne og mellem Bakkerne, og hans Øjne aabnedes tidligt for Naturens Skønhed. At se Havets Majestæt var en festlig Stund. Hvor han gik, havde han en Bog i Haanden. Han kunde ikke mindes, at han nogensinde havde lært at læse.

„Det er vist noget, som jeg er født med Evne til“, sagde han. Alle Spareskillinger gik til Bøger. Man lagde tidlig Mærke til hans usædvanlige Hukommelse. I 5 Aars Alderen kunde han ikke blot nævne Hovedtrækkene, men Enkelthederne i en Prædiken, som han havde hørt, og han optraadte tidligt som Taler. Ved en offentlig Diskussion der i Landsbyen forbavsede han Tilhørerne — Faderen indbefattet — ved en sjælden Veltalenhed.

Alt som Barn var hans Hjerter åbent for menneskelig Nød. Seks Aar gammel gav han en Tigger alle sine Sparepenge og følte — sagde han senere — for første Gang, hvad himmelsk Lyksalighed er.

Den første Undervisning fik han i Landsbyen, men i 10 Aars Alderen sattes han i en Latinskole. Denne Skolegang virkede meget trykkende paa hans Livsglæde. Søndagene og Ferierne, det var Tilværelsens Glanspunkter. Bedehuset, Højdedragene omkring Byen og Samtalerne med Mor ved Skorstenen i det lille Køkken — det var Livet.

14 Aar gammel tog han Studentereksamen, og da han ikke havde Raad til at tage med Deligencen, saa rejste han tilfods med Klædesbylten paa Nakken i en ældre Kammerats Selskab de 20 danske Mil ind til Universitetet i Edinburgh. Øjnene blev brugt godt paa denne og følgende Fodture over Moser og Heder. Der overnattedes hos Faarehyrder, eller hvor det kunde træffe sig.

Paa Universitetet holdtes kun Forelæsninger 5 Maanedere af Aaret. Den øvrige Tid arbejdede Carlyle i sin Fødeegn eller underviste privat. Nogen synderlig Hjælp til Personlighedsdannelse gav Universitetet ikke. Mest lærte han gennem Bøger og ved Samlivet med Kammerater, hvis ubestridte Fører han blev. Han halvsultede

stadig paa Grund af Pengemangel, men Ungdomslivet var rent og uden Pletter. Der var — trods alt — Begejstring og Fremtidsdrømme i Hjertet.

Men snart kom den Dag, da han blev klar over, at hans Kald ikke var at blive Præst, som Forældrene saa inderligt ønskede. Hvad han vilde stod uklart for ham. Mange af hans Kammerater led ikke af Samvittigheds-skrupler i den Retning; men han kunde ikke staa som den, der skal kaste Lys over Menneskers Gudsforhold, saa længe han selv famlede i Mørke. Han vilde ikke fra en Prædikestol vidne om noget, som han i sit inderste Hjerte ikke troede paa. Da Forældrene erfarede dette, blev de meget bedrøvede; især gik det Faderen nær til Hjerte. Moderen, der saa skarpere, havde rimeligvis forudfølt, hvad der vilde komme. Hendes ømme Hjerte var forberedt paa Saaret. En Dag fandt man Faderen siddende længe paa en af Kirkegaardens Gravstene i Sorg over, at Sønnen ikke vilde være Præst.

Efter endt Eksamen stod Carlyle som en ensom, søgende Ungersvend med et Præg af Sørgmodighed over sit Væsen. I disse Dage blev Pladsen som Matematiklærer i Annans Borgerskole, hvor han selv havde været Lærling, ledig, og da han og de andre søgende havde været til en Slags Eksamen, modtog han Udnævnelsen. Den unge Mand, som i 20 Aars Alderen havde læst flere Bøger end alle Edinburghs Professorer tilsammen, og som var sine Universitetslærere overlegen, tog med Taknemmelighed imod dette Arbejde, der ligesom tilbød sig selv, skønt det betød at blive Opdrager i en afsides liggende Provinsby, daarligt lønnet og kun lidet lagt Mærke til af de fleste; men allerede dengang opfattede han Arbejdet som noget helligt for et Menneske. Her virkede han i to Aar, indtil

han i 1816 udnævntes til Rektor ved Borgerskolen i Kirkcaldy.

Carlyle vilde, at de unge skulde lære meget i kort Tid, og han savnede i sin utaalmodige Iver Blik for, at de fleste manglede Evner til en saadan Ilmarch.

En Dag havde Børnene lukket et Æsel ind i Skolestuen, før Undervisningen begyndte, og her fik Carlyle en kær Lejlighed til at ydmyge de forkælede Borgersønner. Med en af de værste Spilopmagere paa Ryggen, med Bøger bundet til Hals og Hale og omgivet af et halvt Dusin hujende Drengene travede Æslet Skolestuen rundt, da Carlyle uformodet traadte ind. Børnene stod som forstenede. Men i Stedet for at komme med de ventede Skældsord brast Carlyle ud i en skrattende Latter. Han klappede Æslets Hoved paa samme Maade, som han plejede at gøre med Børnene og erklærede det for at være den klogeste og bedste Elev, som Byen til Dato havde sendt ham, ordnede til Straf Spilopmagerne i parvis Procession med Æslet i Spidsen og lod dem i hele Skolens Paasyn spadsere rundt i Lokalet en hel Time. Selv fulgte han fra sit Kateder Oprinet med en ejendommelig Blanding af Munterhed, Foragt og Vrede i alle Miner, af og til brydende ud i voldsomme Lattersalver.

I 1818 sluttede han, overbevist om, at det ikke var Lærergerningen, som han skulde hellige sit Liv. Men hvad? Ja, han tænkte en Tid, som saa mange i Ungdomstrængslernes Dage paa at udvandre til Amerika; men Hjemkærligheden havde for dybe Rødder i hans Natur. Det var alligevel umuligt at forlade Fædreland og Forældre.

I sin Lærertid havde han stiftet Bekendtskab med Edward Irving, den navnkundige Mand, efter hvem Irvingianerne

har Navn — Præsten, som med Liv og Sjæl gav sig hen i Arbejdet for de fattige, og som med stor Styrke forkyndte Guds Riges Aabenbarelse ved Kristi snare Genkomst.

Den Dag, da de to første Gang mødtes, glemte Carlyle aldrig. Irving, en imponerende Skikkelse med skarpt-skaaret Ansigt og ravnsort Haar, kom ham hjerteligt i Møde, og de blev trofaste Venner. De gik lange Fodture sammen. Deres Samtaler var festlige Timer — især for Carlyle, som var 5 Aar yngre end Irving. Og saa tømte han det ene Kundskabsbæger efter det andet i Irvings fyldige Bogsamling. Dette Venskab, som varede Livet ud, fik velsignede Følger for Carlyle. Hans indesluttede Væsen blev lukket op, og Irving førte ham hen til Aarhundredets Digtning og stærke Aandsliv.

Det var sande Højtidsdage, da Landsbybarnet ude i Naturens Ensomhed blev ført ind i Digtningens rige Verden. Og paa de lange Fodture indviedes Carlyle ubevidst i Samtalens Herlighed.

Dybere og dybere førtes han derved ned i sit eget Sinds uendelige Verden. Det er ud fra saadanne Oplevelser, at han i Bogen: „Den franske Revolution“ kan tage Afsked med sin Læser ved at sige: „Vel kan hellige Ting blive tomme Talemaader, men saa længe en Menneskerøst taler med et Menneske, har du deri den levende Kilde, fra hvilken al Hellighed er udsprunget og vedvarende vil udspringe. Mennesket kan ifølge sin Natur bestemmes som et levendegjort Ord.“

Med Irving kunde Carlyle tale om alt, hvad der nagede og pinte ham, og Venskabet holdt uforandret trods deres Forskel i Opfattelse af Kristendommen.

Carlyle blev 30 Aar gammel uden at have fundet sin rette Arbejdsplads. Foreløbig vilde han prøve paa at gøre

sit Folk bekendt med den tyske Litteratur. Man var dengang i England uvidende om Goethe og Schiller. I Læsehesten Carlyle slog disse Aander ned som et Lyn. Han oversatte Goethes „Wilhelm Meister“ og sendte et Eksemplar til den gamle Digterkonge i Weimar. Dette førte igen til en Brevveksling, som Carlyle regnede blandt sine lykkeligste Oplevelser.

Om Schiller skrev han en Bog, som han selv senere dømte saa haardt, at han sammenlignede den med en gammel Hest, som egentlig burde skydes en Kugle for Panden. Godt, at dette Skud ikke faldt; thi det er en elskværdig Bog. Hans Forstaaelse af Schillers „Røverne“ er finere, end jeg har fundet den hos nogen anden Forfatter, som har skrevet om Schiller — den svenske Højskolefrue indbefattet.

Carlyle opholdt sig nu et halvt Aarstid i London, hvor det især harmede ham at se en Mængde Journalister, som levede af Skandaler og Bagvaskelser og endda vilde gaa og gælde for Hædersmænd. „De er ikke Mennesker med rødt Blod — sagde han — de er bare nogle Indretninger til at skrive Bladartikler med.“

Han blev snart træt af London, og der — som næsten hele Livet igennem — plagedes han af en daarlig Fordøjelse. Saa rejste han op til sin Hjemegn og forpagtede en lille Gaard, som han fik en af sine Brødre til at drive. Selv arbejdede han fra Morgen til Aften med sine Oversættelser fra det tyske. Han nød her Landlivets Ro, og et Aarstid var der en Fred over hans Liv, som maaske ingen Sinde før eller senere.

I Aaret 1821 træffer han den 20-aarige, smukke Jane Welsh, Datter af en afdød velhavende Læge. Hun var født i Haddington Bastilledagen, 14. Juli 1801 og udgaaet

fra et Hjem, hvor Aandsdannelsen havde en større Hori-
sont, end Carlyle var vant til. Hun var eneste Barn,
inderlig elsket af sine Forældre; af Veninder og Kame-
rater beundret for sin Skønhed og Begavelse, sine kaade
Skælmsstykker, sin Behændighed og Slagfærdighed, sin
Dans og sine lange Øjenvipper; tilbødt og ombejlet var
hun Livet igennem af de bedste og klogeste, hun kom i
Berøring med.

Irving havde været hendes Barndomslærer; siden for-
elskede han sig i hende, og hun sværmede ogsaa for
ham. Men han var dengang forlovet med en af Sogne-
præst Martins mangfoldige Døtre, og Skotland var ikke
et Sted, hvor en saadan Forbindelse lod sig hæve, tilmed
da han var Præst. Hun maatte i alt Fald frivillig løse
ham; men det vilde hverken hun eller hendes Fader.
Irving holdt Bryllup med et tungt Sind. Han brevveks-
lede stadig med Jane Welsh og gav hende gode Raad
med Hensyn til hendes litterære Studier. Hun vilde
nemlig være Forfatterinde. Han bad hende ogsaa om at
søge Hjælp hos Vennen Carlyle. Da han nødtvungen
maatte give Afkald paa hende, synes han at have fattet
den Beslutning at paavirke hende til Gunst for den
eneste Mand, der i hans Øjne var hende værdig. Irving
var en storslaet, ædelmodig og selvopofrende Natur.
Der brænder en hellig Ild i disse tre sjældne Menneskers
Venskabsforhold.

Carlyles lidenskabelige Natur blussede hurtigt op, naar
han mødte en ung Pige, som han kunde sympatisere
med, og som viste ham lidt Venlighed, og ved det første
Møde med Jane Welsh følte han sig straks som i den
syvende Himmel; men han maatte vente i tre lange Aar,
før han kunde faa hendes Hjertedør lukket helt op. Bestræ-

belserne for at vinde hende optog en væsentlig Del af hans Tid og Tanker i Aarene 1821—25. Det kneb for ham at forstaa den Modstand, som Kærligheden har at overvinde for at kunne spire og vokse.

Men tilsidst sejrede han, og — hvor let fængelig han end havde været — da han havde valgt, var den Sag én Gang for alle ude af Verden; halve Forhold og halve Følelser var hans Natur imod.

Jo bedre Jane lærte Carlyles højsindede, dybe og alvorlige Natur at kende, des tommere, koldere og jammerligere syntes hende alt det at være, hvori hun havde levet. Han blev hendes Livs Trøst og Glæde. Med fuld Bevidsthed gik hun ind i et forsagende Liv, ofrede ham alt: Formue, Talent og et litterært Navn.

Nu var hun ikke mere bange for at gaa med den vilde Mand fra Urskoven, for ved hans store Hjerte, ledet af og i Lydighed mod hans overlegne Aand at leve Livet i enkel Lykke og Sandhedsstræben, selv om Livet skulde føre gennem megen Sorg og Lidelse.

Dette sidste blev Tilfældet. Der faldt mange tunge Skygger paa hendes Livs Vej. Tiden kom med knugende, tærende Ensformighed. Ægteskabet var barnløst. Ofte savnede hun, der havde alle gode Kvinders kostelige Evne til at kalde de bedste Egenskaber til Live hos deres nærmeste, daglig Omhu og Ømhed, naar hun stred for at skaffe Carlyle de bedste Betingelser til Fuldbyrkelse af sit Arbejde. Den nervesvækkede, i lange Tidsrum ad Gangen søvnløse Mand, forsømte hende sommetider. Han tog hendes Hjertefinhed og Opofrelse som noget selvfølgeligt: „Han var“ — sagde hun — „en positiv Kristen i at bære andres Lidelser, men en rasende Thor, naar han selv blev stukket med en Knappenaal.“

Dette ulykkelige Sind stammede fra Fordøjelsesslidelser med paafølgende stærke Hovedsmerter. Han blev gnaven — kom ligefrem til at tillægge Gnavenhed en vis etisk Værdi. „Man skal bare“ — sagde han — „sætte den op i anden Potens og være gnaven over sin egen Gnavenhed“!

I ensomme Timer gav hun sig da Tungsindet i Vold, og i de ældre Aar kunde hun til Tider falde hen i en sygelig Tilstand, hvor hun tabte Troen paa hans Kærlighed og gjorde ham Uret.

I sin Uskyldighed blev han uforstaaende overfor den Smerte, han imod sin Vilje paaførte hende, og utilbøjelig til at tage Hensyn til Sindsstemninger, der for hans Øje udelukkende bundede i en syg Fantasi. Hun var vistnok — ja, det siger Bøgerne ikke; men det har jeg andetsteds fra — lidt længere inde i Sindets Taageverden, end han vidste.

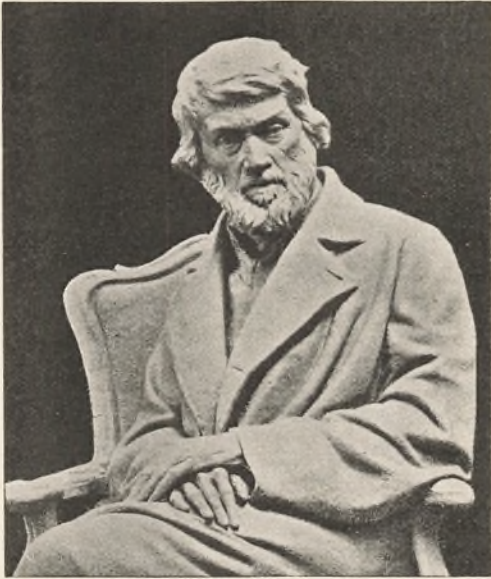
Men gennem Strid og Sorg, Mistydninger og tunge Dage, saa sprudlede der Glædeskilder i dette Ægteskab, som i faa andre. Her var ikke det skrigende Misforhold, som man saa ofte træffer, imellem en evnerig Mand og hans Hustru. Mange, der kom for at lytte ved Carlyles Fødder blev siddende ved hendes. Charles Dickens f. Eks. satte hendes kritiske Evner umaadelig højt og søgte ofte gode Raad hos hende. Den naturlige og hjertelige Maade, hvorpaa hun evnede at gaa op i et simpelt, men derfor ikke mindre stolt Bondehjem, med smaa Midler at skabe Hygge og Skønhed, overgik de dristigste Forventninger og tog alle med Storm. Der var baade aandelig og legemlig Hvile i den smukke Stue, naar Jane om Aftenen satte sig til Klaveret og spillede og sang de gamle, skotske Folkemelodier, som Carlyle havde elsket fra sin Barndom.

De boede $1\frac{1}{2}$ Aar i Edinburgh, saa drog de ud til hendes Arvegods, Craigenputtock, ud i en øde, vild og tungsindig Natur med Moser og Tjørnekrat, Vibeskrig og grovuldede Faar, der søger det Græs, som vokser frem mellem de graa Sten, og som studser forundret, naar de træffer Mennesker paa den ensomme Hedevej. Over Højdedragene i Horisonten laa en melankolsk Poesi, som stemte Sindet blødt og alvorligt.

Som Blicher mellem Hedens lerklinede Hytter, saaledes lærte Carlyle her, at Naturens Trylleri, det virkelig store i Livet er ikke skjult for Fattigmands Øje, men for den forfængelige, lastefulde og egenkærlige — han være saa fattig eller rig.

Til daglig red eller spadserede Carlyle med Jane, læste Sprog med hende og arbejdede stundom inde hos hende. Da glemte hun sit Tungsind, var overgiven som et Barn, fuld af Indfald og Løjer. Carlyle gik sjældent ud. Aftenen tilbragte han i hendes Stue. Ofte var der en eller to gode Venner. Carlyle havde da sin Plads paa en lav Skammel henne ved Kaminen, hvor Røgen fra hans Pibe kunde forsvinde uden at genere hende. Hun sad ved Tebordet, og saa gik Samtalen frit og utvungent, om høje Ting og om lave. Deres Yndlingsfornejelse var at lade Viddets Kastebold vandre flittigt imellem sig. Hun var den mest behændige og ufortrødne.

Skyggerne over deres Ægteskab stammede ikke fra manglende Kærlighed. Det var et lykkeligt Samliv. Hun opnaaede at se sin Ungdoms Helt anerkendt i selve Skotland, og noget af Ungdommens sprudlende Lune ligger over hendes sidste Breve. Midt i denne Sejrglæde traf Døden hende, og dermed slukkedes Livets Sol for Carlyle.

THOMAS CARLYLE

II.

Carlyle skrev sin egen Sjæls Historie i Bogen „Sartor resartus“ eller „Klædernes Filosofi“ og holdt samtidig Dom over Datidens Fladhed, Løgn og Humbug i Samfundslivet.

Hvad er en Armé uden Uniformer? Eller en civil Embedsmand uden Guld- og Sølvsnore paa Dragten? Er det ikke Klæder og Uniformer, som vedligeholder $\frac{3}{4}$ af den Respekt for Samfundsindretningerne, hvorved Staten bestaar? En eneste Guldsnor forvandler en almindelig Dumrian til en Mand, vi maa bøje os for og lystre blindt. Sæt en trekantet Hat paa den største Klodrian i Verden, og vips er han en stor og fornem Mand! De Institutioner, hvorunder vi lever, er ogsaa Klæder, Samfundsdragt, og vore nedarvede Tanker og Ideér, ja, vor hele Maade at anskue Tingene paa, vor Tro — det er Klæder altsammen, Skrædderværk, syet sammen i Tidernes Løb, skjulende og dækkende over vor Sjæls barbariske Nøgenhed.

Selve Naturen er blot en Dragt: Guds flagrende, skinrende, stjernebestrøede Klædebon! Men bag ved alle Klæder og Former staar det evige, som fylder dem: Aanden, Grundtankerne, Sandheden, Retten. Former forgaar. Alt, hvad der hører Tiden til, er forgængeligt: Institutioner, Love, Statsformer, Monarkier, Republikker, Samfund, Nationer, Kirker — det har set sin første Dag og vil se sin sidste. Det slides op altsammen og maa fornyes. Nye Former maa skabes, nye Klæder maa syes. Vi lever netop nu i en Tid, da en saadan Omformning af næsten alt muligt tiltrænges — da Samfundenes Klæder maa syes om, baade Statsklæder og Kirkeklæder. Det er Tidens store Opgave at skaffe Slægten nye Former for

Tro, Tanke, Følelse og Handling. Slægten vokser, og den Dragt, der passede, da vi red Ranke paa Fars Knæ, passer ikke i Tyveaarsalderen.

Ungdomsaarenes Brydninger males med betagende Magt. Selvopgivelse og Livslede havde ruget over hans Sjæl, indtil Troen paa en levende, barmhjertig Gud brød igennem som Solstraaler gennem store Taagebunker. Han opruller et Billede af Striden i Menneskesjælen, Der staar Kamp imod Tvivlens og Frygtens vilde Aander, saadan som disse former sig under de forandrede Vilkaar, der skyldes det moderne Samfund. Man skal i Literaturen lede længe om et klarere Slagmaleri, og samtidig med, at dette — let tilsløret — er hans egen Sjælekamp, saa er det en Roman, et Stykke dunkel Filosofi, men mest af alt et Digtværk. Han synger om Pligter imod Hjem og Samfund, om Kultur og Arbejde, om Troskab imod Samvittighedens Stemme. Det er ikke en Kristen, som har Ordet; men Tonen er ren, og det er en dyb Haabets Tone. I sin Sjælekamp har han nu vunden Tro paa Aandens usynlige Verden.

Fremragende Kristne roste Værket. Med Ærefrygt saa de op til Carlyle som til en Profet, der mindede Kirken om halvt forglemte Sandheder, som den ikke maatte komme bort fra og vakte den op af en falsk Tillid til en mekanisk Brug af Dogmer og Læresætninger.

Underklassens Hjerter vandt han ved sin dybe Medfølelse med jævne Slidere og ved Kravet om en radikal Samfundsforandring. Hans Medfølelse med alle svage og tilsidesatte træder stærkere frem her end i nogen anden af hans senere Bøger.

Da han i 1831 kom til London med Haandskriftet til denne Bog i Lommen, kunde han ikke finde nogen For-

lægger. Kun et Ugeblad dristede sig til at tage smaa Stykker ad Gangen, men flere Holdere truede med at sige Bladet af.

I Amerika fandt han en Forlægger. Dette Land var hurtigere end England til at opdage Carlyles Geni. Et ungt Samfund er jo mere end et ældre aabent og modtageligt. Ikke saa sjældent har det fjerne Vesten været foran det gamle Moderland til at værdsætte nye Forfattere, som voksede op i det gamle Hjemms Jordbund.

Syv Aar gik hen, før Bogen udkom hjemme i England, og nu rostes den, thi Carlyle havde i disse Aar vundet et Navn.

Besøget i London bragte ham i Forbindelse med Stuart Mill. Daglig havde han den Lykke at kunne omgaas med denne redelige Mand og skarpsindige Tænkter. Carlyle saa paa det politiske Liv med Foragt; Samfundsunderne, mente han, laa for dybt til at kunne helbredes ved Love, og han foragtede Mills Tro paa Demokratiet, paa den nye Tids Økonomi. Han skændte paa og haanede sin Ven, gjorde Nar ad hans Tørhed, snærkede hans Radikalisme, men indrømmede, at han var det bedste Menneske; og det er da ogsaa tydeligt nok, at igennem Stuart Mill kom Carlyle i et virkeligt og levende Forhold til Datidens Idéer og fik paa en aldeles enestaaende Maade sin Tid i Tale.

1834 flyttede Carlyle til London — det store Babylon ved Themsens Bredder, hvor han boede i det samme Hus i 47 Aar. Den lille Krog, som han valgte, og som han med sin hjemelskende Natur alle Dage hang ved, var rig paa Minder. Her levede „Utopia“s Forfatter for mere end tre Aarhundreder siden og diskuterede vældigt med sin Ven, den lærde Erasmus. Fra den Tid helt ned til

vore Dage blev her et kært Hjemsted for fremragende literære Mænd, uovertruffen i den Henseende af nogen anden Plet i hele det britiske Rige. Swift, Addison, Boyle og Goldsmith følte sig hjemme her.

Et stort Platantræ og Levningerne af en smuk Libanon-Ceder tilkendegiver, at her grundlagdes Botanisk Have saa langt tilbage som i Aaret 1674. Stedet var meget malerisk. Der var Udsigt over Park og Flod. Endnu er der ved Flodens, Træernes og Havernes Hjælp bevaret lidt af Landets friske Luft. Hvert eneste gammelt Hus havde sin Historie, gemte paa Minder om fremragende Digtere og Kunstnere.

Carlyles Hus er en smal, tre-etages, gammeldags lille Bygning med et ægte engelsk hjemligt Præg. I den store Have bag ved plantede Fruen skotske Blomster. Her boede Ægteparret stille og landligt og dog i Nærheden af den store Bys Hjerte. Her kunde Carlyle let komme sammen med betydelige Mænd og Kvinder.

De unge Radikalere fældede han straks en streng Dom over. „De taler om den størst mulige Lykke for den størst mulige Mængde Mennesker“, sagde han, „men deres egne Hjem er smaa Helveder af Ufred og Daarskab!“

Alt som Carlyle nu kom til dybere at føle Livets Alvor og Storhed, gik det klart op for ham, at Literaturen skulde være hans Prædikestol — „Bøger“ — sagde han — „overbeviser, helbreder og retleder. Selv den usleste Roman øver Indflydelse, god eller ond, paa de stakkels Smaaapigers Skæbne, hvis Fingre vender dens Blade. Deres Ægteskab, Hjem og Børn faar Farve af den. Alt hvad Slægten tænker, oplever, udretter, ligger opbevaret mellem Bøgernes Blade.“

Om end Sult og Fattigdom skulde blive hans Livslod, saa vilde han dog juble højt af Taknemlighed, dersom det kunde lykkes ham med frit og uafhængigt Sind, uden at bøje sig hverken til højre eller venstre, at skrive en Bog! Literaturen tegner sig for ham som en stor Domkirke, hellig og højtidsfuld. Ve den, der skriver noget i Let-sindighed, uden dyb Overvejelse, grundig Undersøgelse. Han øvede i Carlyles Øjne Helligbrøde. En Forfatter skal skrive i samme Aand, hvori en samvittighedsfuld Præst forkynder Guds Ord. Ve ham, hvis Falskhedens Aand faar Indpas i hans Bog. Han skal staa Gud til Regnskab for hvert Ord, han har skrevet.

Han længtes inderlig efter at forsøge paa at skrive et Mesterværk, og saa gav han sig i Lag med „Den franske Revolution“. Alle hans rige Evner blev sat ind paa dette ene Kort. Lykkedes Bogen ikke; ja, saa vilde han købe Spade og Riffel og begynde et nyt Liv ovre i Amerikas Urskove.

Revolutionen blev en Tekst for hans Prædiken. Han hentede helst sine Tekster fra de store, stormfulde historiske Øjeblikke. Ligesom Schiller mente Carlyle, at i saadanne Tider aabenbarede Menneskesindet sit rigeste Indhold. Dette Sindelag vilde han først og fremmest undersøge og forstaa. Al Historie var for ham først og sidst: Hjertets Historie. Det var de forbigangne Slægters Følelser, han ledte efter. „Vi har ikke noget som helst andet at søge“, sagde han. Han vilde — om muligt — trænge ind til Menneskets inderste Sjæl.

Da han fik første Del af dette Værk færdigt, laante han Mill Haandskriftet, og Mill laante det igen til Fru Taylor. En Aften, da hun havde ligget i Sengen og læst heri, lagde hun det skødesløst fra sig paa Bordet, hvor

Pigen fandt det om Morgenen og tændte Ilden op i Kaminen dermed. Mill var ulykkelig. For Carlyle, der ikke havde Optegnelser, men skrev det hele ud fra sin glødende Sjæl, var det som et dræbende Slag. Stemningerne lod sig ikke kommandere frem paany. Haab om økonomisk Udbytte var ogsaa knyttet til denne Bog. Det lykkedes Mill at faa ham til at tage imod saa meget, at ikke Næringsssorger straks skulde melde sig.

Da saa Carlyle en Dag en Murersvend hurtig lægge Sten paa Sten uden at spille Tiden. Det hjalp. Svendens Færd var for ham en hel Prædiken: „Menneske! Evighedens Symbol i Timelighedens Fængsel! Er dog ikke dine Arbejder, som alle er dødelige, uendeligt smaa, og det største ikke større end det mindste. Det er den Aand, hvori du arbejder, som alene har Værdi, og som vedbliver at leve. Op derfor til Arbejde, og vær ved godt Mod. Den absolute Fuldkommenhed naas jo aldrig. Jeg maa tage fat, saa godt jeg kan.“

Stemningen kom lidt efter lidt igen, og i Aaret 1837 var „Den franske Revolution“, det mest helstøbte af Carlyles Værker, færdig. En ledende Kritiker skrev, at det kunde blive en interessant Bog, bare den blev godt oversat paa Engelsk! Saadanne Spydigheder hindrede den dog ikke i at slaa an. Læserne betoges af dens Følelsesfortætning, dybe Tanker, malende Kraft og ejendommeligt gennemførte Stil. Forfatteren vandrer ind i det vilde Revolutionskaos. Han ser Skafotterne, Blodbadene, Slagene. Han hører Krigsraabene, Oprørernes Hysten, og han snakker hele Tiden med, opmuntrende eller forbandende, spottende eller beundrende. Han river os med og faar os til at tage Parti. Vi lever med i det alt sammen. „Havde Carlyle ejet Sangens Evne —“,

skrev den amerikanske Digter Lowell om denne Bog — „saa var han bleven den største episke Digter siden Homers Dage.“

Med denne Bog slog han igennem. Alle Næringsssorger var forbi for stedse. Mens Bogen var under Trykning, havde det knebet for ham. Da havde han maattet holde offentlige Foredrag, skønt det var hans Natur imod saaledes at udstille sig selv.

„Da jeg første Gang skulde tale om Helte“ — sagde han — „var jeg tilmode, som om jeg skulde hænges.“

Han begyndte stammende og med nedslaaede Øjne, men snart tændte han Ild, saa det fængede i Tilhørerne. Hans alvorlige Hensigt og hans inderlige given sig hen i Æmnet læstes i hans Øjne. Ansigtet afspejlede Sjælsens dybeste Kræfter. Det lykkedes over Forventning og gentoges aarligt. Tit brast Tilhørerne i Graad, naar de først kom ind under hans forunderlige vilde Veltalenhed. Han havde ved det første Møde en omhyggelig udarbejdet Afhandling liggende foran sig, som det var hans Hensigt at læse; men han snublede hvert Øjeblik. Saa fejede han det hele væk fra Talerstolen, og da oplevede baade han og Tilhørerne deres rigeste Timer.

Jeg har ham mest levende for mig, naar jeg hører ham sige om gamle Æskylos: „Han var en gigantisk Mand, ikke helt civiliseret, hvis Poesi er som om Klipperne og Havet havde begyndt at fortælle os, hvad de fra evige Tider havde tænkt paa.“

Der var over hans Tale dramatisk Liv, fængslende Alvor og Begejstring. Ordene kom fra et Hjerte, der kendte til Fristelse, Fejltrin, Strid og Nederlag saavel som til Sejrens Lyksalighed, fra et indre Sjæledyb, hvori der stadig førtes en rasende Kamp imellem godt og ondt.

Tilhørerne følte, hvorledes det pinte ham, at mange Mennesker, der godt kunde gøre noget stort, værdigt, helstøbt ud af Livet, levede det saa elendigt, stygt og smaat. Var de saa endda misfornøjede med sig selv. Men se, om ikke de fleste af dem spankede om, store og agtværdige i egen Indbildning. Hvor var det dog paa Tide at faa dem rusket op af Søvn.

Af disse Foredrag udgav han 1840: „Om Helte, Helte- dyrkelse eller store Mænd, deres Væsen og Betydning.“ Det ejendommelige ved en Helt betegner han som: Ægthed, Alvor, Mod, Sanddruhed og Oprindelighed. Noget som vælder op fra Heltens Tro, fra hans Religion. En Sjæl, som aabner sig for Livets guddommelige Betydning, bliver en Helt. Det heltelige er derfor ikke en Forret for de enkelte, men en Opgave for alle. Du og jeg, min Ven, kan i den mest spytslikkende Verden blive en Ikke-spytslikker, en Stormand, om vi vil. Se, det bliver to Stormænd til at begynde med. Fat Mod. Maaske det kan ende med en Verden af Stormænd.“

Saalænge en Helt bringer Bud om evige Sandheder og kæmper paa Virkelighedens Grund imod al Løgn og Skinvæsen, da skal man lytte til hans Ord og adlyde ham. Men kommer han udenfor Livets sande Virkelighed og lader sig bedrage af Skinnet, saa skal man sige Stop.

Der gaves for Carlyle ikke nogen ædlere Følelse end den at kunne beundre det virkelig store i Mennesket. Napoleon var Genstand for en saadan Beundring, da han greb ind i Revolutionens Forvirring og prøvede paa at skaffe Orden i det store Kaos; men lige saa snart hans Øjne blændedes af Livets tomme Glans, blev han for Carlyle en almindelig Lykkeridder, sammenlignet med

Cromwell, der strider for Retfærdighed og Sandhed, Guds Rige her paa Jorden.

„Store Mænd“ — sagde Carlyle — „er Ildsøjlerne paa Menneskeslægtens mørke Pilgrimsfærd. De staar som himmelske Tegn, altid levende Vidner om, hvad der har været, profetiske Tegn paa, hvad der fremdeles skal blive, en Aabenbarelse af de Muligheder, som den menneskelige Natur rummer.“

Der findes i saadanne stærke Udtalelser en fin, næsten forførerisk Kraft; men den Theori, som her fik et saa veltalende Udtryk, kan ikke staa for en kritisk Prøvelse; ført igennem betyder den, at Millionerne i Verden kun er en dum Masse, i hvilken Guds Aand og alt Haab om Fremgang aldrig findes. Alt saadant er kun tilstede i nogle faa højtbegavede, udvalgte Enkeltmænd. Mange Læsere opdagede ikke dette ligestraks, fordi Bogens rige, malende Kraft, dens levende Skildring af store Mænd, dens ædle Varme, veltalende, lidenskabelige Glød, betog dem.

Bogen indeholder en Foragt for alt konstitutionelt Liv, og en Tro paa den himmelsk fødte Høvding. Slaveriet bliver næsten Arbejdets naturlige Kaar. De moralsk forkomne og haabløst svage er Genstand for Haan og Foragt, ikke for Ynk og Overbærenhed. Det stolte, som ligger deri, at et enigt Folk rejser sig for at blive forædlet og rensset gennem Friheden forstaar Carlyle slet ikke. Bogens ledende Tanke er den, at Aandsevnerne sikrer Moraliteten. Den dygtige Mand er det samme som den gode Mand. De eneste Forbrydere i Samfundet det er de dumme.

1839 staar den flittige Carlyle paa sin frembringende Krafts Højdepunkt. Han brød nu Vej i en helt ny

Retning med Udgivelsen af sin Bog: „Engelsk Radikalisme“, hvori han for første Gang stiller sig i et direkte Forhold til Samtidens brændende Spørgsmaal. For mange af hans nærmeste Beundrere var denne Bog en bitter Skuffelse. Under Læsningen af „Sartor“ havde de dannet sig et Billede af Forfatteren som en radikal Samfundsreformer, hvad han ogsaa var, men ikke efter deres Opskrift. Nu angreb han og havde ikke et eneste opmuntrende Ord om de Partier og Foreninger, hvortil Radikalerne havde sluttet sig, for at bringe Lægedom til et sygt Samfund, og han talte med afgjort Foragt om udvidet Valgret.

Carlyle tilhørte ikke noget Parti. Han afgav ikke sin Stemme ved et eneste af de Valg, der for alle andre var som selve Livets Aandedrag. Han brød sig fejl om, under hvilket Navn eller ved hvilke Mænd en Forbedring udførtes og kunde ikke se, at Partidannelse er en Nødvendighed, at Partiaanden er en Form for det Maskineri, ved hvilket Samfundets Sager ordnes. Den demokratiske Bevægelses Betydning gik aldrig op for ham. Han var blind for Samfundsindretningers mægtige Indflydelse paa Personligheder og Karakterer. End ikke Gladstones Arbejde med gamle Englands Institutioner kunde aftvinge ham Agtelse, end sige Beundring. Derimod saa han noget større i de sociale Kampe. Arbejdernes Krav paa menneskelige Vilkaar, paa rimelig Andel i Arbejdsudbyttet — det var for ham værdifuldere end politisk Liberalisme. Hans Skrifter har forsynet Arbejderbevægelsen med mange Slagord og Fanemærker. Ja, Arbejderspørgsmaalets Løsning forekom ham at være den eneste Sag, som en stor Statsmand burde ofre sin Tid og sine Evner. Men først gjaldt det om at skabe Mænd, saa kom Institutionerne

nok. Sindene skulde renses, Viljerne staalsættes, Karaktererne adles.

Allerede i Ungdommens Dage kom Arbejderspørgsmaalet ham ind paa Livet. Han hørte de brødløse Arbejderes Raab imod de Rige, som hjerteløst stemte for Korntolden, og lod de Fattige sulte og lide Nød, og nu krævede han baade Aristokratiet og Radikalerne til Regnskab for det store menige Folks Nød. „Ethvert Onde ophører at være et Onde, blot det mødes mandigt“, sagde han. Jævne Folk skulde oplyses i videst muligt Omfang. Endvidere mente han, at Udvandring kunde hjælpe, i alt Fald i Øjeblikket. Han dirrede af Harme, baade naar han slog løs paa Malthus's Overbefolkningslære, og naar han kaldte paa Kirken og dens Mænd. Smaafolk følte sig draget imod denne magiske Skikkelse med de skarpe Grannittræk, de lynende Øjne, det ømme glødende Hjerter. Han har været med til at omdanne den offentlige Mening med Hensyn til Arbejderklassens Kaar, saaledes at der kunde blive begyndt paa et dybtgaaende socialt Reformarbejde.

Dette kommer endnu mere glimrende frem i „Svundne Tider og ny“, 1843.

Bogen opruller først et levende Billede af Liv og Moral i det 12. Aarhundrede. Dette holdes frem til Sammenligning med Datidens England, hvor der er saa mange ildevarslende Tegn paa, at Samfundet midt i sin Rigdomsdyngge skal dø af Afkræftelse. Forfatteren øjner imidlertid en lykkelig Havn, hvortil alle Revolutioner vil drive os, nemlig: Heltekonger og en Verden, som ikke er helt uden Heltemod. Datidens England males med de mørkeste Farver. Der findes et Aristokrati, som enten er udygtig eller uvillig til at styre, et Parlament valgt

ved Bestikkelse, og som begynder Arbejdet med en Løgn i Munden og foretrækker unyttig Tale for uafhængigt Arbejde. Her er Industribaroner, hvis Forhold til Arbejderne er som Sørøvernes til deres Bytte!

Iøvrigt findes der i Bogen nogle historiske Raderinger, som er udført med fin Taalmodighed, paalidelige i de mindste Enkeltheder og mærkværdig levende. Alene af den Grund har Bogen uforgængelig Værdi, og dens sviende Fremstilling af Samfundets Raaddenskab var kun altfor sand. Den gjorde et dybt Indtryk paa mange af Tidens fremmeligste Kvinder og Mænd, og den har meget at sige ogsaa til vor Slægt. Men den klarlægger ogsaa Hovedskævheden ved Forfatterens Skrifter: Han forstaar kun Enkeltmennesket, ikke Samfundet. Han ejer en dyb Medfølelse med hver enkelt, men ikke med Folket. Hvert Menneske repræsenterer for ham en Idé; men Slægtens langsomme Udvikling, taget som et Hele, forstaar han slet ikke. Han gløder for Fremskridtet, men er fjendtlig mod de fleste, som strider for Fremskridtet.

I „Svundne Tider“ saa han mere, end de fleste øjner; men naar han kom ind i Nutiden, kunde hans vældige Evner ikke faa Taagerne fejlet til Side. Derfor er han — i mine Øjne — ikke størst som Samfundsreformer, men som Historiefortæller. Paa dette Felt er han en Mand, som Højskolelærere endelig ikke maa gaa uden om.

Til den enkelte prædiker Bogen om Arbejdets Herlighed. „Naturen tvinger Mennesket til at arbejde.“ Det bør være en Gudsdyrkelse. Der gives ingen sand Gudsdyrkelse, uden den er ledsaget af Arbejde, og intet sandt Arbejde uden det, som er ledet og baaret af Guds frygt. Den virkelig ægte Arbejder er altid religiøs. Arbejdet er en selvhengivende Virksomhed. Selvisk Slid, blot for

Løn, fører ingen Ting til. Alt ægte Arbejde er helligt. Find endelig, min Læser, et Arbejde, som du kan udføre, og hæng saa i af alle Livsens Kræfter. Derved faar du dit eget brudstykkeagtige jeg helstøbt og solidt tilbage. Virksomhed klargør Sindet. Dybt i Sjælen lyder der altid et Suk efter Handling. En Daad og ikke en Tanke er alle Livsgaaders Løsning.

Bogen udkom i den forfærdelige Periode, da taabelige Kornlove skabte Hungersnød rundt om i England. Tusinde arbejdsvillige og kraftige Mennesker blev puttet ind i Fattighusene til et elendigt Driverliv. Carlyle rejste da Landet rundt for at se med egne Øjne, og han saa Egenytte og Taabeligheder i stor Stil, baade for neden og for oven. Arbejderspørgsmaalets spidseste Brod fandt han var den oprørende Ligegyldighed, hvormed Arbejdsgiverne saa paa Arbejderne, ikke som levende Mennesker med Kød og Blod som de selv, men som Værktøj. Han saa, hvorledes dette Forhold avlede et voldsomt Klassehad, en Kløft, som blev dybere og dybere, og som tilsidt vilde sluge hele det Samfund, der hvilede paa den store Løgn, man kaldte „den oplyste Egenkærlighed“ med sin „lad staa til“-Politik. Han raabte da: „Tilbage til den ærlige Natur! At Livets indre Kilder atter kan rense vor væmmelige Tilværelse.“

Men først reformere os selv. Hvis ikke, saa bliver selv de allerbedste Love betydningsløse.

Truende lød hans Ord til de øverste Titusende, de store Jordrotter, som særlig var kaldede til at afhjælpe Folkets Nød, men ikke følte deres Pligt — „Forsvind fra Jordens Overflade!“ tordnede han. —

Længe før Carlyle forlod Skotland og som Følge af nogle Tanker, han havde faaet ved at lytte til sin ædle

Moders Fortælling, havde han grundet over det 17. Aarhundredes religiøse og politiske Kampe. Nu kom Frugten i det Værk, som satte England i Stand til at genvinde det tabte Billede af sin ukronede Konge, Bogen: „Oliver Cromwells Breve og Taler“, med Oplysninger, udkommen i December 1845. Her slaas den Anskuelse fast, som han havde fra Moderen, og uden hvilken Bogen aldrig var bleven skreven, der forandrer hele den offentlige Mening.

Ingen enkelt Bog har nogensinde frembragt en saadan Revolution i et vigtigt historisk Spørgsmaal. — Der er vel ikke i Englands Historie fortalt om nogen mere nedrig Handling end om Ødelæggelsen ikke alene af Cromwells Grav, men af det Legeme, som havde været et Tempel for saa ædel en Aand. Frække Hænder slæbte det væk fra Graven i Westminster, vanærede det paa unævnelig Maade og kastede det tilsidst hovedløst i en Grøft under Tyburns Galge.

Det maa erindres, at Carlyle havde Forgængere. Lord John Russell var den første, som skrev noget, hvori der var en Tilnærmelse til en ærlig og upartisk Værdsættelse af Cromwell, og Macaulay havde rost ham som sin Tidsalders ypperste Soldat og den blandt engelske Fyrster, som var mest af en virkelig Statsmand. Men disse Foregangsmænd havde blot brudt Grunden op. Da Carlyles Biografi udkom, befriede den for bestandig en af de ædleste Aander i England fra alle de Løgne, som var groet op om dette Navn. En Gang for alle sættes der nu et sanddru Billede frem af denne Soldat, Fædrelandsven og Statsmand.

Faa Mennesker gør sig nogen Forestilling om, hvilket Arbejde Udførelsen af dette Værk førte med sig, hvor

mange Tusinde Bøger, Titusinder Flyveskrifter, Afhandlinger og gamle Aviser, der måatte gennemgaaes, sammenlignes og gøres Uddrag af. Carlyle berigtigede Kildeskrifter, besøgte Egnene, hvor Begivenhederne fandt Sted, undersøgte Træerne, betragtede Vandløbene, satte sig ind i Varepriserne, i Bondens forskellige ret mangfoldige Arbejder. Han graver omhyggeligt og samvittighedsfuldt, er stræng og nøjagtig i alt, ogsaa i de mindste Enkeltheder. Et Hus, som nævnes i et af Protektorens Breve, skildrer han saa nøje, at der var Læsere, som troede, at han i hele sin Levetid havde boet i Nabolaget. Han viger aldrig et Haarsbred fra Sandheden.

Den historiske Fremstilling i Literaturen revolutioneres med denne Bog. Mange Hundrede Gange sad han bøjet over sit Arbejde, plaget af Hovedpine. Ja, med sorgfuld Stemme kalder han ligefrem British-Musæum for „Hovedpinemusæet“.

Men tilsidst staar vi da ogsaa Ansigt til Ansigt med Cromwell, forstaar hans sande Væsen, hører hans egne Ord, følger ham i Raadet, ind i Teltet, ud paa Slagmarken; mærker hans Tro, hans sikre Overbevisning om, at han er Guds Tjener paa Jorden. „I hans Sjæl er der en Klang af det uforgængelige. Broder, har du aldrig under nogen Form haft saadanne Øjeblikke i din Historie? Kender du dem ikke, saa var din Vej paa Jorden fredeligere, men det højeste var dog aldrig i dig, det højeste vil aldrig komme ud af dig. Du kan føre et Liv som en velplejet Hushund med Guldhalsbaand maaske og Foder nok; men Kampen, Heltedøden og Sejrens Ildvogn, der hæver Mennesket op til de udødelige, skal aldrig blive dine. — Jeg ynkes over dig, — pral ikke, at jeg skal nødes til at foragte dig!“

Den bloddryppende Krigers store menneskelige Ømhed kommer frem i Brevene til Børn, Slægt og Venner og virker saa underlig betagende.

Med dette Mesterværk naaede engelsk Historieskrivning sit Højdepunkt.

Bogen slog hurtigere an end nogen af hans tidligere udgivne. Det gamle Navn, Cromwell, blev som et nyt Feltraab for Reformpartiet. Bogens Aand flød ind i gamle Englands Aarer og blev som en Del af Nationens Livsblod. Ord af Cromwell eller af hans Fremstiller blev brugt paa mangfoldige Prædikestole og Møder. Bogens levende Kraft er endnu langtfra udtømt. Den vil tale til alle følgende Slægter.

I Slutningen af Værket har vi hans bitre Ord om England, naar han udbryder: „Englands Genius løfter sig ikke længere op mod Solen, udfordrende Verden, som en Ørn gennem Stormen. Den ligner meget mere en graadig Struds, der kun tænker paa sin Føde og paa at bevare helt Skind, Strudsehovedet stikkes ind i den første den bedste Busk, i gamle Kirketæpper, Kongekaaber, eller hvad andet bedragerisk Læ, der kan findes. Men den, der gemmer Hovedet i bedragerisk Pjaltekram, bliver ret snart vækket paa forfærdelig Maade!“

1857 satte han sin Ven, Irving, et herligt Minde i Bogen: „John Sterlings Liv“, hvori ogsaa findes meget om ham selv.

56 Aar gammel tog Carlyle -fat paa det Arbejde, som med Hensyn til Sidetal blev hans største: „Frederik den store“. Det fylder 6 Bind, rummer henvend Tredjeparten af alt, hvad han har skrevet og staar langt under „Cromwell“ og „Den franske Revolution“, skønt han arbejdede paa Bogen i næsten 14 Aar. Han kunde have anvendt

de mange Aar til noget bedre. Tyskeren vandt aldrig rigtig hans Hjerte.

1874 blev der tilbudt ham Statspension og Batleordenens Storkors. Han sagde Nej til begge Dele. Derimod glædede det ham, at han blev udnævnt til Lord-Rektor ved Edinburghs Universitet. Han modtoges med stormende Begejstring, da han i den Anledning efter gammel Sæd skulde tale. Der var Tilhørere fra mange Egne i Landet, ja, endog enkelte Udlændinge. Alle blev dybt grebne, da den gamle Mand med det graa Skæg og de sorgfulde Øjne rejste sig for at tale, først bævende og sagte, men siden kraftfuldt. Han sagde til Studenterne, at det gælder ikke først og fremmest om Veltalenhed. De tavse Slidere, det er de virkelig store Mennesker. De fylder deres Plads, hver i sin Kreds og kommer, naar de saa at sige tvinges dertil.

Der var en sand Bifaldsstorm, da han sluttede.

Medens han opholdt sig nogle Dage hos sin Slægt i Barndomshjemmet, fik han det tunge Budskab, at hans Hustru var død. Hun havde lige hørt om hans store Dag i Edinburgh. Det var den sidste Glæde, Livet bragte hende. En Dag, da hun foretog sin sædvanlige Køretur i Hyde-park, sank hun tilbage i Vognen og var død. Hun blev jordet i Haddington gamle Klosterkirkes ruinerede, tagløse Kor. Efter skotsk Skik var der ingen Kirkefærd. Carlyle kastede en Haandfuld Jord paa Kisten, da den var sænket i Graven. Paa Gravpladen, som allerede bar hendes Forældres Navn, tilføjede Carlyle: „Her hviler ligeledes Jane Welsh Carlyle, Thomas Carlyles Ægtefælle, Chelsea, London. Hun fødtes i Haddington 14. Juli 1801, eneste Barn af den ovenfor nævnte John Welsh og hans Hustru Grace Welsh, Caplegild, Dumfrieshire. I sit lyse

Liv havde hun flere Sorger end almindeligt, men ogsaa en mild Uoovervindelighed, en sjælden Dømmekraft og et mageløst ædelt trofast Hjerte. I 40 Aar var hun sin Mands ærlige og elskelige Medhjælp. Baade i Ord og Handling var hun utrættelig som ingen anden til at fremskynde alt, hvad ædelt han udførte eller forsøgte at udføre. Hun døde i London 21. April 1866, pludseligt revet bort fra ham, og hans Livs Lys er slukt.“

Gennem Læsning af hendes efterladte Papirer saa han nu som ingensinde før, hvor meget hun havde ofret.

Han samlede og udgav hendes Breve, for at Offentligheden kunde se, hvor blindt han ofte havde været optaget af sig selv. Hvad han skrev om hende er et af de smukkeste Kapitler i Verdens Privathistorie. Han følte ligesom Smerten mindskes ved denne Bodsøvelse foran Sandhedens Alter.

For Aar tilbage stod jeg en Dag ovre i Carlyles Hus i London, som nu fredes til Minde om de to betydelige Mennesker. Min Opmærksomhed fængsledes især ved Billederne af hende. Vi kan følge hende fra den yndige, sorgløse, unge Pige, til den ældre prøvede Kone, der sidder med Hovedet støttet til venstre Haand og ser saa tankefuld og erfaringsmættet ud. Ansigtet har dette fine elskelige, som en uegennyttig, alt forsigende og opofrende Kærlighed kan lægge over ældre Kvinder. Medens Janes og Thomas's Skæbne gled gennem min Erindring, var det ligesom en fast, stærk Stemme lød et eller andet Sted i Sindets Dybder: Læg dog Mærke til dine Kære, mens du har dem. Luk Øjne og Øren op for den Kærlighed, som er dig ganske nær. Gaa ikke i blinde. Dagen stunder maaske til, at du skal miste dem!

I Carlyles Breve kan man se, at nu kom der tunge

Dage for ham. Et Sted hedder det: „Hvor jeg dog længes efter det stille Land, hvor vi og vore Kære skal samles igen.“ I et andet Brev: „Vor Fader, du som er i Himlen, helliget worde dit Navn, din Vilje ske — — — ja, hvad andet kan vi sige. Førrige Nat da jeg laa og vred mig søvnløs paa Lejet, kom disse Ord fra den gamle Bøn frem i min Sjæl med en Fynd og Kraft som aldrig før. I 30 — ja maaske 40 Aar havde jeg næppe en eneste Gang bogstavelig bedt denne Bøn.“

Saa længe Helbredet tillod det, gik der ikke nogen eneste Sommer hen, uden at Carlyle rejste til Haddington for at se Hustruens Grav og Huset, hvor hun havde levet i Ungdommens Dage, og hvor de første Gang mødtes.

Egnens Folk, som kendte hans Forhold, saa med Ærefrygt den gamle Pilgrim vandre hen til sit Hjertets hellige Sted. Naar han havde staaet lidt i Græsset, knælede han ned ved Graven, bøjede sig over den og kyssede Jorden atter og atter. Det varede gerne længe, før han forlod Kirkegaarden og gik hen for at se ind i den Have, som gemte paa saa mange søde Minder.

Carlyle døde stille og blidt den 5. Februar 1881, — 86 Aar gammel. Han „gik hjem“, som han sagde, med et Farvel til omstaaende Venner, deriblandt Videnskabsmændene Tyndall og Huxley. Regeringen vilde stede ham til Hvile i Westminster, men han havde bestemt, at han vilde jordes i sit Fædreland, hvile ved Fars og Mors Side hjemme i Annandalen.

Paa denne gamle Landsbykirkegaard vokser Græsset højt. Nogle af de simple Gravminder helder forover, andre bagover. Det ser ikke godt ud; men i Skotland tager Folk sig saa lidt af de Dødes Have. Naar man

staar ved Carlyles Grav, ser man let det Hus, i hvilket han fødtes. Det ligger kun et Stenkast borte.

Førend den Maaned, i hvilken Carlyle døde, randt ud, blev det bekendt, at medens han endnu var Lord-Rektor, havde han til Universitetet testamenteret Ejendommen Craigenputtock, som hans Hustru havde ejet, til 10 Fripladser. De skulde hedde „John Welshes Fripladser“ til Ære for hans Hustrus Fader. Dette Testamente er af sit Slags maaske det mærkeligste, som nogensinde er skrevet og giver et rørende Indblik i Testators Hjerte. Det stiger til en Veltalenhedens Højde, som sikrer det en blivende Plads blandt Forfatterens ypperste Frembringelser. Det begynder med en Hyldest til hans afdøde, kære, højtelskede, ædle Hustru, som det er ham umuligt at værdsætte efter Fortjeneste. For hendes Skyld og til hendes og hendes Slægts Minde vil han med al den Fromhed og Guds frygt, som hans Hjerte rummer, skænke Craigenputtock, som var hendes, til Edinburghs Universitet, at denne Ejendom maa blive en Hjælp for unge, modige Sjæle i deres Kamp for det højeste Gode her paa Jorden. „Ja, gid disse Skillinger maa flyde som en lille ren, skotsk Fjældbæk til Vederkvægelse for tørstige Vandringsmænd. Amen!“

Ingen anden dannet Skotte kom igennem Verden med saa lidt Forandring i ydre Udseende og Væremaade som Carlyle, og dog havde han studeret fra sine tidligste Aar, levet i Aarevis i Edinburghs bedste Kredse, faaet en fint dannet Dame til Hustru og sammen med hende i henved 40 Aar været det store Londons aandelige Leder. Men hans Optræden og Sprog mindede alle Dage stærkt om den lille Landsby, hvori han fødtes. Der var noget haardt, strængt og køligt over hans Ansigt, men Øjnene

var fulde af Ømhed. Han var Ungdommen en god, trofast og utrættelig Hjælper. Alle de Breve, som han taalmodig og i Alvor skrev til unge Mænd og Kvinder, der søgte Raad hos ham, er fyldt med dyb Erfaring og praktisk Levevisdom og fra først til sidst gennemtrængt af den ømmeste Følelse. Han havde opdraget sig selv til at leve med rige Tanker i tarvelige ydre Kaar, førend han dristede sig til at opdrage paa andre. Baade da han havde vunden Berømmelse, og medens han endnu var ukendt, underviste han aldrig i noget, som ikke først var blevet en Del af hans eget Liv. Der er Folk, som har kaldt ham en haardhjertet Egoist. De har aldrig forstaaet ham. Hans daglige Liv var et Kærlighedens Kildevæld, en inderlig Medfølelse med Fattigdom, Sygdom og Forurettelse.

Der blev sagt om ham, at han aldrig søgte Kirken. Helt rigtig er denne Paastand nu ikke, og han vilde være kommen noget tiere, dersom Kirken ikke havde været saa ivrig til at drive Mænd af hans Slags bort fra sin Dør. Men „— Tanken om det evige Liv“ — sagde han — „hører til Guds Raadslutnings Hemmeligheder. Han véd bedst, om og hvorledes en Fortsættelse af vor Tilværelse er til vort sande Gavn.“

Naar han kommer højest i sine Skrifter, lyder Ordene som Orgeltoner i en Katedral. Bøgerne er hans Prædikestol. Derfra lyder det til Samtid og Eftertid: Kryb ikke, min Læser. List dig ikke igennem Livet. Gaa fremad med faste Skridt og oprejst Pande. Vær dig selv. Træk aldrig i Tidens Uniform. Kald ikke det sort, som alle siger er sort, dersom det i dine Øjne ser hvidt ud. Det er ingen Skam at være fattig; men at blive rig ved at opgive sig selv, det er en Skændsel. Lad dine egne

Saar blive Lægedom for andres. Udret noget! Se til, at Verden kan blive en lille Smule bedre ved dit Liv. Det behøver ikke at være ret meget; men se at faa en eller anden Krog gjort lidt lysere, lykkeligere, mere solrig. Sig Gud Tak for det Liv, som er dit, alvorsfuldt og stort. Tænk paa, hvilken herlig Gave, det er. Gør Guds Vilje. Tjen ham. Bliv til noget, som han kan se paa, uden at skamme sig over sin Skabning.

Der er dybe Kildevæld i Carlyles Skrifter. Her tales med Myndighed om den gamle Sandhed, at Mennesket lever ikke ved videnskabelige Beviser, men ved Hjertets enfoldige Tro. Intelligensen er ikke hele Mennesket, nej — den største Del af vort Væsen bestaar af gaade-fulde Følelser og Drifter.

De gamle Malere omgav deres Helgenhoveder med en Glorie. Denne var Udtryk for en mystisk Højhed, som Penslen ikke magtede at gengive. Carlyles store Skikkelser omgives af en saadan Glorie. Han faar os til at føle, at Livet er større og dybere, end det kan tegnes. I Ærefrygt og Ydmyghed blotter vi vore Hoveder for det uransagelige. Han fører os hen til det stille Land, hvor alle hovmodige Videnskabsmænd frafalder Ordet, men hvor Gud selv kan lære os noget om det evige Livs Virkelighed.

Fra de „tavse Evigheder“, som han saa tit talte om, vil Tonerne længe lyde fra hans vidunderlige Røst.

Efter stærk opfordring fra flere sider har mine optegnelser til foredragene om Carlyle fået plads i dette års „Julehilsen“. Følgen heraf er, at „Minderne“ må vente til næste år.

Grønvald Nielsen.

Glædelig Jul!

Det er mit oprigtige ønske, at Juleglæden må finde vej til Eders hjertter. Tiderne er strænge, men lad os mindes, at

„Guds ærende går hver en storm,
om den er nok så vild,
og i hvor gal den bryder løs,
ham tjener dog hver ild“.

J troen på, at disse linjer taler sandt, ønsker jeg alle gamle elever en rigtig velsignet Julefest.

Grønvald Nielsen.

Haakon Grønvald.

Den 7. Maj 1916 døde Haakon Grønvald af Lungetuberkulose paa Oringe Sindssygeanstalt ved Vordingborg, 29 Aar og to Dage gammel. Da Haakon var kendt af saa mange gamle Vestbirkere — nogle husker Drengen, andre mindes Ynglingen — er det naturligt, om nogle Mindeord om ham faar Plads i dette Aars Julehilsen til de gamle Elever. Nogen egentlig Levnedstegning kan dette naturligvis ikke blive, bl. a. fordi Haakons Liv, for menneskelige Øjne at synes, kun blev et Brudstykke af en Helhed, hvis Omrids vi af og til syntes at kunne ane. Vi saa „Spiren, frisk og grøn i tidlig Vaar, og Blomsterfloret i den varme Sommer“, men Manddomstid med moden Frugt og Høst i Lade saa vi ikke. Hastigt og voldsomt kom Sammenbruddet, da Forstandens Lys sluktes, hurtig kom Døden, det syntes endog, som den kom bag paa Lægerne. Overlægen skrev bl. a. følgende til Haakons Fader: „Deres Søns Død kom meget pludseligt. Som jeg skrev forleden, var han i den sidste Tid falden af, havde Feber i de sidste Uger og laa til Sengs, men Kræfterne var helt gode, og selv om man nok maatte vente, at det vilde føre ham længere ned efterhaanden, saa var der dog intet som helst Tegn til en nærforestaaende Død. I Dag faldt han imidlertid ret

pludseligt sammen omtrent ved Tolvtiden og kunde ikke rette sig igen og døde saa ganske stille Kl. 4 i Eftermiddag.“

Haakons Lig blev ført til Østbirk Kirkegaard, hvor han i al Stilhed blev jordet ved Siden af sin lille Søster og og den Kvinde, som i mange Aar var ham i Moders Sted.

Haakon Kristjan

Grønvald Nielsen blev født den 5. Maj 1887 i Vestbirk, og det var meget strengt at faa ham bragt til Verden — Livet igennem bar han i sit ene Øre

Mærke af Lægens Tang. Navnet Haakon fik han efter den lyse Kongeskikkelse Haakon Haakonsen i

Henrik Ibsens „Kongsemnerne“, en Bog, som begge Forældrene havde været meget optaget af i deres Ungdom.

Haakon Grønvald som Barn.

Kristjan blev han kaldt efter sin gode Farmoder Christiane Nielsdatter Faber, hvem Grønvald Nielsen ofte kommer tilbage til i sine Foredrag og har sat saa smukt et Minde i Julehilsenen fra 1911.

Vi gamle Vestbirkelever fra disse Haakons Barneaar husker ham som en lille undersætsig Dreng, der af og til kom op paa vore Værelser og slog en Sludder af med

os. Videbegærlig, fuld af Spørgsmaal var han dengang som Livet igennem, saa længe han var rask. Jydsk var han trods sin fynske Afstamning, og det jyske Sprog, som han talte med Drengene paa Gaden og i Skolen,

Haakon Grønvald (11 Aar).

med Pigerne i Køkkenet og Karlene i Stalden, førte han med sig, hvad enten han sad i Dagligstuen i Familiens Kreds, i Faderens Studereværelse eller i Børnekammeret, naar Ingeborg Blume eller andre skulde besvare hans mange Spørgsmaal og hjælpe ham at finde Rede i de

mange Livets Mysterier, som Barsedagene bragte ham i Berøring med. Han var fuld af Iver og Energi, hvad enten han samlede paa mærkelige Sten og Frimærker, eller det gjaldt Arbejdet i Skolen, eller Gymnastikken sammen med Eleverne. I Skolen var han opsat paa at svare paa Spørgsmaal, han vidste Besked med. Øjnene straaledede, Skikkelsen rejste sig halvt op, og det ligefrem brast ud af Munden: „Maa a?! Maa a sej et?“ Mange vil huske ham fra Gymnastiksalen, naar han prøvede at sætte over Buk eller Hest for roligt, stolt og hivende op i Bukserne atter at indtage sin Plads nederst paa venstre Fløj.

Planer og Ideer havde han nok af, og de var ikke lige lette at virkeliggøre alle sammen. Han vilde gerne være en rig Mand, have mange Penge, og en Tid øvede han sig meget flittigt i Violinspil for at blive lige saa dygtig som Aase i Østbirk og faa Lejlighed til at tjene en Formue med Violinen.

Han kunde godt den Gang være lidt stolt af, at han kunde spille. Redaktør Egebjerg fra Svendborg skriver bl. a.: „En af mine første Erindringer om Haakon stammer fra et Besøg paa Vestbirk. Han var vist den Gang en halv Snes Aar, en rask og kæk Dreng, saa ravjydsk, at vi næppe kunde forstaa ham, og for øvrigt ikke saa lidt vigtig, navnlig af sit Violinspil, som han havde dyrket en lille Tid. Henrivende var det nu ikke; men med ægte Selvfølelse erklærede han: „A ka spell hundred aa trødde“. Det svaledede ham stærkt af, da min Kone spurgte, om der ikke var en, han kunde rigtig.

Han har senere betroet os, at det ved den Lejlighed gik op for ham, at det ikke altid var *Mængden*, det kom an paa, men mere at kunne noget til Gavns, og det lagde

han sig siden stærkt efter — om ikke just paa Musik-
kens Omraade.“

Et Aar var der et særlig godt Oldenborreaar, og det offentlige betalte Præmie for pr. Pund indsamlede Oldenborrer. Her var en Lejlighed for en driftig Mand; i den allertidligste Morgen, naar Solen randt i Øst, og der var

Haakon som Trolldmand.

Dug i Græs og Væde i Buske og Træer, var Haakon paa Benene, og ud gik det langs Hegn og gennem Haver for at faa fat i Oldenborrerne, der, endnu øre og døsig af Nattekulden, nemt lod sig ryste ned og samle op. Senere blev de vejet og solgt i Pundevis. Ja, saa vidt jeg husker, drev han endogsaa en lille Indkøbsforretning hos Ingeborg og Jutta for paa den Maade at faa lidt Mellemandler-

profit. Vi mindes ogsaa hans Blodtørst efter Rotter; thi „Bjerremanden“ betalte for Kommunens Regning 10 Øre pr. Hale. Paa alle disse Omraader stod Indkomsterne i det stærkeste Misforhold til Iveren og Anstrengelserne, og Haakon fik tidligt en Følelse af, at det er ikke saa nemt at samle sig en Formue.

Fra Friskolen i Vestbirk kom han saa til Statsskolen

i Horsens, hvorfra han tog Studentereksamen med 1. Karakter i Aaret 1906. Han var sikkert en flink Elev her. Professor Steenberg skriver i et Brev til Grønvald Nielsen bl. a.: „Det gjorde mig saa ondt at høre, at Deres Søn, min gamle Elev, var død. Jeg mindes ham med Glæde fra hans Skoletid.“

Hans Samlerlyst viste sig nu paa andre Felter — ved Planter og Dyr — og han havde — en Tid i alt Fald — en levende Interesse for Naturvidenskab. Han gik langt af Led for at finde en sjælden Plante til at vise sine Lærere paa Skolen eller indlemme i sin Samling. Da han fik at vide, at Hvid Hestehov vokser ved Lundum Mølle og langs Vejen derfra gennem Skoven til Juliane-lyst hist og her, travede han en tidlig Foraarssøndag derover for at finde den. Han gennemvandrede Engene ved Boller for at finde Melet Kodriver og Granskovene ved Vinding-Bryrup for at finde den saa sjældne Nordisk Linnæa, der efter Sigende skal findes et enkelt eller nogle faa Steder derude.

Paa det zoologiske Omraade kneb det stundom med at faa Sprit og Flasker til de Snoge, Staalorme, Firben, Frøer og Hugorme, som han bragte hjem fra sine Vandringer i Mark og Skov.

Det var — paa dette Tidspunkt — især de sjældne Ting, der interesserede ham, saaledes som det gerne er Tilfældet med det ungdommelige Sind; man maa være paa Højden og kunne vise, at man kender andet og mere end det, der gror ved alfar Vej og kravler i Græsset overalt. Engang senere sendte han mig fra Fyen en Plante for at faa at vide, om det virkelig var Læge Salvie, han havde fundet derovre.

Aaret efter at han havde taget Studentereksamen, tog

han i Juni 1907 Filosofikum, og saa afbrød han foreløbig sin akademiske Løbebane for at blive Højskoleelev paa Testrup Højskole, lære Mænd som Nørregaard og Baagøe at kende og se Højskoleliv paa nært Hold uden for sit Barndomshjem. Grønvald Nielsen havde ikke noget imod, at han saa sig om uden for Bøgerne og Eksamenslæsningen, ja, tilskyndede ham vel endogsaa stærkt til det, og skulde han engang blive sin Faders Medhjælper og Afløser som Højskolemand, vilde det ikke være uden Betydning for ham at have siddet ved Foden af Veteraner som de to nævnte.

Ved denne Tid begyndte Haakon at blive stærkt politisk og socialt interesseret.

Fra Testrup drog han saa til Egebjerg ved Svendborg som Medhjælper i Friskolen der hos Jørgen Pedersen, Grønvald Nielsens højtskattede Lærer fra Barneaarene.

Jørg. Pedersen skriver om ham: „For os staar han som en elskelig ung Gut, behagelig og omgængelig i alle Maader, fordringsløs og glad, følede sig saa helt hjemme hos os. Den Lethed, hvormed han selv tumlede sig i Skolearbejde, kunde vel nok ført til, at han let kunde overanstrengt „Hjorden“; men saa kunde han saa let lade sig sige.“

Uden for den egentlige Skoletid vilde han læse Engelsk med Børnene. Jørg. Pedersen syntes, at det var ganske hen i Vejret, men havde Haakon Lyst, saa værsgod. Baade Piger og Drengene gik i Tøjet, og Undervisningen begyndte.

„Jeg ser ham endnu, siddende paa Grusgravens grønne Skraaning med en Flok Rollinger omkring sig, alle prøvende paa at lægge Munden i engelske Folder.

Et fagert Minde og en engelsk Læsebog er sagtens Resultatet; men det er jo ogsaa noget.“

En af Haakons Elever fra Friskolen i Egebjerg skriver om ham: „Med Glæde tænker jeg tilbage paa den Tid, da Haakon Grønvald var Jørg. Pedersens Medhjælper i Egebjerg Friskole. Han forstod at tage Skolearbejdet paa en saadan Maade, at det blev som en Leg for os, og at vække vor Lyst og Interesse for de Ting, som han selv omfattede med størst Kærlighed. Han forstod at sammenknytte Læreren og Kammeraten i een Person. Vi kunde altid gaa frit til ham og spørge, hvis der var noget, vi ønskede Besked om, og han var aldrig den overlegne; vi mærkede aldrig, han trættes ved vor Spørgen, men tværtimod glædede han sig, fordi vi kom. Han var kun kort Tid i Egebjerg; men alle hans Elever vil sikkert mindes ham med den største Sympati, netop fordi han var, som han var.“

Det var jo ikke Haakons Mening, at det at være Friskolelærer skulde være hans Fremtidsgerning; han havde andet i Tanke. Jørg. Pedersen skriver videre i det foran citerede Brev: „Vi glædede os ved Tanken om Realisation af hans kære, stadige Tanke at blive Fader en solid Hjælper og mulig Afløser i Gerningen paa Vestbirk.“

Nej, Haakon var videbegærlig nu som i sin Drengetid, havde Lyst at se sig om i forskellige Livskredse og paa forskellige Arbejdspladser for at dygtiggøre sig og kunne fylde paa den Plads, der engang skulde blive hans. Han vilde gerne være Nr. een, hvor han traadte op, og ejede en vist ingenlunde ringe Ærgerrighed i sit Sind. Det har vi hans egne Ord for. Da han havde læst „Bogen om Snobberne“ og diskuterede den med jævnaldrende, skrev han i et Brev følgende, da han sendte Bogen tilbage med

Tak for Laans: „Jeg kan ikke faa andet ud af Bogen, end at jeg er en Snob. Dette Ord bruges jo paa flere Maader og dækker over adskillige Begreber. Et Sted staar der: „Den, der er foragtelig nok til at krybe for Idioter, er en Snob.“ I den Betydning finder jeg ikke, at jeg er snobbet. Et andet Sted staar der, at det at være snobbet er at være krybende over for de store og hovmodig over for de, som er mindre end en selv. Af dette føler jeg mig ramt en Kende. Men saa staar der et Sted, at al Ærgerrighed er Snobberi, og saa melder jeg pas. Thi naar jeg skal være ærlig, kan jeg ikke fragaa, at jeg indvendig bærer paa ikke saa lidt Ærgerrighed. Og jeg kan for øvrigt ikke se andet, end at det at være ærgerlig er af det gode, naar Ærgerrigheden da stiler mod noget positivt.“

Det er jo rigtigt nok; der maa være en Slump Ærgerrighed hos de unge, de maa ville opad og „fremad efter Livets Kranse“, og man skal ikke lade sig skuffe af, at den ungdommelige Lyst til at være den første af og til kan antage underlige Former. Haakon havde en udmærket Hukommelse, og han viste den ofte ved sin Evne til at huske Ting, som i og for sig var ligegyldige. Han var ikke ret gammel, før han kunde alle Gadenavne i Horsens, og kunde finde rundt, før han nogen Sinde havde set Byen. Noget lignende gjaldt København.

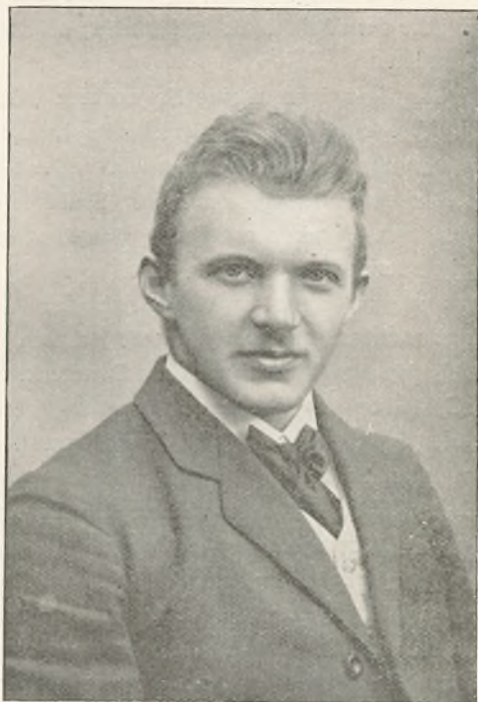
Da han en Nat rejste op gennem Sverige sammen med andre unge, skulde man prøve at holde sig vaagen, og Haakon holdt længst ud; han vilde vise, at man kunde da sagtens holde Søvnigheden borte. Da Hindhedes nye Ernæringsprincipper fremkom, vilde han vise, at man kunde leve billigt, og gjaldt det en Udenlandsrejse, forbavtede han ved, hvor billigt han kunde rejse. Men viste

han sin Overlegenhed, var det altid paa en godmodig og barnlig Maade, saa det virkede aldrig stødende eller saarende. Da han var i Overgangsalderen mellem Dreng og Yngling, var han maaske nok noget mere kantet og afstikkende end saa mange andre, og Verden i Almindelighed ynder ikke det afstikkende og kantede; alt skal være ens og afrundet.

Poul Møller siger i en af sine Strøtanker: „Den, der vil gøre Lykke, maa intet fremstikkende have, uagtet Dygtighed egentlig bestaar i det fremstikkende. Der maa egentlig slet intet kunne siges om ham.“ Saaledes er det; men de, der lærte Haakon at kende, vidste, at han var brav, dygtig, retsindig og trofast.

Han prøvede ikke alene forskellige Arbejder i forskellige Livskredse, ogsaa paa anden Maade saa han sig om. Han gjorde adskillige Ture rundt om i Danmark, til Fods eller paa Cykle, og var ikke bange for at overnatte i en Høstak under Sommernattens lyse, frie Himmel, og han ænsede hverken Sult eller Anstrengelse for at komme frem. Redaktør Egebjerg skriver bl. a.: „Haakon besøgte os engang i Svendborg som en rigtig munter, frisk Student. Sammen med vor ældste Søn, der var flere Aar yngre end han, foretog han en Fodtur, der gik over Vejstrup Højskole, Damestenen i Hesselager, Hesselagergaard og mange andre Seværdigheder paa Egnen mellem Svendborg og Nyborg og med Kaffedrikning i alle Kroer og andre Steder. Da vor Dreng ikke kunde mere — bogstavelig talt — sendte Haakon ham med Toget hjem fra en af Stationerne i Nærheden af Nyborg. Selv fortsatte han Fodturen, utrættelig og ukuelig. Mindst anede det os, at denne kække Friluftsmænd uogle faa Aar efter skulde blive slaet ned.“

Ogsaa Udlandet besøgte han — var først en lille Svip-tur i Norge, senere med paa Højskolemændenes Finlandsturn i 1907, og i et Par andre Ferier besøgte han baade Berlin og London. Han forstod at rejse billigt. Til Tysk-

Haakon Grønvald (22 Aar).

landsturen forberedte han sig ved at leve efter Hindhedes Metode for en ringe Sum daglig. I Pensionatet, hvor han boede, fik han Fedt og Brød ind paa sit eget Værelse for ikke at martres af Begær efter god tillavet Mad ved at se de andre spise. Paa den Maade sparede han sam-

men til Feriefærden, der gennemførtes for ca. 50 Kr. til Tyskland og et lignende Beløb til England. Nogen fordringsfuld rejsende var han ikke, kunde, naar Lejligheden bød sig, udmærket godt sove under eller paa en Bænk i en Jernbaneventesal et eller andet Sted.

I Familien gik det Sagn, at da han kom fra Tyskland op gennem Sønderjylland og efter at have passeret Grænsen kom til Kendinge og Venner Nordenaa, var han saa sulten, at han var nær ved at spise dem ud af Huset. Men han havde brugt sin Tid, sanket Indtryk og samlet Kundskaber, saa godt som det var muligt. Det er tiltalende at se saadan en ung Mand, der kan spare paa Mad, Cigarer og al den Slags for at faa Midler til ved Udenlandsrejser at tilfredsstille sin Kundskabstørst og sin Trang til at lære; i nogen Maade var det nok en Fædrearv.

Naar Haakon var hjemme i Vestbirk, færdedes han jævn og hyggelig blandt Eleverne og i Familiens Kreds, rakte en hjælpende Haand, hvis han kunde, og var rede til at medvirke ved en lille Aftenunderholdning, hvad enten det gjaldt at tage en Rolle i en Dilletantkomedie eller agere „Trolldmand“. Ofte ledsagede han sine Trolldomskunster med smaa Taler, fulde af Lune og Humor.

Fra Egebjerg Friskole drog han i Efteraaret 1909 som Lærer og Inspektør til „Købmandshvile“ ved Hørsholm, Højskolen for unge Handelsmedhjælpere. Da Vinterskolen her var forbi, blev han en Tid Redaktionssekretær ved „Østsjællands Folkeblad“ i Køge. Herfra drog han saa til København for at genoptage sine Studier. Stærkt politisk-socialt interesseret, som han paa denne Tid var, kastede han sig over Statsvidenskab med statsvidenskabelig Eksamen som foreløbigt Maal. Han ventede her at finde Klarhed over Samfundsbygning og Samfundsliv, og

saaledes rustet vilde han saa begynde sin Gerning som Højskolelærer. Sidste Gang han besøgte sin Fader, havde de lange Samtaler om dette, og da fortalte han ogsaa om de religiøse Tvivl, som han havde baaret paa, men som nu havde opløst sig i Følelsen af Kristendommens Sandhed. Han vilde dengang gerne til Alters sammen med sin Fader, og de havde en god Dag med hinanden, hvor Haakon næsten hele Eftermiddagen var hos Grønvald Nielsen i hans Arbejdsværelse. Det var i Foraaret 1911, og en Uge efter denne Dag kom Sygdommen hurtigt og uanet, Taagen sænkede sig over hans Sind og Sjæl, og i Maj blev han bragt til Oringe Sindssygehospital. Sygdommen tog saa voldsomt fat, at den ogsaa brød ham ned legemligt, og det tegnede lige straks ganske haabløst.

Haakon Grønvald var en god Søn, siger hans Fader om ham. „Han var altid en lydige Søn, og ingen Søn kunde have større Deltagelse for sin Fader. Var jeg syg, saa kom han hver Dag mange Gange for at se til mig og spørge om, hvad han kunde hjælpe mig med.“

Han stod for os andre som en god og lovende ung Mand med mange Kræfter, en Verden af Muligheder, som der kunde knyttes mange Forventninger til. Han var et ungt Menneske, om hvem mange har lyse Minder. Han drømte om engang med Hæder at løfte Arven efter de ældre og store Højskolemænd paa sin egen Maade, ved gennem sine Studier og Oplevelser mere og mere at blive sig selv. Det, at de andre var betydelige, kom netop af, at de var sig selv, mente Haakon. Han havde Sans for de virkelige Værdier og stræbte efter personlig Sandhed, sikker paa, at Danmark ogsaa trængte til ham personlig.

Vi kunde have undt vor gamle Lærer og Ven Grønvald Nielsen at have beholdt denne Søn for at give ham sin Gerning i Arv i Forstaaelsen af, at „atter blommer de gamle i de unges Sommer“.

„En Ungdom, som er stærk og sund,
er alt, vi naa'de, én Gang til,
og dermed Haab for alt, vi vil;
er Vækst i Karakterens Grund
med Dragning mod det altid bedre
af Slægtens Aand fra vore Fædre.“

Vi forstaar ikke, hvorfor det ikke skulde saa være; men vi véd, at Gud vilde det anderledes, véd, at hans Tanker er ikke vore, og hans Veje ikke vore Veje. Han ser alt og fører sine Børn mod deres Livsmaal, og derfor vil vi tro, at han ogsaa har ledet sit Barn ved Haanden her til Velsignelse for Søn og for Fader.

Naar vi tænker paa Haakon, saaledes som han var, og saaledes som hans Liv formede sig, er vi mange, som er taknemmelige for, at vi ogsaa mødte ham. Saa velsigne da Gud Mindet om ham hos os alle, vi, som kendte ham og holdt af ham!

Vrigsted Højskole, Efteraaret 1916.

Kristen A. Lange.

Vi tror paa Gud Fader, den almægtige - -

Der er så uendelig meget, der er skudt ned og brudt ned i disse forfærdelige Krigstider. Fæstninger og Byer og Kirker og Hjem — flittige og trofaste Menneskers Værk. Men endnu mere: så mange, mange Menneskers Liv, så mange unge, stærke Kræfter og Evner, der kunde have skabt nye Værker, bygget nye Hjem! Så mange lyse Håb brudt! Og megen Tro *til* Mennesker og Tro *hos* Mennesker har fået et Grundskud.

Mangt et åndeligt Hus, som Mennesker havde bygget sig — og indrettet sig hyggeligt i — af fast sammentømrede Meninger og urokkelige Beviser, sådan troede man jo, er faldet. Og mange synes at stå for Fald, for der er skudt Hul i Muren.

Der er sagt, at „det gamle Hus“, som vi her i Danmark synger om, at det står, om end Tårnene falde — det er også faldet eller i hvert Fald ved at falde. Det er ej blot de gamle Kirker, der ikke kan stå for Kanonerne. Det åndelige Hus, Menigheden og dens Tro, Kristentroen, er spillet Fallit!

Men nu er det dog værd at lægge Mærke til, at de, der siger sådan, er mest Mennesker, der står udenfor Krigen og er tilbøjelige til at filosofere over, *hvorfor*

Krigen er kommet, hvorfor den er så forfærdelig, og hvorfor den dog ikke snart hører op. Lytter man til de Bud, der kommer fra dem, der er med, er det en anden Tale, vi får at høre. Dér lyder det rundt omkring fra de forskellige Fronter, at *er* der noget, der i det hele kan holde i dette forfærdelige Sammenbrud, så er det da Troen på Gud Fader den almægtige. Den Tro kan bære Mennesker både i Liv og Død.

Dette er nu mærkeligt, thi for os, som står udenfor og ser til og spørger hvorfor og hvordan? må *det* netop synes det vanskeligste under sådanne Forhold: at fastholde Troen på, at Gud er den almægtige og den kærlige, der har Hjerte for sine Børn, når Djævelen og hans Gerninger og Væsen synes ene at have Ordet og Magten.

Kan man i rolige Fredstider føle Hvile og Tryghed i dette:

Intet så stort, han det jo kan,
intet så godt, han det jo vil —
det overgår al vor Forstand,
at der en sådan Gud er til,
er dog ej mer end i Børnesko,
alle de små kan prægtig tro,
er netop nok til Sjælero. —

Kunde han ej, hvad ret er stort,
så noget større tænkes ej,
da havde han ikke alting gjort
over og under Mælkevej,
da kunde ej trods al Verdens Harm,
Verdens Ustyr og Verdens Larm,
han skabe Ro i Kristnes Barm —

så kan det ske, at man just i sådanne Tider som disse, hvor „Verdens Harm, Verdens Ustyr og Verdens Larm“ er så forfærdelig, har vanskelig ved at få Tanken om

Gud som den almægtige og som Fader til at rime sig med Harmen og Larmen. Vanskeligheden kan forme sig som et Spørgsmål, der engang blev rettet til mig af en ung Mand:

Hvor kan det dog være, at det Onde har så stor en Magt i Verden, som det har? Hvorfor får det Lov til at have en sådan Magt og gøre så meget ondt, volde så megen Elendighed, Lidelse, Nød og Død? Er Gud den almægtige, hvorfor tilintetgør han det så ikke? Det må han jo så kunne.

Og *kan* han men *vil* ikke, hvordan kan det så forholde sig med hans Kærlighed, hvordan kan han kaldes en Fader? Kan der tænkes en Far, som ikke, om han kunde, vilde frelse sine Børn ud af en sådan Nød?

Hvad skal vi da svare, når lignende Spørgsmål stilles? Ja, for det første er det nu ikke sikkert, at Gud al Tid gør alt, hvad han *kan*. Det kunde jo være, at Gud vilde lade denne Slægt, som for en stor Del mente at kunne undvære ham, som havde sat ham ud af Spillet og troede selv at kunne lede Udviklingen ved sin egen Kraft og Snille — at Gud ved at holde sig tilbage og lade Mennesker selv råde vilde vise, hvor en „Udvikling“, som Gud ikke er med i, fører hen. Nu kan vist allerede enhver, der *vil* se, skønne, at Udviklingen går ikke i Retning af den Paradistilstand, man drømte om at kunne skabe på Jorden, når man havde fået Himlen lukket; men en Udvikling, hvor Gud ikke er taget med på Råd, går i Retning af et Helvede i Stedet for et Himmerig. . .

Dernæst må det vist siges, at der er noget, Gud ikke kan. Han har, som David siger, gjort Mennesket lidet ringere end sig selv. Derved har han gjort en Indskrænkning i sin Almagt, at han gav hvert Menneske noget af

sin Magt, idet han gav det en Vilje. Med denne vor Vilje kan vi Mennesker sætte os op mod Guds Vilje, så *den* ikke sker. Der er vel ingen, der vil påstå for Alvor, at Guds Vilje altid sker her på Jorden. Så var der jo ingen Grund til at bede om, at den må ske!

Og så var jo i det hele taget Synden og dens Nød aldrig kommet ind i Verden.

Der føres megen letsindig Tale om Guds Vilje. Det lyder jo meget alvorligt og fromt, når man tager mod alt, hvad der sker med dette: Ja, det var jo nu Guds Vilje, at det skulde være sådan! Eller ikke sådan! Hvilken Jyde husker ikke Marri og Palli Krænsen i Blichers Digt: „De wa ve Helmestier“. Palli og Marri „vil' ha hat hver-anner“, men „de skull no ett væ sån“, skønt der ikke var nogen anden Ting i Vejen, end Kræn var en Gårdmands Søn, men Marri „wa et fatte Bån“.

Jeg har engang, da et Menneske ved egen Uforsigtighed, ja Dumdristighed, satte Livet til, mødt den samme Tankegang: Ja, det var jo nu Guds Vilje!

Det lyder også undertiden m. H. t. Krigen, at den er Udtryk for Guds Vilje. Og man kan jo nok finde et Skriftsted, som tilsyneladende støtter denne Tankegang. I sin Tale om Jerusalems Ødelæggelse, som også bliver et Billede på de sidste Tider, siger Jesus: I skal få at høre om Krige og Krigsrygter. Se til, at I ikke lader Jer forskrække, thi *det må ske* . . . Men Enden er ikke endda. Men alt dette er *Veernes Begyndelse*. (Matt. 24,6).

Her siger Herren jo udtrykkelig: *det må ske*. Så må det da være Guds Vilje!

Nej, det er blot et Udtryk for den Lov, Gud har sat som en Grundlov for alt Liv: *hvad Mennesker sår, skal de høste*. Har man sået Uret, *må* man høste ondt. Har man

travlt med i mange År at lade Kanoner og lave Giftbomber, så *må* de gå af en Dag. Det *kan* ikke være andet. Ikke fordi det er Guds Vilje, men det *må* så være. Det er Høsten efter Udsæden. Men når Herren så bruger det Udtryk, at det er *Veernes* Begyndelse, så hentyder han nok hermed til, at der ud af disse forfærdelige Veer — Billedet er hentet fra en fødende Kvinde — skal fødes noget nyt, nyt Liv. Og *dette* er Guds Ville: at der ud af det forfærdeligste skal komme noget velsignet og godt. Og det er Guds store Kunst fra gamle Dage og et Vidnesbyrd om hans Almagt: hvad Mennesker tænkte ondt, det tænkte Gud at vende til det gode! Det er også et Vidnesbyrd om Guds Langmodighed, Miskundhed og Kærlighed til sine Børn, at han bærer sig sådan ad.

Da Synden, alt det onde, har sin Rod og sit Sæde i Menneskers Hjerter og Vilje, så *kan* Gud ikke tage det bort, hvis Mennesker ikke selv vil slippe det. Og slippes det ikke, så virker det og bærer sin onde Frugt. Så langt fra efter Guds Vilje, at det tværtimod er på Trods deraf.

Kun på én Måde kunde Gud hindre det onde i at bære sin onde Frugt, det var ved at knuse og tilintetgøre Mennesket med samt dets onde Vilje. Men det kan han for sin Kærligheds Skyld ikke gøre. Også i Guds Forhold overfor Mennesker gælder det vel: så længe der er Liv, er der Håb. — Han har en Fars Sind overfor Børnene. — — Gud kan altså ikke, fordi han ikke vil tilintetgøre *Synderen*, tage *Synden* ud af Verden uden Menneskers Vilje. Men så Syndens onde Virkninger da: Lidelsen og Smerten, Nøden og Døden! Alt dette, som mange flere end de, der øvede den Synd, hvoraf det flød, må lide under! Hvorfor tager Gud ikke alt det, som *gør* ondt, ud af Verden? Er det ikke dette, de ædleste og bedste

Mennesker til alle Tider har drømt om og arbejdet på: om man dog kunde befri Menneskeslægten for den Byrde af Elendighed, af Lidelse, Smerte, Sygdom og Død, som lægger dens Liv og Lykke øde?

Jo, men det er muligt — hvor forfødeligt det end kan synes — at uden Nøden og Lidelsen var der ikke meget af Barmhjertighed og Kærlighed til i Verden. Men *Nøden og Lidelsen kalder på det bedste i Mennesker*, kalder just på Medlidenhed, Barmhjertighed og Kærlighed, og således fremmes noget af det, som Gud gerne vil have frem i Menneskers Sind. Således lærer Mennesker at gøre „Guds Gerninger“ — at være med til at vende til det gode, hvad andre tænkte til det onde. Jfr. Johs. 9, hvor Jesus siger om den blindfødte, at han var blind, for at Guds Gerninger kunde åbenbares på ham.

Men der er også en anden Grund til, at Gud ikke tager det, der volder Lidelse og Smerte, ud af Verden. Det vilde jo være at fjerne Virkningerne, men lade Årsagen blive, en Ophævelse af Loven, at som Mennesker sår, skal de høste. Det er godt, at det, der *er* ondt *gør* ondt! Ellers vilde man ikke kunne kende ondt fra godt, før det var for sent. Hvordan skulde man kende Træet, om ikke på Frugterne? *Smerten og Lidelsen som følger Synden som dens bitre Frugt*, og hvorpå man kan kende Træet — alt dette *er Skranker og Dæmninger for Synden*.

Gik det dog ikke ofte sådan, at først når det begyndte at *gøre* ondt, at smerte, som Følge af den Synd, man var ude i, først da forstod man, at det, man gjorde, *var* ondt, først da så man sin Synd. Således var det jo da med den tabte Søn.

Og mon man ikke tør håbe, at al den uhørte Smerte og Lidelse, som Krigen bringer over Mennesker, kan

åbne Øjnene for, hvor ond, hvor stor en Synd den er!
På Frugterne kendes Træet.

Lidelsen og Smerten kan også hjælpe et Menneske til at få sit Hjerte og sin Længsel vendt bort herfra, hvor den dog aldrig helt kan stilles. Hvis alt *syntes* såre godt, skønt det ikke *var* så, hvis der intet var, som tyngede og smertede, så vilde den *Længsel*, som løfter sig over den syndefulde Jord opad mod Gud, ikke være så levende og stærk, og så vilde *Bønnen* fra det dybe om Befrielse vel ikke lyde så inderligt, som den gør nu.

Lejret mellem Fjendehære,
angest i Gethsemane,
sig kun: her er slemt at være
hvor kun Mørke er at se,
da Du nemmer og istemmer:
det er bedst, vi gå herfra. —

Når det, som *gør* ondt, er en Følge af det, som *er* ondt, så følger jo deraf, at Smerten så lidt som Synden stammer fra Gud. Det er ikke Guds Vilje fra Begyndelsen, at Mennesker skal lide. „Gud intet ondt Dig gøre vil, men al Din Ve, den gør Din egen Vilje“. Nej, Gud vil os altid det bedste, men for at nå dette Mål må han bruge *det* som Midler, der nu engang er i Verden — om end mod hans Vilje — og som vi selv ved vor Synd sætter herind. Han bruger det onde, vi gør, og som vi selv må bære Følgerne af, som en Skole, hvorigennem vi optages, hvorigennem det onde så smeltes ud, om vi vil slippe det.

Et Vidnesbyrd, ja det stærkeste, vi vel kan finde, både om Guds Almagt og om hans Kærlighed til os som en Fars til sine Børn — det har vi i den Måde, hvorpå Gud bruger vor bitreste Fjende: Døden:

Døden stammer ikke fra Gud men fra hans Modstander,

Djævelen. Men efter at Synden — uden Guds Vilje — er kommet ind i den Verden, som fra Skaberens Hånd var „såre god“, og gør sin nedbrydende Gerning både på Legem og Sjæl, bruger Gud dette Onde som et Middel til at gøre Ende på en endnu større Elendighed: at leve evigt under Syndens Kår. Sådan forstår jeg de mærkelige Ord i 1. Mosebog 3,22. — Gud uddrev Mennesket af Edens Have, for at det ikke skulde udrække sin Hånd, tage af Træets Frugter og leve evindeligt . . .

Først når Synden og dens onde Følger er taget bort, er der Velsignelse ved at leve evigt. Derfor kommer også i vor Tro Kødets Opstandelse og det evige Liv *efter* Syndernes Forladelse.

Thyge Thygesen.

En glædelig og velsignet Jul ønskes alle gamle
Elevet og Kendinge af

Marie og Thyge Thygesen.

Danmark nu — og vi.

Foredrag holdt ved Elevmødet 24. Juni 1916.

Engang sidste Vinter kom der et lille Skrift af Forfatteren cand. polit. Holger Drachmann, en Søn af Digteren Povl Drachmann; „Fortid og Fremtid — Tanker om Danmark“ kaldte han det.

Det vakte en Del Opsigt, for der var Ungdom og Fremdrift og Alvor over det, og han tvang uvilkaarlig Læseren til at tænke over det, han førte frem.

Det første Afsnit ærgrede mig straks paa Grund af sin Overlæsselse med Fremmedord, som ikke uden videre er gængse i Sproget, saa jeg lagde den fra mig.

En Forf., der kalder sin Bog: „Fortid og Fremtid — Tanker om Danmark“ og vender sig med den til hele sit Folk — ikke mindst til Landbrugets Mænd — han har ikke Lov til at skrive et saadant Sprog, at en væsentlig Del af hans Læsere ikke eller kun delvis kan følge ham.

Her levede jeg sammen med en stor Flok mandlig Ungdom, som i Sandhed ikke var ubegavet, men som bare ikke havde lært de 4—5 Sprog, som Bogens Forf. havde, og som derfor straks fra Begyndelsen vilde trættes og lægge Bogen til Side, hvis man foreslog dem at læse den.

Vort Folk er ikke saa stort; en Forfatter, der har noget paa Hjerte, kan godt behøve at faa Læsere i alle Dele

af Folket, men vender han sig ligefrem til hele Folket, er det utilbørligt at skrive et saadant Sprog*).

Naa, Tiden gik, og ved Pinsetid tog jeg den med paa en Jernbanetur, og det øvrige af Bogen var — det maa indrømmes — i langt højere Grad skrevet paa Dansk. Og levende var den, den skulde nok holde mig vaagen en Aften til helt ud paa Natten, mens jeg læste og tænkte paa det, jeg læste, og rullede igennem Landet og saa ud paa det Land, som gled forbi derude, og som Sommer-natten lidt efter lidt sænkede sig over.

Jeg vil nu ikke gennemgaa den Bog her. Inden jeg læste den, havde jeg tænkt mig at tale i den Retning her, men den satte mig yderligere i Gang, vævede sig ligesom ind i min Tankegang, vakte min Tilslutning og min Modsigelse.

Povl Drachmann, der er, hvad jeg vilde kalde en „videnskabelig Industrimand“ (Sekretær i Arbejdsgiverforeningen, Redaktør af „Tidsskrift for Industri“), han taler i sin Bog mest om Industrien, Handelen og Landbruget. Maskiner og Kraft, Teknik, det er hans Løsen, det er det, han mest taler om og sigter paa.

Men der er alt for store Sider af vort Folks Liv, som han ikke gaar ind paa, og som det ser ud til, at han overhovedet ikke har Syn og Sans for.

Han siger f. Eks. Side 10—11:

„Under Teknikens Udvikling frigøres Personlighederne fra tidligere Tidens Autoritetstvang og -Tro og fra Troen paa overnaturlige Kræfter. Hvad dette har betydet for hele vor aandelige Udvikling behøver næppe at uddybes.“

*) Hvorfor dog skrive: Revers, integreret Sterilitet, Relation, kodificere, kompliceret, eo ipso, omtransformeret efter menneskelig Kapacitet o. s. v.

Er det bl. a. det, han vil — „frigøre os fra Troen paa overnaturlige Kræfter“ — da er der al god Grund til at vise ham tilbage; det er ikke just det, vort Folk trænger til. Tager han denne Tro bort, saa gavner alt det andet, han vil, os alligevel ikke.

Tanker om Danmark — lød den skønne Undertitel paa hans Bog.

Er det mon ikke saadan for alle vaagne Danske nu i Tiden, at vi gaar med vore Tanker om Danmark, at Tanken paa vort Land, dets Fortid og Fremtid, ja og dets Nutid idelig melder sig i vort Sind med Ængstelse og med Haab, i Smerte og i Tak.

Og naar jeg da tænker paa vort Land, saa staar det først og fremmest for mig i sin ærværdige Ælde.

Her har dette samme Folk levet ublandet, saa langt, vi kan spore Tiden tilbage.

Det gælder alle de tre nordiske Folk, men det danske Folk er det eneste af dem, som aldrig har været undertvunget — de to andre har begge til Tider været undertlagt Danmark, og det ene det andet.

Som selvstændigt, aldrig undertvunget Folk er det ogsaa det ældste i Europa.

Alle de andre har været erobrede eller splittede. Lad os bare som Eksempel tage et Par af de ældste og mægtigste paa Eurapakortet.

Frankrig — Folket: en Blanding af Galler og Germaner, særlig Franker; som Stat sprængt i et langt Tidsrum.

England — Folket: Kelter, Romere og Angelsaksere har jaget hinanden, indtil Danerne kom i 1013 og satte deres Præg, og da det lille Folk ikke i Længden magtede den overmægtige Opgave, som det især paa de Tider var

at holde sammen paa det store Rige i den Afstand, saa maatte de slippe Taget, da de franske Normanner i 1066 landede og vristede Riget fra dem.

Der er lige udkommet en Bog*) om Nationalflagene — en Flagenes Historie af en Islænder (kendt Læge og Politiker paa Island). Han er i den Bog ivrig for, at Island skal faa sit eget Flag.

Den islandske Side af Bogen skal jeg ikke her komme ind paa, men siger Forf., idet han ligesom bøjer sig for vort Flag i dyb Ærbødighed: „Danebrog er det værdigste Folkeflag paa Jorden, baade for sin Alders og sin Skønheds Skyld.“

Og saa giver han et Rids af vort Flags Historie — viser, hvordan det blev Korstogsmærke i 1219, Rigsbanner og Hærmærke under Dronning Margrethe, siden hen Flaadeflag og gaar derefter over til at blive baade Orlogs- og Handelsflag.

Hvor de danske stred til Søs under det Flag, sejrede de næsten altid, og viden om i Verden viste Handels-skibene de danske Farver, men stadig var Danebrog ikke Folkets Flag. I Aaret 1833 blev det endog ved en kgl. Forordning forbudt Folk at flage paa Landjorden; flere og flere har vel brugt Flaget i disse Aar, da Folket saa smaat var ved at vaagne under Enevælden. Men saa kommer Aaret 1848 — dette Aar, der var et Oprørets og Optøjernes Aar ud over Europa, men som herhjemme blev en Vaartid, som de, der var med, aldrig kan glemme, en Vaartid, der steg og steg frem imod den lyse Junidag, da vort Folk fik sin politiske Frihed.

*) Gudmundur Björnson (Islands Fysikus): „Islands Flag og Faner og Flag i Alverdens Lande“ oversat fra Islandsk af Åge Meyer Benedictsen. (G. B. N. F. 1916).

Ogsaa med Hensyn til Flaget blev Aaret 1848 det store Mærkeaar; Nationalfølelsen, Frihedsattraen, Fædrelandskærligheden bryder da saa stærkt, saa sejrende paa, at det gamle, danske Mærke — Sømandens Mærke — trods alle Forbud flyver til Vejrs alle Vegne og bliver Danmarks Folkefane.

Ser vi saa paa vor Beliggenhed, vor Plads mellem Landene paa Europaskortet, saa vil vi se, hvor vanskelig, hvor udsat den er.

Det har i Virkeligheden været en vanskelig, ja næsten overmægtig Opgave at bevare og forsvare det Land, for vi laa saa aabent og saa udsat — baade mod Syd og mod Øst.

Jeg gribes, og jeg undres, naar jeg læser mit Lands Historie — naar jeg ser ned over det igenem Tiderne, ja, saa undres jeg over, at det lever, at det er til endnu.

I 1100 Aar har nu Kampen været ført — fra Kong Godfreds Tid og ned over Middelalderen.

De tysk-romerske Kejsere har bejlet til det, har rakt efter det, har stræbt efter at underlægge sig det igennem Aarhundreder — en enkelt Gang med noget Held, da Kong Valdemar den Store maa gaa ind paa formelt at anerkende Kejseren som Lensherre. Formelt ja, for han fulgte aldrig Kejseren i Krigen som Lensmand eller stod nogensinde i noget virkeligt Afhængighedsforhold til ham.

Men lige efter ham — under Knud Valdemarssøn har vi Absalons og Knuds stolte Svar til Kejser Frederik I Barbarossa — det som altid har frydet mig, vel det stolteste Svar, vi nogensinde har givet i vor Udenrigspolitik: „Kong Knud er lige saa fri en Herre som Kejser Frederik og har lige saa god Adkomst til Danmarks Rige som han til det romerske.“

Nu vel, der er historiske Forklaringer; de mange Krigstog Syd paa reddede os; Drømmen om Italien, om det tysk-romerske Kejserrige drog stadig Fyrsterne mod Syd — ellers havde de vel oversvømmet os med deres Masser, havde de kunnet sætte fuld Kraft paa.

Alligevel — det er som en usynlig Haand griber ind bestandig, naar Faren er mest over os og siger sit: Hertil og ikke længer!

Dybt har vi været nede, og haardt har vi været trængt. — Lad mig bare tage et Par Eksempler blandt de mange.

Under Christoffer II var vi saa langt nede som nogen-sinde; Riget var pantsat og splittet og fyldt med Fjender, indtil en lille Haandfuld jyske Mænd ryddede Vej og en Konge snildt og sindrigt og fremsynet føjede det hele Led for Led sammen igen.

I 1659 saa det igen ud, som om Danmark skulde overskyldes, men denne Gang rejste Københavnerne sig med en saadan fortvivlet Kraft, at Ulykken i sidste Øjeblik blev afværget.

Der er, der maa være Kræfter i det Folk, som trods alt, hvad det har kæmpet og lidt og stridt — dog kunde præstere et saadant Fremstød, et saadant Løftetag, som det, der blev præsteret lige efter det sidste og tungeste Nederlag af dem alle, det i 1864, da vi blev skilt fra Sønderjylland.

Vi bærer Mærker, ogsaa i Sindet, endnu fra dengang; men ingen kan nægte, at vi ogsaa bærer Mærker af Livskraft.

Der kan findes mange, gode, historiske Grunde til Forklaring paa, at Danmark er blevet bevaret — til syvende og sidst er der alligevel kun et, som helt dækker, og det er, at det er et Under.

Men hvor har vi paa den anden Side mange gode Betingelser.

— Vi har alle Muligheder for i sjælden Grad at kunne blive en Enhed. Sproget er ét — i Modsætning til, hvad der er Tilfældet i de fleste andre Lande; de Forskelle, der er, er saa smaa, at de kun er et forfriskende Krydderi i Ensartetheden — Schweiz har tre Sprog — Tysk, Fransk og Italiensk; Belgien to — Fransk og Flamsk; og de er dog begge to sluttede Folk. Flere af de større er jo endnu mere sammensatte.

Og medens vort Lands Beliggenhed har været og er farlig med Hensyn til Fjender udefra, saa byder den os ogsaa store Fordele, baade fordi vort Klima er et Arbejds-klima — ikke for varmt og ikke for koldt — og fordi vi ligger saa gunstigt som Landbrugs-, Industri- og Handelsland. Ja, vi er maaske, naar vi ser os om, gunstigere stillet end de allerfleste andre Folk.

Paa Landbrugets Omraade er vi et af de førende Folk — og kunde sikkert blive det endnu mere. Jeg har lige nu igen læst det i et nylig udkommet engelsk Skrift, der handlede om de smaa Staters Betydning.

Og vi har der givet et storstilet Bevis paa vore Evner til at klare os, naar det gælder, ved i 80erne, da Amerika pludselig dukkede op paa det europæiske Marked med sin vældige Hvedproduktion, da at kunne lægge vort Landbrug væsentligt om ved i Stedet for at lægge Hovedvægten paa at være kornudførende, at lægge den paa Frembringelsen af Flæsk, Smør, Mælk og Æg og ved Andelsbevægelsens Hjælp gøre dette frugtbringende, saa vi ikke alene red Stormen af, men blev et af de førende Lande paa dette Omraade.

Gang paa Gang kommer de fremmede, særlig Eng-

lænderne for at se og for at lære af os, og de skriver bindstærke Værker om os; men vi skal altid huske, at det, vi viser dem, er Mønsterbrugene, er det bedste, men at mange enkelte Brug og ogsaa adskillige Egne i vort Land endnu er tilbage.

Nu vel, der er tit i de senere Aar peget paa, hvor godt eller forholdsvis godt, vi staar i den Henseende, men det er ogsaa noget, vi har Lov til at glæde os over, naar vi blot ikke sover ind i Bevidstheden om, at alt er saare godt, men stadig søger at være paa Højde med eller førende i Udviklingen paa dette Omraade.

Vi er smaa, meget smaa, og dog, lad os ikke gøre os mindre, end vi er.

De to andre nordiske Lande er jo i Udstrækning saa overordentlig meget større end vi, men sammenligner vi det dyrkede Landomraade, vil vi se, at vi nok taaler en Sammenligning:

Sverige	har	35.000 km ²	dyrket	Land
Danmark	—	30.000	—	—
Norge	—	5.300	—	—

Sammenstiller vi de tre Landes Udførsel i 1913, vil vi se, at vi ogsaa der staar os godt:

Sverige	819 Mill. Kr.	—	299 Kr.	pr.	Indbygger
Danmark	721	—	—	—	563 — —
Norge	392	—	—	—	387 — —

Men vi har mange flere Betingelser for at hævde os end de, der ligger i Landbruget. Det peger Povl Drachmann saa tydeligt og dygtigt paa i sit Skrift. Han siger — vi ikke alene har en værdifuld Industri, men vi har ypperlige Betingelser for at føre den videre.

Raastoffet Brændsel maa vi hente i andre Lande, men iøvrigt har vi en betydelig Industri ud fra indenlandske Raastoffer — Sukker, Cement, Øl, Læder, Kridt, Sten, Lervarer, keramiske Arbejder, Kemikalier o. s. v.

Men ogsaa de Industrier, som man ikke paa Forhaand skulde vente var naturlige for os, som f. Eks. Metalindustrien — ogsaa de er det i Virkeligheden, fordi vort Land har en i den Henseende saa ypperlig Beliggenhed midt imellem en Række Lande, som har disse Raastoffer — Sverige, England og Tyskland — og fordi vi næsten helt er omgivet af Hav og har vor lange Kystlinje og vore fortrinlige, naturlige Havne. Transporten med Skibe er jo nemlig langt, langt billigere end ad Jernvejene. Fragterne til danske Havne fra skotske og nordengelske Kuldistrikter er ikke større end Jernbanefragterne i selve England er der oppe fra og ned til London.

Paavisningen af dette er sikkert overraskende for de fleste. Vi har jo — takket være vore dygtige og omhyggeligt uddannede Ingeniører og Teknikere — en Maskin- og Skibsbygningsindustri, som allerede har vakt Opmærksomhed viden om. Det er jo kun et enkelt Felt, der kunde ogsaa nævnes andre.

Industriforeningens Formand, Ingeniør Alex Foss, siger i sit i 1913 udkomne Skrift: „Danmark som Industriland“, at Søfragten til fjerne oversøiske Pladser fra næsten enhver By i Danmark er billigere end den Tyskerne maa betale for at føre deres Varer ad Jernvejen fra det indre og sydlige Tyskland ud til deres store Udførselshavne, Hamborg og Bremen.

Ved Teknikens store Udvikling er vort lille Land blevet udrustet saa rigt, som aldrig før til at tage Kappelstriden op med den øvrige Verden.

Altsaa — vort Land ligger ikke alene hjemligt og dejligt som den bølgende Mark i det blaanende Hav, men ogsaa gunstigt — med en Rigdom af Muligheder for en frugtbringende Ind- og Udførsel.

Jeg har her talt om normale Forhold — ikke om en Tilstand som den nuværende, hvor Handelen i de Lande, der er udenfor Krigen, nødvendigvis maa stige paa en Maade, som der ikke er noget at indvende imod, hvis man bare er klar over det foreløbige i den — heller ikke om denne Tilstands hæslige Sider, dette, at en Del Mennesker i vort Land, som i de andre nevrtrale Lande, paa en mere eller mindre skamløs Maade udnytter Situationen.

Det er rigtigt, og det er godt, at vi faar Rede paa de store Værdier, som vi allerede er i Gang med, og de rige Muligheder, der ligger og venter paa os, men vi skal huske, at det kun er den ene Side, kun den materielle, som er stor, som er nyttig, som vi ikke kan undvære — men ogsaa her gælder vor Herres og Mesters Ord overfor det hele Samfund, som det gælder til det enkelte Menneske :

„Hvad gavnede det dig, om du vandt den hele Verden, hvis du tog Skade paa din Sjæl“.

Den materielle Fremgang i vort Folk afhænger i det lange Løb mere af vort aandelige Liv — end vort aandelige Liv er afhængigt af det materielle. Vor Maade at leve paa og af de Værdier, der skabes under en økonomisk Opgangslinje, ogsaa den afhænger af, at vi ikke tager Skade paa vor Sjæl.

Men ogsaa vort aandelige Liv staar jo i mange Maader frodigt, har alt i alt haft en rig Udvikling her i Landet i de sidste hundrede Aar.

Trods Paavirkninger ude fra er det vort eget, er det typisk dansk. Vi har paa næsten alle Omraader frembragt noget af Betydning. Der er ogsaa Ugræs imellem — Vækster, som ikke passer i vor Jordbund, som virker mærkeligt fremmed — endog giftige Urter har der været imellem, men alligevel, vi har saa meget, som er vort eget, og som er ægte og giver vort Aandsliv Fylde og Kraft.

Ogsaa paa det inderste og højeste Omraade — Kristenlivets — det, som er inde i, over og under alt det andet — ogsaa der har vi to saa vidt forskellige, men mægtige Skikkelser som Grundtvig og Søren Kierkegaard; det viser maaske bedst Kraften og Spændvidden i dansk Aand. Og en hel Række af fremragende Underførere er i Tidens Løb vokset frem og har ført deres Værk videre.

Det gror i vor Folkemuld den Dag i Dag; det er der gode Vidnesbyrd om.

I dette Aar har anden Halvdel af den store, røde Borg for Landets Ungdom, K. F. U. M.s Bygning, rejst sig inde i København og er lige kommet under Tag. Den er rejst ved rige Gaver fra Land og By, og der gaar en Strøm af Ungdom fra det hele Land igennem den, Soldater og andre unge, der mødes inde i vort Lands Hovedstad.

Hvor der dog trænges til et saadant Fristed derinde, hvor det onde og det gode kæmper stærkere, ligesom mere paa Livet løs, end det gør herude paa Landet. Hvor der dog trænges til en hjælpende Haand i disse vanskelige Udviklingsaar, hvor de unge tit flakker saa usikkert om; — skal det blive et Liv i Døgnet eller baaret og præget af de evige Værdier.

Og det ser nu ud som om den gamle Drøm om Højskolen i København skal gaa i Opfyldelse. For længe

siden løftede nogle Mænd sig trætte paa den Opgave — nu ser det ud som om den Skole skal rejses af Højskole-folket fra det hele Land. Aa, hvor jeg under min store By derinde at faa Del i noget af den Velsignelse, som Højskolen har været til ude paa Landet. Maatte den saa meget som muligt komme til at ligne den gamle, prøvede Højskole og faa det samme Aandspræg over sig.

Saa ligger da Danmark her — gammelt og slidt — og dog saa evigt ungt og friskt.

Saa har der da været kæmpet og stridt for det mod ydre Fjender i 1100 Aar — og endnu er det sidste Saar ikke lægt.

Vi har vor Folkesorg i Syd. Vi har dernede vore dyrebare Landsmænd og Venner, som nu strider den haardeste Strid, de endnu har været ude for, og som vi saa gerne, hver og én af os, vilde hjælpe dem at bære, om vi kunde. Dem vil vi ogsaa tænke paa i Dag og gøre det i dyb Ærbødighed og Taknemlighed.

Og de ligger fremme i Dagen for os alle de gode Betingelser for vort aandelige og materielle Liv, d. v. s. vort selvstændige, danske Liv, vort Liv som Folk — og vi ser, at vi har et godt Grundlag at bygge videre paa.

Og vi staar ved et af de store Tidsskel i Menneskeslægtens Historie, hvor det er som om der vendes op og ned paa det hele, og ud derfra lyder der til os den nulevende Slægt i Danmark, og ikke mindst til os, der er unge, dette Spørgsmaal: Er I rede til at føre det videre, er I rede til „at bære Danmark ind i Dagen ny“?

Saa spørges der os da først og fremmest, om vi er rede til, hvis det skal være, at ofre alt for at bevare Danmark.

— Vi haaber jo alle, at der efter dette Ragnarok skulde komme Tider, hvor Menneskenes Sind stemtes saadan, at der blev Mulighed for en fredelig Afvikling af Stridsspørgsmaalene imellem Landene, hvor noget saa forfærdeligt, som det, vi nu lever i, blev undgaaet — men sker det ikke, skulde derimod den Ulykke ske, at den Aand sejrer, som taler ud af en hel Række tyske Forfatteres Bøger gennem de sidste Aartier, bliver det kort sagt saadan i stigende Grad i Fremtiden, at Magt gaar for Ret, er vi da rede til at ofre det, som skal til for at holde Fjenden ude af vort Land — rede til at lade al Smaalighed fare, glemme alle gamle Slagord, alle tidligere Meninger, og se paa Sagen, som den er, fordi det ikke kan nytte andet end at gøre det, hvis vi skal føre vort Folk videre.

Spørgsmaalet er dette simple og enkle: Elsker vi vort Land og vort Folk saadan, at vi ikke kan taale den Tanke, at vi skulde miste det — at vort Folk skulde slettes ud.

Og er vi i vort indre Folkeliv, er vi der villige til at gaa videre ad den frigørende Vej, som vi er gaaet frem ad, siden vi fik Junigrundloven, ja, siden vi fik Bondefrigørelsen i 1788 og Folkeskoleloven af 1814.

Ved den sidste Grundlovs Gennemførelse staar vi alle, Kvinder og Mænd — forfatningsmæssigt, politisk — paa det samme Grundlag.

Er vi villige til at fortsætte i den samme lyse Linie fremad til Hjælp og til Lykke for det hele Folk. Er de af os, som har sociale Særrettigheder at værne — er de villige til at opgive dem for det heles Skyld — saadan, at de sociale Grundvilkaar for hvert Menneske i det danske Samfund bliver lige.

Er vi rede til at føre vor gamle Kirke videre — enten den Gæring, som er nu, munder ud i Frikirke, eller den endnu i en Aarrække vedbliver at være Folkekirke — er vi rede til at bære den, til at gaa ind i den og fylde den med Liv og Friskhed, og hente ny Naade og Kraft derinde — og til at gaa ud fra den og bære Livets Ord ud til de mange, mange, som venter.

Og er vi rede til — er vi villige til at staa Vagt om den danske Højskole og efter de første 50—60 Aar at bære den med ind i den nye Dag. Den var en rig Gave til det danske Folk, har betydet saa meget i vor nyere Udvikling; den maa kunne føres videre, maa have meget endnu at bringe — bør magte at naa ud til endnu langt videre Kredse. Jeg ser for hver Dag tydeligere, hvor meget der trænges til den, og hvor meget den — trods alle Mangler — har at bringe, og jeg synes, jeg har Lov at tale stærke Ord til dens Pris, for jeg er saa ny i den, men er netop gaaet ind i dens Tjeneste, fordi jeg mente at se, at dér var et af de Steder, hvor vort Folks Fremtid gror frodigst, og dér vilde jeg gerne have Lov at være med.

Der føres stadig mange Angreb imod Højskolen, vel baade berettigede og uberettigede — men lad os forøvrigt nøje skelne imellem dem, der angriber, fordi de holder af den og venter meget af den, og dem, der kun vil den til Livs.

Men vi, som rigtig kender den og forstaar den, og for hvem den er bleven dyrebar gennem Oplevelse, ikke sandt, vi vil slutte Kreds om den og tjene den. Statsunderstøttelsen og lign. det kan være meget godt og har sin Værdi, men uden levende Menneskers Forstaelse og varme Tilslutning kan den ikke gøre sin Gerning i vort Folk.

Ogsaa de fjærnere Landsdele, som paa forskellig Maade er knyttet til Danmark, ogsaa de kalder stærkt paa os i disse Tider, kræver paa forskellig Vis vor Opmærksomhed og Forstaaelse og venter paa dansk Foretagsomhed.

Der er lige nu i denne Tid dannet et „Dansk-Islandsk Samfund“; det var saamænd paa Tiden, at det skete.

Der bør komme et helt andet Forhold mellem det danske og det islandske Folk, en virkelig levende Forstaaelse og Vekselvirkning — saa vil Tilliden gro imellem de to Folk, og det er det, der trænges saa meget til.

Maa jeg lægge et godt Ord ind for dette „Dansk-Islandsk Samfund“; det koster kun 2 Kr. aarlig at være Medlem. Vi burde i Fællig med Islænderne løfte de store tekniske Opgaver, der ligger og venter oppe paa den store, tyndt befolkede Ø.

Ogsaa Færingerne trænger vi til et ganske andet Samkvem med.

Og vore Kolonier — de ligger fremdeles og venter. Negrene paa de vestindiske Øer har nu tydeligt udtrykt deres Ønsker om Reformer — maatte dog nu vor Regering og Rigsdag, ja, vort hele Folk, forstaa, at nu maa der tages fat.

Grønland ligger deroppe og drømmer med sine 89,000 km² isfrit Land. Hvor naar mon vi tager fat paa at hæve de Skatte og Rigdomme, som skjuler sig der.

I Sandhed, der er Opgaver nok, hvorhen vi vender os. Naar faar vi alt dette rigtigt ind under vort Virke?

Endnu ét —.

Holger Drachmann talte engang i en løftet Stund om,

at de var kun 50 Mænd, der bar Danmark — og han selv var selvfølgelig en af dem.

Nu, mange Aar efter, har hans Søn virkelig Mod til at gentage denne rædsomme Floskel.

Han siger (Side 29): „Tiderne synes i den Henseende ikke at have forandret sig meget siden den Gang, det faldt i en dansk Lyrikers Lod at holde Mandtal over de Mænd, „der bar Danmark“. Der var den Gang vistnok 50. Tallet er næppe vokset stort siden“.

Unægtelig — det var et svagt Fodstykke for et Land at staa paa, om det var sandt.

Nej, Hr. Povl Drachmann, det er en Misforstaaelse. Der er nødvendigvis adskilligt flere, som bærer Danmark, ellers levede vort Folk næppe endnu.

Det gør min unge Ven fra i Vinter, som nu gaar og arbejder troligt i Roerne ovre paa Sjælland og gaar og ser sig saa glad paa min Fødeø, at han synes, han maa sende mig en Hilsen for at sige mig, hvor dejlig, han synes, den er. Og det gør den Minister, som gaar til sin Gerning, først og fremmest ud fra den Tanke, at han vil tjene sit Land — og den Lærer, som passer sine Ting —, og den Moder, som af hele sit Sind gaar til den kostelige Opgave at give sine Børn det bedste og føre dem frem til engang at være med at bære Danmark. Og det gjorde hun, den udmærkede Kvinde og vestjyske Husmoder, som jeg nylig baade har hørt om og læst om. Hun døde i dette Foraar. Som ung havde hun en Tid været i et levende Præstehjem og derefter paa Askov Højskole. Det var hendes Ungdomsoplevelse. Hun var ugift, fik gennem Arv sin egen ret store Bedrift og styrede den, siges der, med en Dygtighed og en Myndighed, der var større end mange Mænds. Men hun evnede

mere end det, kunde aldrig nøjes med alene at leve for det materielle. Hun blev en af sin Egnns ledende Kræfter, ikke saadan, at hun traadte stærkt op, men saadan, at det groede, hvor hun var. At holde Møderne i Egnens Forsamlingshus i Gang, sørgede hun for, og hendes Hjem blev et lyst Samlingssted for Ungdommen. Hun glemte aldrig sin gamle Højskole, og de mange unge, hun var omgivet af, ønskede hun altid skulde faa Del i de samme Ungdomsoplevelser, som havde gjort hende saa rig; mange var de, som paa hendes Tilskyndelse kom paa Askov Højskole.

Maaske har Povl Drachmann udtrykt sig forkert, været bundet af sin Faders Udtryk, maaske mener han, at vi næppe har mere end 50 Mænd, som er *førende* paa de forretningsmæssige og tekniske Omraader, som han er hjemme i, og da har han mulig Ret; men mener han virkelig, at Danmark bæres af kun halvhundrede Mænd, da er hans Syn paa Forholdene altfor betinget af hans Erfaringer fra Storbyens Vrangside, da trænger han til i et Aarstid at leve sig ind i flere Sider af Storbyens Liv — og maaske ikke mindst til at dykke ned i nogle forskellige Kredse ude paa Landet, inden han skriver sin næste Bog, for da kender han endnu alt for lidt til sit Folk og til, hvad der bærer et Folk.

Hver den som ærligt og samvittighedsfuldt gør sin Del af Arbejdet i vort Samfund er med til at bære Danmark, og i højere Grad jo mere hun eller han undervejs har det store Fællesskab for Øje.

Holger Budde-Lund.

Aarets Begivenheder.

Man plejer at sige, at Samtalerne — i alt Fald herude paa Landet — næsten altid drejer sig om Vejrforholdene. Begynder man ikke med Vejret, saa ender man med det. Forøvrigt er det slet ikke saa underligt, at det gaar saadan, for det griber i den Grad ind i Landmandens økonomiske Tilværelse, at man ikke godt kan komme uden om. I disse Tider er der dog noget andet, der spiller ind, og det er Krigen, selv Vejret maa træde i Baggrunden for den. Talen drejer sig om Begivenheder paa de forskellige Krigsskuepladser. Det er lige ved at blive et nødvendigt Led i vor daglige Underholdning, og for manges Vedkommende er det Underholdning og intet mere. Den forfærdelige Alvor, der ligger bagved Beretningerne, den ligesom udviskes, den slides af i det lange Løb. Det er som om Afstanden mellem Krigen og os vokser. Haabet om at den vil drage forbi vort lille Hjem er blevet større og stærkere, ja, det er endog for manges Vedkommende gaaet saadan, at man føler det som sikkert, det er næsten bleven noget, der følger af sig selv, at vi kommer ikke med. Derfor breder Ligegyldigheden sig overfor Spørgsmaalet. Det er jo gaaet godt hidtil, hvorfor skulde det saa ikke blive ved. Den gunstige økonomiske Situation maa udnyttes til det yderste. Spekulation

baade paa dette og hint Omraade breder sig med en foruroligende Hurtighed. Begge Dele vokser og tager til, endda man sikkert godt kan sige, at Ligeegyldigheden overfor Spørgsmaalet rummer den allerstørste Fare for os. Der er ingen Tvivl om, at Situationen fremdeles er fyldt med Alvor, ja man kan maaske endogsaa sige, at det vil blive vanskeligere og vanskeligere at bjerge vor lille Skude gennem Krigens voksende Malstrøm, og vi har Grund til at huske paa, at den farligste Brænding kommer umiddelbart før vi naar ind til Kysten, det vil sige umiddelbart før Freden bliver sluttet.

Ligesom man altsaa ikke kan tale om noget uden at nævne Krigen, saaledes kan man næsten heller ikke skrive om noget uden at komme ind paa det samme. Ikke engang en Aarsberetning for en Højskole kan man skrive uden at nævne Krigen. Vi taler dog ikke til daglig paa Skolen om Krigen, ja vi gør det egentlig sjældent; men selv fordi den ikke bliver omtalt, saa føler vi, at den er der alligevel. Den ligger bagved baade dette og hint, og den sætter jævnlig sit Præg baade paa Arbejdet og paa Stemningen.

Vinterskolen begyndte med 115 Elever og Sommer-skolen med 108.

Samtidig med Vinterskolens Begyndelse fik vi to ny Lærere, Holger Budde-Lund fra København og Preben Lund fra Vestjylland. Den sidste, der er Seminarist, har nu faaet Embede derude vesterpaa, medens den første fortsætter her ved Skolen.

Ved Sommerskolen virkede foruden gamle kendte Kræfter Karen Nyholm fra Ølgod og Johanne Jensen, Bjerregaard, Aale.

Vi har saaledes været Lærere nok og for ligesom at an-

skueliggøre Stillingen medtages i Aar et Lærerbillede. Navnlig ogsaa fordi man saa tit hører: „Hvad er det nu for nogle unge Mennesker, som de to „Gamle“ derovre har at slaas med“.

Her er da hele Flokken, og læg især Mærke til, at de to „Gamle“ ser helt godt ud endnu. Tidens Tand har nok graanet Haaret og Skæget lidt; men ellers er de jo nu lige i deres allerbedste Alder. Grønvald Nielsen fylder 59 Aar til Jul og Anton Hansen fylder 62 i Februar. Paa Billedet mangler Tømrermester Kr. Hansen. Han er ikke med, fordi han kun er Lærer for Haandværkerne om Vinteren. Det har han været i mange Aar, saa han hører lige saa vel med til Skolens Lærerpersonele som vi andre.

Den 29. Marts oprandt Hundredaarsdagen for den mærkelige Skolemand C. Kolds Fødsel. Paa Skolen var der Festlighed i den Anledning. Hans Billede, der hænger i Foredragssalen, var smukt pyntet, og Grønvald Nielsen talte om de ejendommelige Tanker og Ideer, som denne Mand har fostret.

Den 7. Maj døde Grønvald Nielsens Søn, Haakon. Han blev angrebet af Tuberkulose og var meget syg paa det sidste. Han blev begravet i Stilhed paa Østbirk Kirkegaard den 12. Maj.

Paa Elevmødets Generalforsamling blev følgende Forslag af Grønvald Nielsen vedtaget: „Styrelsen gives Fuldmagt til, hvor Forholdene taler derfor, indtil videre at understøtte Elever, der har været paa vor egen Skole i 5 Vinter- eller 3 Sommermaaneder, til et Ophold paa en af de Højskoler, der siden Krigens Udbrud har siddet i trange Kaar paa Grund af for faa Elever“.

Forslaget har været stillet i Højskolebladet, og det blev

bl. a. begrundet dermed, at en Del af vore Elever, nemlig de, der gaar hjem, faar ikke det fulde Udbytte af Opholdet, fordi der foregaar saa mange Ting paa et saadant Sted ogsaa udenfor Skoletiden, og det faar de nævnte kun ringe Del i. Hvis derfor nu de eller andre af vore Elever faar Lyst til et Ophold paa en lille Skole, saa kan de søge Vestbirk Højskoles Elevforening om Understøttelse dertil.

Endvidere blev det paa Generalforsamlingen bestemt, at Medlemslisten skal forandres, saaledes at den herefter bliver ordnet Aargangsvis. For at dette kan ske vil der i Aar med hver Julehilsen følge et 5-Øres Brevkort. Kortet er frankeret, Modtageren udfylder det med sit Navn, Adresse og Aargang, og derefter sendes det tilbage hertil snarest mulig. Enhver Modtager anmodes indtrængende om at udfylde og sende Kortet tilbage. Det er nødvendigt, for at vi kan faa et godt Resultat ud af den nye Navnefordeling. Hvis der er nogen, der har været Elev her flere Gange, maa hver Gang noteres paa Kortet.

Vi vil gerne i Aar ligesom forrige Aar minde om, at Elevmøderne vokser, de bliver større og større, og det kniber ikke saa lidt med Indkvarteringen Lørdag Aften. Det vil være en stor Hjælp, om nogle flere vil tage Tæpper med. *Husk det.*

Af Fremmede der i Aarets Løb har gæstet Skolen som Foredragsholdere maa nævnes:

Frk. Eline Begtrup, Levring Højskole, har talt om Carl Linné og Charles Darwin.

Pastor Fenger, Odder, har talt dels paa Skolen, dels i Forsamlingshuset om indiske Forhold.

Docent Johs. Malling har talt om Sognepræstens Kaar gennem Tiderne.

Sofie Hansen. *H. Budde-Lund.* *A. Jacobsen.*
A. Hansen. *Th. Thygesen.* *Gr. Nielsen.* *Preben Lund.*
Karen Nyholm. *Johanne Jensen.* *Margrethe Blume.*

Fra Eleomodel

C. Kold

H. Sonne fra Horsens har talt om Rembrandt og hans Kunst Forfatteren Jeppe Aakjær har talt om Blichers Sang „Jyden han æ stærk og sej“, og derefter læste Forfatteren op af egne Værker.

Folketingsmand Klaus Berntsen talte i Aar, sammen med Grønvald Nielsen, ved det aarlige Sommermøde ved Torp Sø, og Dagen efter talte han paa Skolen for Lærerne, Eleverne og en Del af Egnens Folk.

Ved vort Efteraarsmøde talte i Aar Professor Frederiksen, Vallekilde, Højskolelærer, Folketingsmand Fr. Nørgaard, Frederiksborg, Seminarieførstander Byskov, Gedved, Pastor Plesner, Vrensted, og Grønvald Nielsen.

Mødet var især om Søndagen godt besøgt. Men ellers ser det ud til, at der er færre store Møder, end der var for en Del Aar siden. Man siger, at det er de mange Forsamlingshuse, der er Skyld i det; og det er der sikkert noget om; men det er en Fejl, at det er saadan. De store Møder bør ikke forsvinde. Man har godt af engang imellem at sætte noget til Side for at kunne være med til et stort Møde. Den fælles Glæde, Sangen, Samværet og Stemningen har Værdi ikke alene for Tilhørerne, men ogsaa for Talerne. Lad os huske paa, at det er de mange smaa Møder rundt i Forsamlingshusene, der slider vore bedste Talere op. Lad os bruge Forsamlingshusene til Gymnastik og til Møder af rent lokal Art; men lad os bevare under en eller anden Form de store Møder.

Gamle Elever bedes modtage vore bedste
Kilsener med Ønsket om en god og glædelig Jul.

Holger Budde-Lund.

Sofie og Anton Hansen.

Nielsine og Anton Jacobsen.

Karen og Kristian Hansen.

Dalborg Jensen og Marie Wilkumsen.

Mindekirken for Grundtvig.

Med dette Aarsskrift følger en Meddelelse fra Komitéen for Rejsningen af en Mindekirke for Grundtvig i København.

En Skikkelse som Grundtvig, den største Fører, det danske Folk har haft i nyere Tid, tilhører det hele Folk, men der er vel ingen, der staar i saa stor en Taknemlighedsgæld til ham som Højskolens Folk, Elever og Lærere, fordi de fik Del i alle Sider af hans mægtige Gerning — hans rensende og fornyende og løftende Arbejde for Danmarks Kirke, hans kostelige Salmeværk, vel det rigeste, nogen Nation ejer, hans Skoletanker og hele folkelige og fædrelandske Syn.

Værdigere Mindesmærke kunde det danske Folk ikke rejse for ham end at bygge en storstilet, dansk præget Kirkebygning, hvorfra det Kristenliv, han stred for sit Liv igennem, kan forplantes ned igennem Slægterne.

Lad os, saa mange som bare muligt, være med til at bygge den Kirke — ingen bør holde sig tilbage fra at give selv det mindste Bidrag; vi skal have den Glæde siden hen at kunne sige, at den Kirke er bygget af et Folk.

Vi opfordrer gamle Elever til — èn fra hver Egn — at indsamle de mange smaa Bidrag og føre dem op paa en Liste og sende denne og Pengene til Komitéens Kasserer, Grosserer Christian Holm, Strandgade 4, København C — eller til Vestbirk Højskole, som gerne paa-tager sig at være Mellemand.

Regnskab

fra 25. Juni 1915 til 22. Juni 1916.

INDTÆGT:

Kassebeholdning 25. Juni 1915	Kr	835,17
Medlemsbidrag	—	1425,20
Gave fra Jens Plauborg, Galthogaard	—	10,00
Overskud i Brugsforeningen	—	44,78
Solgte Julehilsener	---	20,90
Renter fra Anton Hansen	—	43,81
Gave fra Elevernes Sygekasse	—	1,92
		<hr/>
	Kr.	2381,78

UDGIFT:

Understøttelse til Karlene 1915—16	Kr.	465,00
do. - Pigerne 1916	—	635,00
Frimærker til Postoprævninger og Julehilsener	—	237,69
Postoprævninger	—	13,65
Konvolutter og Knappenaale	---	12,85
1 Stempel	---	1,54
Sølvbryllupsgave til Anton Hansen	—	90,00
Fragt af Sølvbryllupsgaven	—	2,60
Fragt af Julehilsener	—	5,83
Trykning og Heftning af Julehilsenen	—	497,90
Medlemsbidrag til Brugsforeningen	—	14,78
Kundgørelser	—	11,55
Papir og Porto	—	6,58
Løn til Formanden	—	50,00
Kassebeholdning	—	336,81
		<hr/>
	Kr.	2381,78

Ovenstaaende Regnskab er revideret og fundet rigtigt.

Vestbirk, 22. Juni 1916.

Nielsine Blume.

Anton Hansen.

Medlemmer, der skifter Opholdssted, bedes meddele det til Formanden først i November, samt hvilket Aar, de har været Elev paa Skolen.

Elevforeningens Medlemmer.

A

- Andersen, Martin, Serup pr. Silkeborg.
» Niels, Ravnstrup pr. Ravnstrup.
» Hans Vilhelm, Ringe pr. Ringe.
» Ingrid, Humble, Langeland.
» Thorvald, Dørup pr. Skanderborg.
» Niels Peter, Ørre pr. Herning.
» Anna, Højme, Holmstrup.
» Maren, Ommestrup, Mørke.
» Johanne, Sønder Vejen, Studsgaard.
» Anton, Lyngsted, Fjellerup.
» Kristine, Boerlev, Gravens St.
» Marie, Boerlev, Gravens St.
» Johannes Kofod, Brunemose, Fuglebjerg.
» Jens, Løth i Børglum, Vraa.
» Lars Peter, Hou, Thisted.
» Dorthea, Hestbæk, Roslev.
» Maren, Troldhede.
» Frode, Ingerslev, Tranbjerg St.
» Maren, Vangsgaard, Jerlev, Vejle.
» Jens Nonbo, Vammen, Viborg.
» Valdemar, Stenderupgaard, Stenderup.
» Kristjan, Sahl, Bjerringbro.
» Niels Kristjan, Bonderupgaard, Thorsted, Tim.
» Michale, Lille Nygade 3, Horsens.
» Marie, Riis, Skanderborg.
» Kamille, Ølsemagle, Køge.
» Søren, Hover pr. Galten.
» Jesmine, Brandborghus, Auning.
» P. Hjerck, S. Vissing, Brædstrup.
» Kr. Høj, Vorgod, Herning.
» Oluf, Hudevad, Aarslev.
» Ingeborg, Lyngsted, Fjellerup.
» Johannes, Thorsager.
» Kristen K., Malle, Thisted.
» Niels, Fjellerup.

- Andersen, Petrine, Ramme.
- » Elna, Vesløs.
 - » Marinus, Brandborghuset, Auning.
 - » Iver Sigurd, Klovborg pr. Horsens.
 - » Søren, Visgaard, Sinding, Herning.
 - » Jenny, Stensgaard, Doense.
 - » Marie, Søndergaard i Trabjerg, Holstebro.
 - » Karen, Vesterhavgaard, Emtekær, Assens.
 - » Magda, Stautrup Vestergaard, Stautrup.
 - » Karen, Vester Ballegaard, Egtved.
 - » Niels, No, No.
 - » H. C., Sødstrup Tingsted.
 - » Niels Kjærgaard, Bjørslev, Troldhede.
 - » Aksel, Thyrted Præstegaard, Horsens.
 - » Andrea, Vestergade 3, Kerteminde.
 - » Jørgine, Rask Mark, Rask Mølle.
 - » Maren, Troldhede, Troldhede St.
 - » Kristjan, Thyrted Præstegaard, Horsens.
 - » Holger, Lillienlund Avlsgaard, Nakskov.
 - » Søren Peter, Flødstrup Bankgaard, Ullerslev.
 - » Peder M., Sørslev, Jullerup.
 - » Klare, Randlev Hovgaard, Neder Randlev.
 - » Søren Chr., Linnerup, Tørring.
 - » Sigurd, Lemming Skole, Silkeborg.
 - » Johannes, Hæsselbjerggaard, Taarup, Mesinge.
 - » Jens Peter, Taarslundegaard, Mesinge.
 - » Jens Nielsen, Emtekjær, Assens.
 - » Kirstine, Bendstrup, Mørke.
 - » Karen, Villa »Nyhaab«, Mariagervej, Randers.
- Andreasen, Aksel, Hvirring, Flemming.
- » Jakob Houdam, Nørre Byskov, Hygum, Klinkby.
 - » Kirstine, Starup, Varde.
 - » Karoline, Dybvad St.
- Albertsen, Albert, Barrit St.
- » Niels Kr., Otting, Skive.
 - » Karl, Sønderby, Glud, Horsens.
- Aae, Kristen Kristensen, Sir, Holstebro.
- » Kr. Kristensen, Enghavevej, Holstebro.
- Aagaard, Kristen, Nøddelund, Bjerringbro.
- » Jens, Vordegaarden, Løgstrup.
- Asmussen, Rosa, Stautrup Skole, Stautrup.
- Akselsen, Simon, Skærbækgaard, Barrit.
- Amorsen, Nikoline, Lime, Mørke.
- Aaes, Helene, Sønder Felding, Troldhede.
- Agger, Maren, Øster Jølby, Mors.
- Aarup, Jens J., Havbro St.
- Abildskov, Kristen, Salten, Brødstrup.
- Askhøj, Ferdinand og Hustru, Tønning, Tønning St.

Als, Fru Helene, Hals.
 Almer, P., Oversergent ved 4. Regiment, Sølvgadens Kaserne,
 København K.
 Aalbæk, Julie, Tranekær, Løsning.

B

Breum, Andreas Jensen, Kjærup, Frøstrup.
 Bak, Søren Jensen, Ebstrup, Silkeborg.
 Borup, Johanne, S. Lyngby, Løkken.
 Breum, Marie, Mogenstrup Skole, Jebjerg.
 Bank, Kristjan, Trebjerre, Flemming.
 Bentzen, Hans, Velling, Bryrup.
 Brinkholdt, Ejler Georg, Lambæk, Lem.
 Bjerre, Peder, Godrum Østergaard, Sir, Holstebro.
 Badstue, Jens, Løgstør.
 Bentsen, Kirstine, Spettrup, Stenderup.
 Bank, Kirstine, Juelsgaard, Harborg, Videbæk.
 Bøtke, P., Møldrup, Østbirk.
 Baltersen, Ejnar, Ollerup Skole, V. Skerninge.
 Bollerup, Niels Kr., Ensomheden, Humlebæk.
 Bording, Marie, Voerladegaard, Skanderborg.
 Bærnthsen, Kirsten, Klakring.
 Blaabjerg, Mikkel, Thorup, Mors.
 Brødsgaard, Jens Jespersen, Hersted, Vejle.
 Boldsen, Gunnar, Aaberggaard, Bækmarksbro.
 Buhl, Hanna, Humlekærgaard, Hedensted.
 Buus, Pastor, Hvirring, Flemming.
 Bertelsen, Kirstine, Rindom, Ringkøbing.
 Bak, Marius, Skansepalæet, Aarhus.
 Buch, Kirstine, Redsted, Karby.
 Brixen, Maren Katrine, Staksrode.
 Bach, Andreas, Østbirk Mark, Østbirk.
 Bøjen, Arthur, Tendrup, Hornslet.
 Bonde, Ejnar, Værumgaard, Randers.
 Bruun, Kirstine, Gjerrild, Gjerrild St.
 Blaabjerg, Katrine, Torup, Nykøbing M.
 Bundgaard, Niels, Solvang, Lyhne, Tarm.
 Bøgh, Kr., Aagaard, Aars.
 Brønd, Thomas, Addit, Brædstrup.
 Bach, Kristjan M., Spanggaard, Østerild St.
 Boes, Anna, Østbirk Mark, Østbirk.
 Bendiksen, Valdemar, Jelling, Jelling.
 Budde, Frederik, Bek, Store Nustrup.
 Bak, Jens Pedersen, Ondsted, Odder.
 Brøndum, Harald, Hellebjerg Mølle, Juelsminde.
 Bjerregaard, Mads, Idom Mølle, Holstebro.
 Bundgaard, Peter, Filskov, Vejle.
 Brodersen, Marie, Brøndum, Guldager.

- Bojsen, Marie, Bredstrup, Pjedsted.
 Bjerre, Peder, Bueskovgaard, Marslev.
 » Peder, Goderum, Sir, Holstebro.
 » Kirstine Lund, Idomlund, Holstebro.
 » Jakob, Idomlund, Holstebro.
 » Søren Kamstrup, Lem, Lemvig.
 Bording, Jens Peter, Gantrup, Østbirk.
 Bentsen, Marius, Egebjergvej, Nykøbing S.
 Bagge, Karen, Kallundborgvej, Slagelse.
 Bagger, Fru Astrid, Linved Skole, Hornsyld.
 Bang, Anders, Sønderby, Ebberup.
 Boller, Alfred, Ørnstrupgaard, Horsens.
 Bendtsen, Marinus, Nørrebro 99 A, Odense.
 Bonde, Peder, Grensten, Stevnstrup.
 Bennike, Andreas Chr., Søndergade 29, Middelfart.
 Bundgaard, Kristen, Pallesbjerg, Staby, Ulfborg.
 Buch, Alf., Ødsted, Vejle.
 Bobjerg, Kirstine, adr. C. Rasmussen, Publishing Co., 720, Luth
 Fourth Street, Minneapolis, Minn., U. S. A.
 Bech, Kristine Jensen Fløe, Støvring.
 Bruun, Maren, Gjerrild St.
 Bomholt, Sivart og Hustru, Alderslyst, Silkeborg.
 Baunbæk, Lars, Svanholmsvej 2a, København I.
 Bentsen, Martha, Orum, Daugaard.
 Bloch, Kr., Ejstrup, Kolding.
 Buhr, Jens Gylling, Ullerslev.
 Boll, Karl, Erslev, Nykøbing M.
 Berthelsen, Bertine, Tobøl, Guldager.
 Bach, Marie, Voldstrup, Randers.
 » Ingeborg, Vesløs, Vesløs.
 Bech, Hans, Mørke, Mørke.
 » Kirstine, Bratbjerggaard, Nørager.
 Bonde, Folmer, Bækgaard, Lerberg.
 Blume, Solbakken, Vestbirk.
 Brøndum, Laurits, Haals, Vaarst.
 Berthelsen, Kirstine, Tønning, Tønning St.

D

- Daubjerg, Direktør, Aalborg Foderstofforretning.
 Damgaard, Niels Juel, Klakring, Klakring.
 Dahl, Villads, Skallerup, Nykøbing M.
 Danielsen, Johan, Petersminde, Raadved, Lundum.
 Dahlgaard, Jørgen, Jensbygaard, Skovsted, Thisted.
 Dencker, Peter, Mariehaab, Flemming.
 Ditlevsen, Ane Marie, Nees, Karby, Mors.
 Due, Knud, Vinding, Vinding St.
 Damgaard, Margrethe, Friskolen i Glamsbjerg.
 Dyrmosé, Jens Jensen, Møllegade 46, Horsens.

Dissing, Line, Sandal, Skallerup, Nykøbing M.
 Dalby, Povl, Hunsballe, Gunning, Struer.
 Dath, Søren, Frammerslev, Jebjerg.
 Dueholm, N. C., Hovedgaard.
 Daugaard, Niels, Tofthøj, Jellinge.
 Dam, Søren M. Sørensen, Staksrøde, Barrit.
 Dahlgaard, Johanne, Lilliensborg, Gylling
 » Jørgen, Kølbygaards Mark, Hundstrup.
 Dissing, Sidsel, Tøving, Nykøbing M.
 Dollerup, Kresten, Thorupgaard, Farsø.
 Dalby, Andreas, Ryde, Vinderup.
 Dencker, Aage, Mariehaab, Flemming.
 Damm, Anna, Tulstrup, Laven.

E

Esker, Ingrid, Sødinge, Ringe.
 Eriksen, Mikkel, Østbirk, Østbirk.
 » Morten, Skive Mark, Skive.
 » Karsten, Oens, Horsens.
 Ebbesen, Karen Møller, Korsvejgaard, Terpling, Holsted.
 Enggaard, Jens, Thestrup, Maarslet.
 Eriksen, Kr. E., Lysgaard, Skjelhøje.
 Eskildsen, Kirstine, Fuglehavegaard, Fredensborg.
 Eriksen, Dagny, Vrønge, Østbirk.
 Engemann, Visti, Klakring.
 Eskildsen, Marius, Saabygaard, Østbirk.
 Eriksen, Karl, Margaardskov, Farstrup.
 » Vilhelm, Søvind.

F

Fredslund, Kristjan, Vitved, Stilling.
 Frandsen, Peder Nørgaard, Trikotageforretning, Løgstør.
 Fischer, Aage, Klakring, Klakring.
 Frandsen, Niels, Egaa, Hjortshøj.
 Frederiksen, Frederik, Vrønding, Vrønding.
 Fuglsang, Frede, Boulstrup St.
 Foged, Peder, Lind, Herning.
 Frandsen, Johanne, Vestbirk, Vestbirk.
 Frederiksen, Karen, Sønder-Felding, Trolldhede.
 Foldbjerg, N. J., N. Rind, Skals.
 Frandsen, Anine, Lollandsgade 73, Aarhus.
 Frederiksen, Jørgen, Hjortsvang, Tørring.
 Fiil, Marius, Hvidsten Kro, Spentrup.
 Fischer, Kjartan, Klakring, Klakring.
 Fjordside, Agnethe, Nysted, Hou, Bonnet.
 Frydensberg, Ane, Ildved, Jelling.
 Frederiksen, Agnes, Sdr. Boulevard 18 St., København B.
 Frandsen, Valborg, Gylling, Ørting.

Frandsen, Nielsine, Højskolehjemmet i Aarhus.
 » Bech, Lime, Mørke.
 » Anders, Virring, Uggelhuse.
 Foged, Frode, Lind, Herning.
 Fredsgaard, Agnes, Borup, Halkjær.

G

Gravesen, Anders, Østerlem, Lem St.
 » Maren, Hillerslev St.
 » Jeppe H., Hillerslev, Hillerslev St.
 » Lars Munk, Hillerslev, Hillerslev St.
 » Niels, Hillerslev, Hillerslev St.
 Gertsen, Frede, Nørre Sundby.
 Grønning, Astrid, Aarslev, Randers.
 Grusberg, Laura, Papirhandelen i Løkken.
 Greve, Søren P., Ørby, Helgenes, Knebel.
 Groth, Ane Mette, Vonge, Tørring.
 Givskud, Kristen, Krollerup, Løsning.
 Gregersen, Jørgen, Solbakken, Ejstrup, Kolding.
 Greve, Jens Kristian, Borup, Helgenæs, Knebel.
 » Maren, Ørby, Helgenæs, Knebel.
 Gleerup, Karen, Lunden Glæsborg St.
 Grøndal, Johanne, Sejrup, Thyregod St.
 Grenvold, Anna, Frederiksholmsgade 18, København V.
 Gram, Margrethe Andersen, Touragaard, Barrit.
 Grøn, S. P. Nielsen, Granly, Ulbjerg, Skals.
 Groth, Ingvard, Lille Hammergaard, Tørring.
 Gravesen, Karl, Hillerslev, Hillerslev.
 Gade, Margrethe, Staby, Ulfborg.

H

Hjælm, P. A., Skuespiller, Dosseringen, København.
 Hansen, Karl, Strarup, Kværndrup.
 » Augustinus, Ebregaarde, Ebeltoft.
 » Hedevig, Skinnerup, Thisted.
 » Hans P., V. Hornstrup, Jelling.
 » M., Helligkildegaard, Brædstrup.
 » Frede, Helgenæs, Knebel.
 » Sofus, Aale, Aale.
 » Alfred, Tranderup, Skelskør.
 » Søren Jørgen, Taarup, Mesinge.
 » Marie, Daustrup, Mørke.
 » Ingeborg, Kristianshøj, Børkop.
 » Marie, Ulbakkegaard, Skaarup.
 » Karen Sodborg, Vestbirk.
 » H. P., Voel, Gjærn.
 » Joh. C., Lille Skjensved St.

- Hansen, Terman, Vindinggaard. Vejen.
- › Edvard, Undalslundvej, Viborg.
 - › Agnes, Søndermark, Fredericia
 - › Kirsten Marie, Vile, Glyngøre.
 - › Hulda, Gloslunde, Nakskov.
 - › Anders P., Strarup, Kværndrup.
 - › Frederik, Nordrup, Ringsted.
 - › Svend Trøst, Højvang, Alminde.
 - › Karl, N. Havbro, Havbro St.
 - › Anne, Værninge, Knarreborg St.
 - › Johannes, Vejle, Allested St.
 - › Anders, Aale, Aale.
 - › Ingemann, Kollemorten, Jelling.
 - › Karl, Haare, Gelsted.
 - › Johanne, Martofte, Dalby.
 - › Kristine, Strarup, Kværndrup.
 - › Kristine Vium, Mejeriet, Bøvlingbjerg.
 - › Martin Valdemar, Mellevej 10, Høje Bøge, Svendborg.
 - › Hans M., Lysgaard, Skjelhøje.
 - › Jørgen, Kristianshøj, Gaarslev, Børkop.
 - › Hans, Kølsen, Løgstrup.
 - › Anna, Maare, Ørbæk.
 - › Johanne, Bryndumdum, Guldager.
 - › Thorvald, Stenderup Savværk, Stenderup.
 - › L., Aalestrup.
 - › Anna, Tune, Taastrup.
 - › Emma, Svinholt, Vejle.
 - › Søren og Hustru, Vestbirk
 - › Marie, Vitved Østergaard, Stilling.
 - › Knud, Mullerup, Ullerslev.
 - › Ane Marie, Bleggaarden, Gravvænge, Sortebro
 - › Ingeborg Aalebæk, Borre.
 - › Ingeborg, Vittarp, Outrup.
 - › Johanne, Søhus, Odense.
 - › Kristiane, Værnehjemmet i Odense.
 - › Hans Peder, Pelykke, Rudkøbing.
 - › Hans, Hulvadgaard, Brørup.
 - › Nikolaj, Værum, Randers.
 - › Marie, Hammerum, Kølkær.
 - › Andrea, Korinth.
 - › Jens Ole, Spettrup, Stenderup.
 - › Minna, Skiveren Skole, Taars.
 - › Sørine, Taaning, Skanderborg.
 - › Anders Sdr. Vissing, Brædstrup.
 - › Marie, Grejsdal St.
 - › Mathilde, Hjerck, Roslev.
 - › Hans Chr., Hvirring, Flemming
 - › Peter, Raarup Østermark, Gramrode.

- Hansen, Valborg, Koldby Friskole, Løgstør.
- » Johannes, Tarp, Ølgod.
 - » Hans Peter, Tunehede, Taastrup.
 - » Hans Peter, Koldegaard, Glud.
 - » Hans Brandt, Nebel, Tvingstrup.
 - » Marinus, Ebdrup, Kolind.
 - » Hans Chr., Aale, Aale
 - » Martin Friis, Lund, Horsens.
 - » Marie, Helgolandsgade 16, Esbjerg.
 - » Karen, Brastrupgaard, Randers.
 - » Anne, Jelling Præstegaard, Jelling.
 - » Marie, Egtved Kro.
 - » Johanne, Ask, Malling.
- Hammelsvang, Kirstine, Spaabæk, Ørnhøj.
 Harrekilde, Knuddine, Eskildstrup, Pederstrup.
 Hassing, Pastor, Kollerup, Jelling.
 Haubro, Sofus Nielsen, Boldrup, Nørager.
 Haunstrup, Else, Barde, Herning.
 Harboesgaard, Maren, Østermark, Staby, Ulfborg.
 Hardon, Marie, Hanglundhus, Skalbjerger
 Helleberg, Kirstine, Tilsted, Thisted.
 Henriksen, Marius, Hurup, Hurup.
- » Jens Madsen, Refsbøl, Hurup.
 - » Karen, Agnes, »
 - » Johannes, Forriddergaarden, Brudager, Vejstrup.
 - » Dagny, Ringe.
- Heltoft, Thora, Mausing, Kjellerup.
 Hedegaard, Dorthea, Borbjerg, Holstebro.
- » William, Mælkeforsyningen i Svendborg.
 - » Lavrids, N. Felding, Holstebro.
- Helbo, Karl, Niels Juelsgade 51, Aarhus.
- » Niels F, Holmgaard, Løgten.
 - » Amalie, Termestrup, Mørke.
- Hedeager, Lærer, Aagade, Silkeborg.
- » Brynhild, Aagade, Silkeborg.
- Heintz, Mary, Høbjerg, Helsingø.
 Hove, Jens, Hillerslev, Hillerslev St.
 Houholt, Hansine, Houholtgaard, Kjellerup.
 Hougard, Peder Kr, Fjeldsø, Gjedsted, Ullits.
 Holm, Jens Buhr, Onsbjerg, Koldby.
 Hjort, Valdemar, Bottrup, Løsning.
 Husted, Anders, Ølstrup, Ringkøbing.
 Hviid, Marie, Bjerregrav St.
 Hvillum, Katrine, Vrønding, Vrønding.
 Hundebøl, Kristian, Fol, Fol.
 Høg, Mathias, Toftlund.
 Højmark, Antonie, Dømmestrup, Fangel.
 Højbjerg, Kr., He, He.

Højmark, Anders, Dømmestrup, Fangel.
 Helleskov, Marinus, Vildbjerg.
 Hesel, Peder, Moesgaard, Holstebro.
 Husted, Erhard, Sdr. Boulevard 194¹, Odense.
 Højlund, Jens Kr., Søvsø, Langaa.
 Høgh, Jens, Agri, Knebel.
 Højsgaard, Marie Klausen, Haderup, Skive.
 Holm, Karl, Vraa, Knebel.
 » Kirstine, Bousø, Stauning, Skjern.
 Hjortsvang, Marie Nielsen, Vrigsted Højskole, Braaskov.
 Hyldgaard, Anna, Maabjerg, Holstebro.
 Hammelsvang, Laura, Hjelm i Houer, Muldbjerg.
 Have, Marie, Erslev Mejeri, Nykøbing M.
 Hvillum, Jens Jakob, Farre Brugsforening, Give.
 Hyldgaard, Ingeborg, Maabjerg, Holstebro.
 » Kristen,
 Højholt, Jens, Roeholm, Auning
 Hermansen, Kirstine, Mølby, Varde.
 Hass, Andrea, Carl Metsgade 22, Randers.
 Høg, Elisa, Stadil, Tim.
 Hovmøller, Jens, Erslev, Nykøbing M
 Hammer, Viggo, Føvling, Brædstrup.
 Henriksen, Thorvald, Slæbæk, Kirkeby St.
 Hyldig, Peder, Ø. Jølby, Nykøbing M.
 Herredstoft, Marie Olesen, Staby, Ulfborg
 Hougaard, Marie, Kvorning Viborg.
 Hjort, Ebba, Vingegaard, Onsild.
 Højmark, Frede, Gammelstrup, Tønning.

I

Ilvad, Agnes, Bøvling Faare St.
 Iversen, Karl, Ammitsbøl, Vejle
 » Henrik, Ammitsbøl, Vejle.
 » Jesper Brødbak, Hvam, Borbjerg, Holstebro.
 » Jens Jørgen, Hotel Hejmdal, Horsens.
 » Johanne, Idomlund, Holstebro.
 Ibsen, Kristen, S. Omme.
 » Niels, Nedergaard, Ebeltoft.
 Ingildsen, Gudrun, Vasegaard, Lille Vasegaard, Hyllested.

J

Jensen, Emma, Barrit, Barrit.
 » Valborg, Højskolen i Vestbirk.
 » Peder, Lille Kubstrup, Vandborg, Bonnet.
 » Anna, Breth, Barrit.
 » Jensine, Paderup, Randers.
 » Mariane, Vitved, Stilling.
 » Jens P., » »

- Jensen, Jens Peter, Birknæs, Vestbirk.
 » Jens Jørgen, Ballegaard, Hornborg.
 » Jens Jansen, Skjørring, Mørke.
 » Andreas, Frydensbjerg, Tørring.
 » Johan Juul, Nyvang, Tanderupkær, Snejbjerg v. Herning.
 » Thyra, Serritslev, Tvingstrup.
 » Frederik, Højbjerg, Rødkærsbro.
 » Karen Bro, Gamstrup, Roslev.
 » Jens Theodor, Sjelle, Skibet, Vejle.
 » Mariane, Lysgaard, Skjelhøje.
 » Ane, Vitved, Stilling.
 » Jørgen, Guldager, Simested.
 » P C., Sergent Viborg.
 » Ingrid, Margrethelyst, Falling.
 » Sofie, Virring, Skanderborg.
 » Kristian, Lysgaard, Skjelhøje.
 » Jens Kr., Eltang, Eltang St.
 » Søren Peter, Aarslev, Randers.
 » Klara, Lilhøj, Sønder Kollemorten, Jelling.
 » Elisabeth, Gislev Mejeri, Ørbæk.
 » Kirstine, Magleby, Klippinge.
 » Augusta, Vestbirk.
 » Vilhelm, Ølgod.
 » Jens Marinus, Eriknaur Skov, Løsning.
 » Holger, Sall, Hammel.
 » Thyra, Brundt Vestergaard, Hadsten.
 » Alfred, Gislev Mejeri, Ørbæk.
 » Thorvald, Kjærsgaard, Balle, Silkeborg.
 » Thorvald, Hurup St.
 » Karl, Jernvedlund, Gredstedbro.
 » Charles, Vinthen, Horsens.
 » Malvine, Ryslinge.
 » Kristine, Løjtvedgaard, Holmdrup, Skaarup.
 » Signe, Smørpøt, Bøvling.
 » Maren, Jerlev, Vejle.
 » Jens Holm, Ringkøbing.
 » Jens Frederik, Ørnstrup, Ørnstrup.
 » Rasmus, Bjerager, Boulstrup.
 » Henry, Graaskov, Kellerup.
 » Inger, Rold, Arden.
 » Jenny, Solding Skole, Viborg.
 » Ole, Trasborggaard, Tørring.
 » Niels, Klakring Mark, Klakring.
 » Jens Kr., Vesterby, Vestervig.
 » Peder, Rold, Arden.
 » Knud, Torp, Østbirk.
 » Jens, Bjerager, Boulstrup.
 » Ellen Marie, Bryrup St.

- Jensen, J. P., Juelsminde.
- » Kathrine Marie, Chasico, F. C. P., Argentina.
 - » Petra, Stentoftegaard, Vestbirk.
 - » Selma Torp, Østbirk.
 - » Agnete, Bobøl, Holsted.
 - » Ane Johanne, Lergrav, Skarrild, Kibæk.
 - » Holger Oskar, Iller, Kjellerup
 - » Niels Provstgaard, Stauning, Skjern.
 - » Peder M., Krogstrup, Hornum.
 - » Jens Jørgen, Hvirring, Flemming.
 - » Thyra Nielsen, Egebjerg, Horsens.
 - » Ane, V. Teglgard, Vesbæk, Løgstrup.
 - » Jens, Vidstrup, Ulstrup.
 - » Johannes, Vestergade 18, Brabrand.
 - » Jens Peder, Tenning, Ejsing, Vinderup.
 - » Knud Juul, Ringstedg. Forlængelse 12², Næstved.
 - » Henrik, Vestbirk, Vestbirk.
 - » Jens Chr. Bjergbo, Sædding, Skjern.
 - » Karlina Elking, Gedved, Horsens.
 - » Niels M., »Højvang«, Raasted, Bjerregrav.
 - » Kristian, Økilde Mejeri, Kjellerup.
 - » Jens, Øksenbjerg, Hjerm.
 - » Jakob Chr., Skinhøjgaard, Boddum, Hurup.
 - » Jens Peter, Sejlflod St.
 - » Karl, Elso, Nykøbing M.
 - » Magnus, Lund Mølle, Snejbjerg, Herning.
 - » Jens Jørgen, Edelgaard, Voerladegaard, Skanderborg.
 - » Marie, Vestbirk, Vestbirk.
 - » Bolette, Mølhøve, Gramrode.
 - » Louise, Toftum, Søvind.
 - » Kr., Vejerslev, Mors.
 - » Kirsten, Aastrup Mark, Raarup.
 - » Laurits, Skaarup, Svendborg.
 - » Karl Espe, Dejrit, Knebel.
 - » Theodor, Holstenshus, Faaborg.
 - » Margrethe, Herborg, Videbæk, Gjern.
 - » Chr. Vadum, Ulfborg.
 - » Ole Kr. Aagaard, Kastrup pr. Gamby, N. Slesvig.
 - » Tinus, Vejby, Vraa.
 - » Karen, Tved, Ribe.
 - » Maren, Videbæk Sygehus, Videbæk.
 - » Emil, Nørrebrogade 200², København B.
 - » N. Kr., Lars Krusesgade 10⁴, Aarhus.
 - » Marinus, Luksusmøbelfabrik, Fredericia.
 - » Helga Juul, Nordvestvej 8, Vejle.
 - » Emma, Bridablik, Vandborg, Bonnet.
 - » Rasmus, Hornstrupmark, Vejle.
 - » Hans Møller, Amstrup, Falling.

- Jensen, Harald Fredlev, Vestbirk.
 » Aksel, Purup, Vestbirk.
 » Ingvard, Lund Mølle, Herning.
 » Niels J., Holme, Aarhus.
 » Jørgen Peter, Tange, Sig.
 » Regner, Hulvejen 37, Horsens.
 » Aksel V., Foulum Skole, Viborg.
 » Peder, Siggaard, Tvis, Holstebro.
 » Anders, Brund, Thisted.
 » Inga, Søndermarken, Thorshøj.
 » Kristine, Nydamsgaard, Floes, Uggelhuse.
 » Johanne, Østbirk St.
 » Marie, Torp, Østbirk.
 » Jensine, Staksrode, Barrit.
 » Sørine, Lerberg St.
- Johansen, J. K., Ryde, Vinderup.
 » Katrine, Give St.
 » Sigurd, Horslevbole Skole, Skovby.
 » Alfred, Gersdorfs-gade 3, Horsens.
 » Gunnar, Horslevsbole, Skovby.
 » Niels Dalsgaard, Pederstrup, Viborg.
 » Elna, Revninge, Revninge.
 » Johannes, Kokspang, Varde.
 » Johannes, Kølsen, Løgstrup.
 » Niels Agerskov, Vejrum, Holstebro.
 » Marius, Troelstrup, Brødstrup.
 » Anna, Gislinge Brugsforening, Gislinge.
 » Anne, Gjandrup, Randers.
 » Agnetha, Beringsgade, Horsens.
- Johannesen, Elisabeth, Ø. Lem, Lem St.
- Jørgensen, Rasmus, Raadved, Lundum.
 » Thorvald, Allested, Allested.
 » Jakob, Vammen Brugsforening, Viborg.
 » Holger, Laven St.
 » Jørgen, Borlev, Gravens St.
 » Maren.
 » Marie Kirstine, Onsbjerg, Koldby, Samsø.
 » Marie, Elektriker S. Sørensen, Kirkevej, Skanderborg.
 » Karl, Skarrild, Kibæk.
 » Frede, Vrønding Mølle, Vrønding.
 » Jørgen Kristian, Træden, Brødstrup.
 » Poul, Thorup, Knebel.
 » Busse, Kalvslund, Ribe.
 » Jørgen P., Birkum Kohave, Højby.
 » Johannes, Riis, Skanderborg.
 » Jakob, Kingsly, Ave Pomona, Cal, U. S. A.
 » Thorvald, Forlev, Forlev.
 » Jørgen, Linelyst, Stenderup.

- Jørgensen, Anders Kr., Vilstrup, Vejle.
 » Valdemar Aage, Tørring Fælled, Tørring.
 » Johannes, Alken St.
 » Thyra, Uth, Horsens.
 » Kamilla, Hostrup, Daugaard.
 » Mette Vejlbj, Stadil, Tim.
- Jespersen, Jesper, Bøvlingbjerg, Bøvling.
 » Katrine, Videbæk Vandmølle, Videbæk.
 » Aksel, Højgaard, Randbøl St.
- Jepsen, Agnete, Daugbjerg, Sparkær.
 » Anton, Solbjerggaard, Faaborg.
- Jakobsen, Kristian, Fiskergaard, Vester Alling, Auning St.
 » Poul Kr., Ellinge, Ullerslev.
 » Ivarthine, Fensholt, Odder.
 » Bine, Lystrup St.
 » Karl, Fiskergaard, Auning St.
 » Niels Peter, Grædstrup, Brædstrup.
 » Jakob M., Kollemorten, Jelling.
 » Henrik, Meldrup, Horsens.
 » Rasmus, Petersminde, Gylling.
 » Karl, Meldrup, Horsens.
 » Eva Bruus, Tiilst, Mundelstrup.
 » Marius, Fiskergaard, Auning.
 » Jens Kristian Sir, Holstebro.
 » J. M., Politibetjent, Fredensgade 32, Aarhus.
 » A. H., S. Vissing, Brædstrup.
 » Johanne, Meldrup Mark, Horsens.
 » Niels, Ketrup, Fjerritslev.
 » Frida, Østbirk St.
 » Julie, Serridslev Vesterskov, Tvingstrup.
 » Petra, Vejen Mejeri, Vejen.
- Jansen, Jens Kristian, Bjergbo, Sædding, Skjern.
- Justesen, Marie Dalsgaard, Underup, Nim.
 » Dagmar, Torp, Østbirk.
- Johnsen, Jens Helvig, Harridslev, Randers.
- Juel, Karoline, Bageriet, Juelsminde.
- Justesen, Viggo, Nim.
- Jessen, Jes, Hørup, Jelling.
- Jonsen, Sigrid Ravn, Hundie Skole, Taastrup.
- Juul, Jens, Aalestrup Mølle, Aalestrup.

K

- Karlsen, M., Thisted, Viborg.
- Kristiansen, Marie, Gl. Sole, Hedensted.
 » Martin, Hvilsom, Hobro.
 » Jens Hald, Smouen, Thorsager St.
 » Frands, Almindegaard, Tønning.
 » J. Kr., Kvols, Løgstrup.

- Kristiansen, Karl, Korshøj, Daugaard.
 » Kristiane, Gl. Sole, Hedensted.
 » Frederik Karl, Donslund, Holsted.
 Kristensen, M., Nyrup St.
 » Søren, Kølsen, Løgstrup.
 » Kærgaard, Kragssig, Brande.
 » Olaf, Fuglsig, Varde.
 » Margrethe Fru, Vinkel Skole, Viborg.
 » Anna, Præstegaarden, Hvalso.
 » Inger, Hedegaard, Ejstrup, N. Snede.
 » Niels Stokholm, Meltoft, Dybe, Bonnet.
 » Kristian Skadhede, » » »
 » Edvardine, Elsted Skole, Lystrup.
 » Kr., S. Vissing, Brædstrup.
 » Knud, Snefrup, Sunds.
 » Karen, Høllund, Bryrup.
 » Kr., Eliselund, Klovborg.
 » Jørgen, Kjærgaarden, Føvling.
 » Sofie, Højstrupgaarden, Køge.
 » Alfred, Lybæk i No, He St.
 » Jens Tulstrup, Demmerby, Højslev St.
 » Johanne, Lellinge, Hadsten.
 » Martha, Hjortsvang, Tørring.
 » Hans, Vrendrup, Varde.
 » Kristen M., Boddum, Hurup.
 » Kristine, Hjarnø, Horsens.
 » Ane, Søby, Hornslet.
 » Dorthea, Hallundbæk, N. Snede.
 » Dorthea, Vestergaard, Idom, Holstebro.
 » Jens, Munksjørup, Hornum.
 » Johannes, Ubberup, Kallundborg.
 » Johannes, Risbjerg, Brande.
 » Misse, Rødsgaard, Bastrup, Vamdrup.
 » Jørgen P., Barløse Damgaard, Assens.
 » Peter, Bønstrup, Gjerrild.
 » Thorvald, Kattrup, Hovedgaard.
 » Ane, S. Vissing, Brædstrup.
 » Katrine, Harrild, Fasterholdt St.
 » Marie, Staagerup, V. Skerninge.
 » Kr. og Hustru, Vesterbæk, Nordensk., Varde.
 » Johanne, Boddum, Hurup.
 » Margrethe, Maare, Ørbæk.
 » Jens Bak, Højskolen i Vestbirk.
 » Nielsine, Haunstrup, Herning.
 » Kristen, Sevel Præstegaard, Vinderup.
 » Kristen Rask, Torsted pr. Thisted.
 » Ane Elisabeth, Kodallund, Rask Mølle.
 » Bertha, Brønstrup, Gerrild.

- Kristensen, Minna, Bakagergaard, Vithen, Hinnerup.
- » Aksel, Holtum, Grejsdal St.
 - » Niels, Braaskovgaard, Braaskov.
 - » Karen Joh., Vongeskov, Tørring.
 - » Lars, Vantinge, Ringe.
 - » Mads, Kobberdam, Hanbjerg.
 - » Marie, Tiilst, Mundelstrup.
 - » Anders Chr., Ravnstrup.
 - » A., Mølvang, Jelling.
 - » Martin, Munksjørup, Hornum.
 - » Marie, Hvidbjerg, Skive.
 - » Niels M., St. Rørbæk, Rørbæk St.
- Klausen, Maren, Kjølser, Løgstrup.
- » Ludolf, Krusbjerg, Ølgod.
 - » Marie, Snaptun, Horsens.
 - » Kirstine, Aistrup, Højslev.
 - » Peter Bejer, Ølgod.
- Knudsen, Magnus, Termestrup, Mørke.
- » Frands, Hødalsgaard, Havbro, Havbro St.
 - » Hans, Battrup, Maarslet.
 - » Karen Marie, Kogtved, Svendborg.
 - » Knud Thorvald, Tarup, Aarslev.
 - » Ejnar, Taaning, Skanderborg.
 - » Kirsten, Glenstrup, Faarup.
 - » Knud Nørregaard, Gullestrup, Herning.
 - » Olga, Hovedgaard St.
 - » Eleonora, Uglemosegaard, Dørup, Skanderborg.
 - » Peder, Lindely, Stenstrup.
 - » Mathias, Udby Fortsættelsesskole, Jerslev.
 - » Otto, Skaarup, Skanderborg.
 - » Mariane, Fønsskov Mosegaard, N. Aaby.
 - » Otto, Gjesing, Skanderborg.
 - » Marie, Flakkebjerg Institut, Flakkebjerg.
 - » Karen, Højslev Kirkeby, Højslev.
 - » Agnes Marie, Østerkjær, Tim.
- Kamp, Mariane, Vedersø, Ulfborg St.
- Kolding, Forstander, Elbæk Højskole, Søvind.
- Kvist, Lars Peter, Harrild, Nibe.
- Klock, Mette, V. Hornum Mejeri, Hornum St.
- Klinte, Hans P., Kjædeby, Langeland.
- » Marie, » »
- Krogh, Henrik, Grønmossegaard, Horne, Faaborg.
- » Kristian, Erslev, Nykøbing M.
 - » Johannes Hansen, Erslev, Nykøbing M.
 - » Marie, V. Kondrup, Randers
 - » Peder Hansen, Nørhaagaard, Snedsted.
 - » Sigurd, Hingelbjerggaard, Fjerritslev.
 - » Laura, Ørding, Nykøbing M.

Kragh, J. Kr., Vust, Vust.
 Kvist, Poul, Stensballe Brugsforening, Horsens.
 Kjær, Hans J., Elbækgaard, Bobøl, Holsted.
 Kjærgaard, Niels, Sønder Kærgaard, Naur St.
 » Niels, Savværket, Ulfborg.
 » Mads, Kobberup, Mejrup, Holstebro.
 Kjærsgaard, Kristian, Næstild, Jebjerg.
 » Johannes, Maggaard, Højslev.
 Kvisgaard, Klara, Herningvejen, Ringkøbing.
 Kring, Ole Daugaard, Borlev, Gravens St.
 Korsgaard, Kristen, Ø. Grønning, Jebjerg.
 Kobberup, Peder, Maabjerg, Holstebro.
 Korneliussen, Karen, Strandgade 7, Horsens.
 Karstensen, Thyra, Egens Skole, Rønde.
 Klock, J., Vinderslev, Kjellerup.
 » Niels, » »
 » Elisa, » »
 Kær, Marius og Hustru, Flemming, Flemming.
 Kildahl, Maren Andersen, Idom, Bur.
 Krogsgaard, Mikkell, Sdr. Nissum, Ulfborg.
 Kamp, Elise, Ankerhus, Sorø.
 Kappel, Anna, Vestervig, Hurup.
 Kirkegaard, Ellen, »Solbakken«, Vestbirk.
 Kvist, Sankey, Breth Skole, Barrit.
 Kock, Ejnar, Holmen, Ebeltoft
 Kjeldgaard, Gertrud, Ullerup, Hurup.
 Kjeldsen, Anton, Ondløse Højskole, Mørkøv.
 » Ove, Torp, Østbirk.
 Kirk, Louise, Bøvlingbjerg, Faare.
 Kølbæk, Jens, Højskolehjemmet i Hammerum.
 Klemmens, Niels Jepsen, Vildbjerg.
 Korsgaard, Theodor, Sevelvej, Hanbjerg.
 Kæmsgaard, Peter, Sdr. Vissing, Brædstrup.
 Kragelund, Niels, Gandrup, Arden.
 Kiilerich, Andreas K., Aulum St.
 Kristiansen, Knud Tranberg, List, Ølgod.
 Kjærgaard, Albert, Harring, Hørdum.
 Kjeldsen, Johanne Marie, Roum, Møldrup.
 Kobæk, Else, Klakring, Klakring.
 Kirketerp, Anna, Nørre Onsild, Onsild.
 Kirstein, Anna, Digebjerggaard, Staagerup, V. Skerninge.

L

Larsen, Thomas, Hurup, Hurup.
 » Søren, Moesgaard, Give, Jelling.
 » Otto, Bredgade, Løgstor.
 » Kristen Have, Næstrup, Thisted.
 » Helvig Marie, » »

- Larsen, Laurids, Næstrup, Thisted.
- » Hans Kr., Hørsholm.
 - » Esther, Glamsbjerg.
 - » Karen, Tørrøse, Otterup.
 - » Niels, Næstrup, Thisted.
 - » Valborg, Kirkeby, Stenstrup.
 - » Oluf, Ejerbækgaard, Havdrup.
 - » Kristine, Torpe, Stege.
 - » Inger, Øster Klitgaard, Klim St.
 - » Marie, Vestbirk.
 - » Niels Karl, Falling St.
 - » Niels Frederik, Smidstrup, Skals.
 - » Valdemar, Uggerløse, Kalundborg.
 - » Mary, Elmly, Solrød, Havdrup.
 - » Ane, Marie, Gislev, Ørbæk.
 - » Kristian, Villerslev, Hørdum.
 - » Valdemar, Fausing, Kjellerup.
 - » Jens Visby, Næstrup, Thisted.
 - » Lars, Sdr. Hvillum, N. Snede.
 - » Aksel, Strandvejen, Kerteminde.
 - » Niels, Hjultorvet, Viborg.
 - » Oluf, K. F. U. M., Viborg.
 - » Marie, Palægade 6², København K.
 - » Jørgen, Mejls, Varde.
 - » Viggo, Kjøng, Lundby.
 - » Inger, Malle Hedegaards Mark, Ranum, Løgster.
- Laursen, Fru Maren, Sepstrup Skole, Funder.
- » Johanne, Petersminde, Raadved, Lundum.
 - » Niels, Honum, Rask Mølle.
 - » Eline, Tønning, Tønning St.
 - » Johannes, Sønder Rind, Rindsholm.
 - » Alfred, Dørup, Skanderborg.
 - » Viggo, Barritskovby, Barrit.
 - » Johannes, Tykskov Skole, N. Snede.
 - » Kristian, Sdr. Ørum, Højslev.
 - » Sigrid, Dront Møllegaard, S. Ørum, Højslev.
 - » Maren, Vestbirk.
 - » Niels Th., Solbakken, Bryrup.
 - » Georg, Trust, Faarvang.
 - » Agnete, Ilved, Jellinge.
- Lauridsen, Niels Mønster, Ilved Brugsforening, Jelling.
- » L. Chr., Drantum, Brande.
 - » Bertram M., Korn- og Foderstofkompagniet i Aarhus.
 - » Nielsine, Rærup, Nørre Nebel.
- Langager, Peter, Barrit, Barrit.
- Lund, Viggo, Hvirring, Flemming.
- » Dagny, » »
 - » Jørgine, Næstild, Jebjerg.

- Lund, Elias, Petersminde, Taps.
 » Ejnar, Hvirring, Flemming.
 Loumann, Søren, Grundfør, Hinnerup.
 Lomholt, Marie, Gaarde, Hover, Vejle.
 Lykkegaard, Søren, Harresø, Jelling.
 Lange, Severin, Bigum, Sønder Onsild St.
 Lindbjerg, Jens Kr., Lindholt, Hanbjerg.
 Lyhne, Jes Jensen, Rotterp, Outrup St.
 Leth, Søren Andersen, Taastrup, Harlev.
 » Martine, Holm, Ulstrup.
 Lind, Eva, Tirslund Skole, Holsted.
 Lunderskov, Jens, Egholt, Ryskovhus, Lunderskov.
 Lauridsen, Anna, N. Vium, Troldhede.
 Ludvigsen, Ludvig, Holmehave, Knarreborg.
 Lyngby, J. M., Højvang, Hinnerup.
 Lundsgaard, Johannes, Tim, Tim.
 » Katrine, Hestehavegaard, Ørbæk.
 » Valdemar, Lundsgaard, Tim.
 Lundgaard, Nielsine, Staun Hede, Sebbersund.
 Lundgren, Peter, Viby St.
 Lyhne, Margrethe Elise, Fredensborg, Skanderborg.
 » Thomas, Helligsø, Gjettrup
 » Karen Johanne, Søgaard, Harring, Hørdum.
 Løber, Søren Kr., Følle Mark, Rønde.
 Lind, Jens J., Skjark, Aulum.
 Lyngby, Søren J., Højvang, Hinnerup.
 Lyshøj, Hans, Lund, Lund.
 Lyngge, Søren Nielsen, Skovsted, Thisted.

M

- Madsen, Jens, Visgaard Teglværk, Herning.
 » Mads Kr., Hvirring, Flemming.
 » Thyra, Vinten-Enner Skole.
 » Bastian, Stenvad, Grenaa.
 » Peter, Belle Møllebakke, Daugaard.
 » Maren, Skejberg, Aarhus.
 » Jeppe, Skovsende, Starup, Varde.
 » Thorvald, Skovsende, Sdr. Omme.
 » Peder, Smalaale, Aale.
 » Marie, Moselundgaard, Svanninge, Millinge.
 » Jenny, » » »
 » Aksel, Birkemosegaard, Fodby.
 » Kirstine, Therup, Hundslund.
 » Kristine, Gedved, Horsens.
 » Poul, Ø. Alling, Auning.
 » Agnete, Mejlbj, Nørager.
 » Rasmus Peter, Thorsø, Thorsø.
 » Elias, Bukkerup, Glamsbjerg.

- Madsen, Mads Povlsen, Holme, Havbro.
 » Kirstine Marie, Skovsende, Starup, Varde.
 » Niels, Høng Landbrugsskole, Høng St.
 » Jens Chr., Jennum, Spentrup.
 » Jens Kr., Thorsø.
 » Jens, Bredal, Vejle.
 » Johanne, Brændegaard, Orte, Bred.
 » Margrethe, Mejlby, Nørager.
 » Marie, Skovsende, Starup, Varde.
 » Fru Marie, Thobo, Tommerup.
 » Karoline, Højskolen i Vestbirk.
 » Anna, Foldby, Hinnerup.
 » Rigmor, Taaning, Skanderborg.
 » Alfrida, Gummehjerggaard, Nørre Broby.
- Maltesen, Jens, Hald, Højslev.
- Mikkelsen, Poul Celius, Ormslev, Ormslev.
 » Rasmus, Vrads, Bryrup.
 » Jens, Thunø.
 » Niels Sandal, Bjergby, Nykøbing M.
 » Jørgen, Højbo, Lundum, Lundum.
 » Mikael, Vestbirk.
 » Kr., Møensgade 4², Aarhus.
 » Johan, Haldskovgaard, Højslev.
 » Martha, Bjerrebo, Brædstrup.
 » Signe, Vatrupgaard, Kellerup.
 » Jørgine, Hylke.
- Majlund, Jens, Ørre, Herning.
- Mortensen, Ane, Gjedsted.
 » Birgitte, Torp, Østbirk.
 » L. Kr., Thurup.
 » Aksel F., Dyrekøje, Aarup.
 » Hartvig, Thorup, Ulstrup.
 » Søren, Maabjerg, Holstebro.
 » Alfred, Bakkely, Brædstrup.
 » Stefan, Torp, Østbirk.
 » Kristian, Bjergby, Nykøbing M.
 » Johannes, » »
 » Johanne, » »
 » Edeline, Krejbjerg, Skive.
 » Kr. A., Høling, Herning.
 » S. A., » »
 » Karen, Torp, Østbirk.
- Mouritsen, Edvard, Nørbæk, Faarup
 » Hans, Juelsminde.
- Mosegaard, Marie Johansen, Karolinelund, Marslev St.
- Munk, Marius, Glenstrup, Faarup.
 » Frederik, Kristiansminde, Sdr. Onsild.
- Møller, Kirsten, Randlev, Neder Randlev.

- Møller, Ejnar, Vrønding, Vrønding.
 » Martin, Taaning, Skanderborg.
 » M., Hestehaven, Skanderborg.
 » Jens, Vest Gullerup, Nykøbing M.
 » Ane, Gullerup, Nykøbing M. over Sundby.
 » Kristen, Gimming, Randers.
 » Kristine, Gullerup, Nykøbing M.
 » Thomas, Vrønding, Horsens.
 » Jørgen, Lindved, Hornsyld.
 » Johanne, Nørgaard, Villerslev, Hørdum.
 Milling, Petrea, Vrønding Mølle, Vrønding.
 Mols, Niels Peter Jensen, Jelling Mark, Jelling.
 Munksgaard, N. P., Bøgild, Borbjerg, Holstebro.
 Maarup, F., Taastrup, Taastrup.
 Mark, Hans, Ø. Jølby, Nykøbing M.
 Mols, Jens, Jelling, Jelling.
 Mogensen, Olga, Villa »Aldershvile, Malling St.
 Mejlhede, Marie, Gøttrup, Fjerritslev.

N

- Navne, Rudolf, Rudkøbing Mose, Rudkøbing.
 » Rasmus,
 Naldal, Maren, Naldal, Vestbirk.
 Nielsen, Rasmus, Søndre Boulevard 168, Odense.
 » Valdemar,
 » Anders Kr., Muldbjerg, Muldbjerg.
 » Marie, Klankbølle, Hjortshøj.
 » Marie, Hedensted Skov, Daugaard.
 » Jens Kr., Brunsgaard, Ferring, Bonnet St
 » C., Juelsminde.
 » Martha, Ormslev, Ormslev St.
 » Niels Svane, Enggaard, Hedensted.
 » Villiam, Overby, Juelsminde.
 » Jenny, Overby, Juelsminde.
 » Niels, Toftum, Søvind.
 » Marinus, Boldrup, Nørager.
 » Niels, Toustrup Mølle, Toustrup.
 » Anker, Nordbygaard, Daugaard.
 » Mine, Midstrup, Kjellerup.
 » Agnes, Raaby, Borre.
 » Niels Kr., Grædstrup, Brædstrup.
 » Thorvald, Brædstrup, Pjedsted.
 » Niels, Ejer, Skanderborg.
 » Jens, Søborg, Esrom.
 » Jens Peter, Lundgaard, Thyrsting, Brædstrup.
 » Karen, Lerbæk, Vejle.
 » Helga, Naurup, Eshjerg.
 » Hans Sørensen, Hedegaard, Filskov.

- Nielsen, Anders, Dalskær, Sulsted.
- » Markus, Lihme, Mørke.
 - » Niels Peder, Nedenskov Mark, Brædstrup.
 - » Kr., Nørby, Holmsland, Ringkøbing.
 - » Jørgen Kr., Bøgebjerg Præstegaard, Kalundborg.
 - » Niels, Bjørndrup Mølle, Nykøbing M.
 - » Niels Hansen, Hatting.
 - » Evald, Sdr. Vissing, Brædstrup.
 - » Kristian, Skøttrup, Løkken.
 - » Marius Bloch, Vejers, Oksbøl.
 - » Marinus, Skadhede, Bøvling, Faare.
 - » Niels Peder, Fasterkjær, Skjern.
 - » Niels Larsen, Grundfør Vestergaard, Hinnerup.
 - » Anna Kirstine, Vibholmsgaard, Solrød, Havdrup.
 - » Anker, Fruergaard, Strandby, Stauning, Skjern.
 - » Marie, Vestergaard, Solrød, Haudrup.
 - » Johanne, Høllund, Vejle.
 - » Martin, Aaes, Tvingstrup.
 - » Ane Marie, Midstrup, Kjellerup.
 - » Sofus, Holmsland, Ringkøbing.
 - » Hans Chr., Jerlev, Vejle.
 - » Johanne, Piig, Hannerup, Skjern.
 - » Marius, Rødby Planteskole, Rødby.
 - » Niels Kristian, Arnborg, Herning.
 - » Else Kristine, Dybe, Bonnet.
 - » Helga, Egebjerg Bakker, Stenstrup.
 - » Niels, Forsamlingshuset i Hedensted.
 - » Laurids, Høllund, Vejle.
 - » Niels, Tærsebøl, Veerst, Lunderskov.
 - » Niels Madsen, Strandby, Stauning, Skjern.
 - » Karen, Vilsted Mark, Løgstør.
 - » Niels H., Aale, Aale.
 - » Alfred, Ring, Brædstrup.
 - » Maren, Skaabhusgaard, Ilskov.
 - » Niels Chr., Tjærebyvang, Randers.
 - » Martin, Sdr. Vissing, Brædstrup.
 - » Jens, Orup, Fakse.
 - » Aage, Holme, Viby.
 - » Simon, Darum, Bramminge.
 - » Nielsine, Hvirring, Flemming.
 - » Ane, Hvirring, Flemming.
 - » Marie, Væhrholm, Horsens.
 - » Dina, Volsgaard, Studsgaard.
 - » Martha Kristine, Glarbo, Salten.
 - » Amalie, Kirkedal-Ølst, Randers.
 - » Karoline, Grøndal, Askov, Vejen.
 - » Mathilde, Haldrup Overmark, Haldrup.
 - » Marie, Velling, Ringkøbing.

- Nielsen, Marie, Bjirsholmsminde, Holsted.
 » Johanne, Foldbymark, Hinnerup.
 » Eli, Høve pr. Dalmose.
 » Jens, Finderup, Bækkelund.
 » Mathilde, Østerholm, Eltang.
 » Gerda, Hyveld, Brande.
 » Niels Peter, Vejen, Vejen St.
 » Mads Jensen, Hedegaard, Filskov.
 » Frederik, Stilling St.
 » Kristian, Hvirring, Flemming.
 » Niels Vilby, Jelling Planteskole, Jelling.
 » Jens, Tørring Fælled, Tørring.
 » Karl, Storemarksgaard, Jyllinge, Ølstykke.
 » Alfred Karl, Holme, Viby.
 » Peder Thomsen, Halby, Stauning, Skjern.
 » Boline, Vibeholmsgaard, Solrød, Haudrup.
 » Mette, Neder Kjelsmark, Borbjerg, Holstebro.
 » Jenny, Ny Holekasminde, Vilsted, Løgstør.
 » Amalie, Ejsing Mark, Vinderup.
 » Valborg, Haugborup, Kirke Eski'dstrup.
 » Anna, Nyskov, Ø. Vamdrup, Vamdrup.
 Neergaard, Vilhelm, Kærskovhus, Løsning.
 Nedergaard, Georg, Allingskovgaard, Silkeborg.
 » Magda, Skinnerup Skole, Thisted.
 Nygaard, Maren, Understrup, Ørre, Herning.
 » Hans, Tjæreborg, Tjæreborg.
 Nybo, Steffen, Sevel Præstegaard, Vinderup.
 Nymand, Sigurd, Hornsyld.
 Nørgaard, Kristen, Trabjerg, Holstebro.
 » Erik, Snejbjerg, Herning.
 » Anders, Erslev, Nykøbing M.
 » Nikolaj Kristensen, Flegum, Skovsgaard.
 » Marie, Krejbjerg, Skive.
 » Theodor, Nørgaard, Erslev, Mors.
 » Ane M. Christensen, Sdr. Hvam, Borbjerg, Holstebro.
 Nørhave, Kr., Monbjerg, Østbirk.
 Nyboe, Marinus, Lomborg, Bonnet.
 Nyborg, Johannes, Staby, Ulfborg.
 Nøhr, Asta, Skovby, Nørre Alslev.
 Nygaard, Mads, Hjortsvang, Tørring.
 Nørregaard, Nielsine, Lund, Stenstrup.
 Neergaard, Rasmus, Vejlegaard, Allested.
 Nørbjerg, Anker, West Kortrigth, New York.
 » Anker Termansen, Solbakken, Hurup.
 Naldal, Alfred, Vestbirk.
 Neergaard, Søren, Holme, Viby.
 Nederby, Agnes, Jølby Mejeri, Nykøbing M.
 Nøhr, Kirsten, Permelille, Koldby.

O

- Olesen, Katrine, Andrupgaard, Fjerritslev.
 » Kristine, Hvamgaard, Borbjerg, Holstebro.
 » O. Kr., Barbesgaard, Tim.
 » Agnes, Monbjerg, Østbirk.
 » Viktor, Dørken, Give.
 » Oline, » »
 Olsen, Peder, Rosbjerggaard, Rørbæk.
 » Niels, Terndrup, Terndrup.
 » Rasmus, Asminderup, Værsløv St.
 » Vilhelmine, Lyderslev, Storeheddinge.
 » Emil, Lemming, Silkeborg.
 » Karen, Havrevanggaard, Gislev, Ørbæk.
 » Karl, Dallerup, Skjelhøje.
 » Martine, Dørken, Give.
 » Georg, » »
 » Christian, Over Holluf Bryggeri, Marslev.
 Odgaard, Kirstine, Boddum, Hurup.
 Overgaard, Andreas, Ølgod.
 » Søren, Hotel Hejmdal, Horsens.
 » Christen, Gjeding, Mundelstrup.
 » Anna, Gjeding, Mundelstrup.
 » Søren Pedersen, Hørdum.
 Ovesen, Anders Kr., Krongaard, Løsning.
 » Elna, Vindelev, Jelling.
 Offersen, Niels, Vinding, Holstebro.
 Ottosen, J. Kr., Simmelkjær, Sunds.
 Okholm, Bodil, Tønning, Tønning.
 Olsen, Peter, Purup, Vestbirk.
 Olesen, Kirstine, Skovlund, Simmelkær, Sunds.
 Ottesen, Jørgen, Sdr. Vissing, Brødstrup.

P

- Pedersen, Skovgaard, Lemming, Silkeborg.
 » Dorthea, Højskolen i Vestbirk.
 » Søren Bak, Bryrup, Bryrup.
 » Anna, Robakgaard, Lemming, Hasselager.
 » Marie, » » »
 » Kirsten, Lovdal, Silkeborg.
 » Hans Bækbo, Lem.
 » Peder Kr., Stroustrup, Idom, Holstebro.
 » Margrethe, Ørting Præstegaard, Ørting.
 » Karl, Holbækgaard, Juelsminde.
 » Andreas, Sondrup, Hundslund.
 » Karen, Vejstrup.
 » Karoline, Hjarnø, Horsens.
 » Eline, Resenbro Brugsforening, Resenbro.
 » Theodor, Lundby St.

- Pedersen, J. Kr. Harpøth, Madumkjærgaard, Ulfborg.
- » Peder, Ulbølle, V. Skerninge.
 - » Laue, Touragaard, Barrit.
 - » Adolf, Smak Mølle, Løgstør.
 - » Kirstine, Nisset, Silkeborg.
 - » Marie, Taarup, Mesinge.
 - » Oda, Hammerum.
 - » Ingeborg, Lundforlund, Slagelse.
 - » Gunver, Ejer, Skanderborg.
 - » Peter, Alderslyst, Silkeborg.
 - » Anton, Vammen, Viborg.
 - » Jens, Østerild St.
 - » Magnus, Tolstrup, Løgstør.
 - » Katrine, Stenderup, Stenderup.
 - » Ane, Kirkeskensved, Havdrup.
 - » Hans P., Birkemose, Næsby v. Stranden, Slagelse.
 - » Kristian Hansen, Arenvandgaard, Varde.
 - » Ejnar, Aale, Aale.
 - » Marius, Vium, Sjørslev St.
 - » Thomas, Ammitsbøl, Vejle.
 - » Anders Brorsen, Aale, Aale.
 - » A., Grumstrup, Hovedgaard.
 - » Marie, Østbirk, Østbirk.
 - » Ingeborg, Gislev, Ørbæk.
 - » Margrete, Johannesro, Torrild, Odder.
 - » Jens, Store Restrup, Sønderholm.
 - » Peder Kr., Aarup, Hedensted.
 - » P. G., Lille Nygade 7, Horsens.
 - » Anna, Elling, Gedved.
 - » Andreas og Hustru, Frederiksgade 22, Horsens.
 - » Peder, Kolstrup, Lem.
 - » Marinus, Lille Bloksgaard, Fabjerg, Lemvig.
 - » Kristian, » » »
 - » Marie Brandt, Grøttrup, Hjortshøj.
 - » Alfred, Vestbirk, Vestbirk.
 - » Niels Svendsen, Balling, Skive.
 - » Thomas Vestergaard, Roddenborg, Vestervig.
 - » Sofie, Sdr. Næraa, Aarslev.
 - » Kristian K., Carl Metsgade 31, Randers.
 - » Marie, Labing, Harlev.
 - » Søren, Grimsrup, Herning.
 - » Martha, Skibsted, Kongerslev.
 - » Anna, Katrinelund, Ebeltoft.
 - » Marie, Søby Præstegaard, Flemløse.
 - » Kr. Elias, Raasted, Bur.
 - » Ansgar, Andreas, Vandel, Vandel.
 - » Laurs, Tornelund, Sdr. Vissing, Brødstrup.
 - » Julius, Østerhoved, Riis, Jelling.

- Pedersen, Jens, Faarvang St.
- » Mette Kirstine, Vammen, Viborg.
 - » Maren, Langtved, Ullerslev.
 - » Sofie, Tjørnelunde, Høng.
 - » Alfred, Fensten, Hou.
 - » Mathilde, Troelstrup Skole, Stoholm.
 - » Karl, Dyrehavehus, Borup.
 - » Fru Marie, Røjrupgaard, Langskov.
 - » Karl, Otting, Skive.
 - » Ingeborg Højmark, Hjallesø.
 - » Peder Marius, Ulskov, Odder.
 - » Anna Marie. Adr.: Aug. Kristensen, Harild, Fasterholt.
 - » Peder, Klim, Fjerritslev.
 - » Kirstine, Snedsted Kro, Snedsted.
 - » Rosalia, Vinten Enner Skole.
 - » Anine, Bryggegade 16, Herning.
 - » Søren, Tullebølle Mejeri, Rudkøbing.
 - » Jens Peter, Varpelev, Klippinge.
 - » Anna Katrine, Halling, Boulstrup.
 - » Johannes M., Taarup, Mesinge.
 - » Andreas, Smedegaard, Hjerk, Roslev.
 - » Søren Peter, Nørre Vilstrup, Vejle.
 - » Anton, Vesterby, Hedensted.
 - » Magnus, Staby, Ulfborg.
 - » Jens Chr., Korning, Hatting.
 - » Alfred Marinus, Brund, Thisted.
 - » Ekhardt A., Fristrup, Hobro.
 - » Margrethe Hald, Skovgaard, Gudum, Lemvig.
 - » Margrethe, Kildegaarden, Vestbirk.
 - » Marie, »Østergaard«, Gislev, Ørbæk.
 - » Anna, Bredemiste, Svindinge.
 - » Kirstine, Skaarup Mark, Arden.
 - » Sigrid Marie, Bjødstrup, Skanderborg.
 - » Mary, Haldrup, Haldrup.
 - » Petrea, St. Thorlund, N. Snede.
 - » Eleonore Kirstine, Vithen, Hinnerup.
 - » Sørine, Dauding Mark, Brødstrup.
- Pind, Boline, Jennum Skole, Spentrup.
- Poulsen, P., Harpøth, Tim.
- » Marie, Munksgaard, Borbjerg, Holstebro.
 - » Ingvar, Honum, Rask Mølle.
 - » Jens Kr., Gudhjemsbanen, Godthaab, Rønne.
 - » Kristian Bolm, Agger, Vestervig.
 - » Ida, Kertinge, Kølstrup.
 - » Fru Kirstine, Vedelsgade 73¹, Vejle.
 - » Jens, Gravlev, Hyllested.
 - » Hans Pauli, Breth, Barrit.
 - » Johan, Givskud, Jelling.

Poulsen, Karen M., Ulfborg.
 Petersen, Laurits, Hostrup Mark, Daugaard.
 » Viggo, Grumstrup, Hovedgaard.
 » Astrid, Blegghøjgaarden, Haudrup.
 Plovgaard, A. M., Vestbirk, Vestbirk.
 Plauborg og Hustru, Galthogaard, Tistrup.
 Paulsen, Otto, Nørre Ulstrup Skole, Nørre Sundby.
 Paulin, H., Tvingstrup.
 Plauborg, Niels J., Bredho, Tistrup.
 » Gjøde, Galthogaard, Tistrup.
 Purup, Mariane, Præstbo, Tarm.
 Paaske, Ingeborg, Naldal, Vestbirk.

R

Rabjerg, Kristen, Tredjehave, Lem.
 Ravn, M. P., Højen, Vejle.
 » Karl, Engom, Daugaard.
 Rask, Jens, Haldrup.
 » Frederik, Tungelund, Thorsø St.
 Rasmussen, R. A., Bregnør, Kerteminde.
 » Rasmus Theodor, Rynkeby.
 » Harald, Vestergade 16, Kerteminde.
 » Johanne, Egaa, Hjortshøj.
 » Antonie, Jensgaard, Gylling.
 » Kristine, St. Jørgensbjerg, Roskilde.
 » Henrik, Lundbyholm, Aarslev.
 » Jørgen, Forlev, Forlev.
 » Johannes, Frammerslev, Jebjerg.
 » P., Nordenskov, Varde.
 » Rasmus, Riis, Skanderborg.
 » Niels, Haslund, Vestervang, Randers.
 » Anders, Ry St.
 » Jens, Mariehøj, Grumstrup, Hovedgaard.
 » Peter, Vankelgaard, Kværndrup.
 » R., Grønnegaard, Damgaard.
 » K., Blaahøj, Sdr. Omme.
 » Niels, Sønderby, Glud.
 » Johannes, Almtoft, Kellerup.
 » Kr., Hatting.
 » Rasmus, Aastrup Havmark, Raarup.
 » Marie, Krejbjerg, N. Snede.
 » Jens Karl, Blirup, Haldrup.
 » Hans Henrik, Svinninge, Svinninge.
 » Peder, Eskildstrup, Rønnede.
 » Mary, Skovgaard, Falting.
 » Kristine, Langballegaard, Vithen, Hinnerup.
 » Marie, Østbirk, Østbirk.
 » Rasmus Ernst, Vestbirk.

- Rasmussen, Kirstine Knudsen, Neder Fløjstrup, Beder.
 » Sigurd, Villa »Alanta«, Paarup, Odense.
 » Kamilla, Karolinekilde, Odense.
 » Else M., Bendstrup, Mørke.
 » Laurs, Jernbanegade, Bramminge.
 » Hedevig, Rodsted By, Slagelse.
 » Kirstine, »Kirkegaard«, Randers.
 » Ane, Assedrup.
- Rind, Kirstine, Vestbirk.
 » Petrea, Stistrup, Ullits.
 » Anders, » »
- Rudolf, Andreas, Gøttrup, Toftlund.
 Reggelsen, Jenny, Mariegade 16, Haderslev.
 Ram, Karl, Engom, Daugaard.
 Rosborg, Anton, Engedal, Sparkjær.
 Rosseau, Kirstine, Lindknud Mejeri, Brørup.
 Rye, Audun, Sdr. Højrup, Pederstrup.
 Rønnov, Carla, Herlykkegaard, Lund St.
 Ravn, Agnes, Linnésgade 18^a t. v., København K.
 Rye, Alfred, Hansted, Horsens.
 Ryssel, Adaline, Bøgelund, Kradsbjerg, Løgten.
 Rindom, Maren, Rødkilde, Esrom.

S

- Sand, Aksel, Buur St.
 Sandal, Jens, Thorup, Nykøbing M.
 Severinsen, Gerda, Staksrode, Barrit.
 Simonsen, Simon Hansen, Ørsted, Aarup.
 » Gertrud, Ørsted, Aarup.
- Skov, M., Nørre Rind, Skals.
 Skovbo, Sanne, Asperup, N. Aaby.
 Skovgaard, P. Petersen, Kjørup, Kjørup.
 Sognstrup, Lavrids, Felding, Holstebro.
 Stenhøj, Aksel, Holmdrup, Skaarup.
 Skærbæk, Niels, Skarrild, Kibæk.
 Sørensen, Niels M., Jelling, Jelling.
 » Karl, Jelling, Jelling.
 » Ludvig A., Ondløse Fællesmejeri, Mørkøv.
 » Edvard Kr., Sangergaardsmark, Jebjerg.
 » Jens Kr., Edslev, Hørning St.
 » Karen, Rogenstrup, Løgstrup.
 » Anna, Raundalgaard, Hinnerup.
 » Alfred, Harre, Roslev St.
 » Søren P., Julsgaard Teglværk, Nykøbing M.
 » Sofie, Ny Skamris, Møldrup.
 » Laura, Balle, Løgten.
 » Hans, Staby, Ulfborg.
 » Anna Julie, Stjær Nørreremark, Harlev.

- Sørensen, Marie, Lemming, Nørager, Stautrup.
 » Anna, Bilsøgaard, Ebeltoft.
 » Laurits, Barløse, Skovlund, Assens.
 » Gunnar, Enghøjgaard, Kvottrup, Mundelstrup.
 » Karl, Lyngbyskov, Terndrup.
 » Kr., Tidselbak, Dronninglund.
 » Kirstine, Nogaard, No St.
 » J. Nielsen, Hou, Rørbæk.
 » Hans, Spørring, Hinnerup.
 » Søren Clausen, Bramdrup, Kolding.
 » Eleonore, Sverrigsgade 12a, København.
 » Thomas, Hvidsten Damgaard, Spentrup.
 » Mikael, Taulov.
 » Jenny Karoline, Stjær Nørremark, Harlev.
 » Karen, Højskolen i Vestbirk.
 » Margrete, Floes, Uggelhuse.
 » Elisabeth, Ny Munkegade 80, Aarhus.
 » Astrid,
 » Kirstine, Jordrup, Kolding.
 » Harald, Eskildstrup, Pederstrup.
 » Kirstine, Visby, Nr. Slesvig.
 » Kirstine, Kærby Friskole, Brande.
 » Sørine, Hørreløkken, Maarslet.
 » Kirstine, Skolegade 15, Herning.
 » Selma J., Hørret, Maarslet.
 » Sørine, Rugbjerggaard, Stautrup.
 » Bertha, Østbirk St.
 » Johanne, Haldrup Overmark, Haldrup.
 » Helga, Kærmarksgaard, Raarup.
 » Marie E., Moseholmgaard, Torpe, Svebølle.
- Søndergaard, Kirsten, Ø. Jølby, Nykøbing M.
 » Ane Marie, Lersted, Bonderup.
 » Rasmus Lund, Ø. Jølby, Nykøbing M.
 » Anders, Lille Aistrup, Blære.
 » Christian, Ø. Jølby, Nykøbing M.
- Splidsboll, A. P. L., Rønbjerg, Rønbjerg St.
 Søgaard, Ane, Træden, Brædstrup.
 Sloth, Jens, Ravnholt, Rødkærbro.
 Skytte, H. C., og Hustru, V. Birke, Herning.
 Strunge, Knud, Fjords Allé 22, København V.
 Steffensen, Vilh., Aale, Aale.
 Skaarup, Niels, Møllevejen 38, Thisted.
 Schiøtt, C. C., Sergent, Skydebanen, Amager.
 Svendsen, Søren, Ejstrup, N. Snede.
 » Svend N., Glædehøjgaard, Søborg, Esrom.
 Søvang, Gudrun, Sunds St.
 » Ansgar,
- Senkenbjerg, Marie, Nordenbro.

Senkenbjerg, Hans, Nordenbro.
 Skov, Kr. Kristensen, Sundstrup, Skals.
 Skriver, Anna, Friskolen i Glamsbjerg.
 Schultz, Astrid, Elbæk, Søvind.
 Sejbjerg, Peter, Maabjerg, Holstebro.
 Stengaard, Anders V., Oddegaard, Bjerregrav.
 Simonsen, Thorvald, Hjadstrup, Kappendrup.
 Spanggaard, Kirstine Kristensen, Klotrup, Aalestrup.
 Sloth, Maren, Styvelgaard, Hvidbjerg.
 Søndergaard, Marie, Madum, Ulfborg.
 Spaabæk, Helga Mogensen, Simested.
 Stokbæk, Marie, Johannesro, Torrild, Odder.
 Sigaard, Agnete, Østergaards Mark, Durup.
 » P., Gyrstinge Brugsforening, Ringsted.
 Skov, Dagny, Fjallerslev, Nykøbing M.
 Sandal, Johannes, Over Elso, Nykøbing M.
 Skovsen, Rasmine, Jernbaneboligen, Maarslet.
 Stentoft, A. Møller, Nors.
 Sønderstrup, Ane, Vodrofsplads 16, København V.
 » Else, Bejstrup, Bonderup.
 Skaarup, Viggo, Tøtting, Vandet.
 Schultz, Mariane, Hahlgaard, Holstebro.
 Skytte, Kirstine, Arnborg, Herning.
 Sivertsen, Oluf, Kirkerup, Roskilde.
 Spanggaard, Jensine, Svingelbjerg, Farsø.
 Sodborg, Karen, Vesløs Skole, Vesløs.
 Stenhøj, Anna, Kristianshaab, Klakring.
 Sloth, Karen, Ravnholt, Rødkærsbro.
 Sillasen, Kirstine, Thostrup, Sig.
 Søndergaard, Margrethe, Vejrupgaard, Knebel.

T

Tang, Peder, Hasselager St.
 » Kristiane, Hasselager St.
 » Mariane, Fasterbo, Skjern.
 Thagaard, Martha, Mariendal, Trustrup.
 Toft, Margrethe, Søndertoft, Staby, Ulfborg.
 Thorsen, Nikolaj, Thorup, Nykøbing M.
 Thomsen, Thomine, Vestbirk.
 » Laura Kirstine, Højskolen i Vestbirk.
 » Karl, Underup, Nim.
 » Kristian, Enner, Vinthen-Enner.
 » Mikael, Vitved, Stilling.
 » Sigrid, Underup, Nim.
 » Hans, Stouby, Jebjerg.
 » Emil, Asp, Tistrup.
 » Thomas August, Noby, No St.
 » Søren Storm, Vittruplund, Brørup.

- Thomsen, Martha, Kirke Skjensved, Haudrup.
 » Valborg, Brande.
 » Gudrun, Gessølund, Silkeborg.
 » Thomas, Askov Højskole, Vejen.
 » Thomas, Løsning St.
 » Marie, Ahler, Borris.
 » Peder, Hedeby, Stauning, Skjern.
 » Jens, Raunstrup, Løgstor.
- Thougaard, Søren, Skive Mark, Skive.
 Therup, Mads Peter, Esby Mark, Helgenæs, Knebel.
 Therkildsen, Marie, Boulstrup.
 Trads, Inger, Mejlby, Nøraget St.
 Toudal, Kr., Hedegaard, N. Snede.
 Thukjær, Peder, Vestergaard, Aale, Rask Mølle.
 Toft, Kirstine, Norupgaard, Glyngøre.
 Torbensen, Jens Kjær, Sdr. Vissing, Brædstrup.
 Thyrsted, Regner, Gribstrup, Klovborg.
 Troelsen, Kristian, Østerhoved, Ris, Jelling.
 Tang, Fru Johanne, Gødning, Dalldover, Vejle.
 Toft, Kristen, Snedkergaard, Maabjerg, Holstebro.
 Therkelsen, Marie, Elbæk, Søvind.
 Torbensen, Laura, Carlsminde, Ladby.
 Thøgersen, Laura, Kirkebjerggaarden, Rødvig.
 Thue, Niels Chr. Jensen, Fallesgaarde, Skjelhøje.
 Thoustrup, Knud, Møltoft, Mejrup, Holstebro.
 Thougaard, Marius, Krogsgaard, Sparkær.
 Thøgersen, Thøger, Kragelund, Engesvang St.
 Tangsgaard, Kristine, Sir, Holstebro.

U

- Uth, Marinus, Dons, Kolding.
 Ulkjær, Niels Hansen, Ulkjær, Vejle.
 Udi, Agnes, Boghandelen i Kjellerup.
 Ulriksen, Viggo, Baardesø, Otterup.

V

- Vestergaard, Thomas, Nørum, Hammerum.
 » Peder, S. Andrup, Skive.
 » Abelone, Døvling, Skarrild, Kibæk.
 » P. M., Sogn, Varde.
 » Gunnar, Faarup, Voldum, Randers.
 » Jens, Hogager, Borbjerg, Holstebro.
 » Anna, Ø. Jølby, Nykøbing M.
- Villumsen, Marie, Vestbirk.
 Vadgaard, Kristen, Horne, Tistrup.
 Vinsten, Anna, Pelykke, Rudkøbing.
 Vidkjær, Anna, I. E. Ohlsensgade 7, København Ø.
 Valentin, Elna Johansen, Vejstrup Bryggeri, Vejstrup.

Vejle, Marie, Bøvlingbjerg, Faare.
 Vinther, Søren, Nim, Nim.
 Vium, Frida, Rosendal, Hanbjerg.
 Vulff, Sofus Ferdinand, Hjarnø, Horsens.
 Vad, Johanne, Herborg, Videbæk.
 Vejrup, Mette, Hjortholm, Gredstedbro.
 Vinther, Niels Rasmussen, Auning, Auning.
 Votborg, Karen, Fruebro, Skovgaard.
 Varming, Anders, Engholm, Gamst, Vejen.
 Vest, Martine, Kradsbjerg, Løften.
 Vinther, Jørgen Haubro, Vedelsborg Slot, Ejby.

Y

Yde, Niels S., Schousgade, Randers.
 » Hansine, Hvidsten, Spentrup.

Ø

Ørum, Anton, Stensballe, Horsens.
 Østergaard, Jens, Ilerhuse, Kjellerup.
 » Jens Kr., Hamborg, Rind, Herning.
 » Anna, Viby Østergaard, N. Aaby.
 » Niels Markus, Kvorning, Viborg.
 » Kristian, Østergaard, Vedersø, Ulfborg.
 Øster, Kristian, Aale, Aale.
 Ølholm, Niels, Ebdrup, Kolind.

INDHOLD

<i>Grønvald Nielsen:</i>	Side
Thomas Carlyle. (Med Portræt.)	1
<i>Kristen A. Lange:</i>	
Haakon Grønvald. (Med 4 Billeder)	46
<i>Thyge Thygesen:</i>	
Vi tror paa Gud Fader den almægtige	60
<i>Holger Budde-Lund:</i>	
Danmark nu — og vi	68
<i>Anton Jacobsen:</i>	
Aarets Begivenheder. (Med 3 Billeder)	85
Mindekirken for Grundtvig	91
Regnskab	92
Elevforeningens Medlemmer	93

**Elevmødet bliver næste år
lørdag den 23. og søndag den
24 juni.**